

HET ORANJE VERLEDEN VAN GENT

CULTURELE UITINGEN VAN ORANGISME IN GENT (1815-1856)

Aantal woorden: 29844

Bavo Guilbert
Studentennummer: 01607303

Promotor(en): Prof. dr. Bram Van Oostveldt

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de Kunstwetenschappen

Academiejaar: 2020 – 2021

De auteur en de promotor(en) geven de toelating deze studie als geheel voor consultatie beschikbaar te stellen voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van gegevens uit deze studie.

Dankwoord

Deze masterproef was niet mogelijk zonder de steun en de medewerking van een aantal personen.

In eerste instantie bedank ik mijn promotor Prof. Dr. Bram Van Oostveldt voor al de tijd en energie die hij gedurende dit academiejaar besteed heeft om mij een goede begeleiding te geven.

Vervolgens bedank ik graag Steff Nellis voor de constructieve feedback en de ondersteunende begeleiding. Hij stond altijd open voor mijn vragen, en gaf mij veel praktische hulp. Bedankt voor de goede adviezen en suggesties voor mijn masterproef.

Tenslotte bedank ik graag mijn ouders en vrienden voor hun hulp en toewijding, hun geduld, hun luisterend oor en de onuitputtelijke stroom aanmoedigingen die me de moed gaven om deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	1
2. Theoretisch kader	4
A. The Invention of tradition.....	4
B. Imagined Communities.....	6
3. Orangisme in de Nederlandse periode (1815-1830).....	8
A. Bloei van Gent onder Willem I.....	9
B. Nationale feestdag.....	12
C. Vrijmetselarij.....	16
D. Bezoek van Willem I aan Gent	17
E. Gentse reactie op de revolutie	19
4. Orangisme na de Belgische Revolutie tot 1839	20
A. Ongeloof in de revolutie	20
B. Le Messenger de Gand.....	20
A. Vrijmetselarij.....	21
B. Oranjecultus.....	23
C. Leopold I in Gent voor 1839	33
5. Ondergang Gents Orangisme	37
A. 1839 als annus horibilis.....	37
B. Koningscultus.....	44
C. Leopold I in Gent na 1839.....	48
6. Jubelfeesten.....	57
7. Conclusie	71

1. Inleiding

Onder een dappere herfstzon wordt op 20 oktober 2018 de droom van de 94-jarige Professor Emeritus Alexander Karel Evrard werkelijkheid. Deze voormalige neuropsychiater heeft als jonge man in 1950 op het graf van Willem I gezworen om een standbeeld ter zijner nagedachtenis op te richten in zijn lievelingsstad Gent. Willem I gaat de geschiedenis in als eerste en enige koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederland. Evrard zijn koning wordt bijna 200 jaar na het verlies van de troon in eer hersteld met een plechtige inhuldiging van een statig bronzen beeld (afb. 1). En alsof dit nog niet volstaat heeft Willem nu ook een eigen straat. U kan deze vinden aan de Baudelokaai.

Willem I zijn beeltenis krijgt een prominente plek op de Bisdomkaai aan de vernieuwde Reep. Hij kijkt statig uit over de terug opengegooide waterweg en heeft een mooi zicht op het tegenovergelegen Sint-Bavo instituut. Dat was vroeger de textielfabriek van de bekende industriële familie Lousberg, een ander symbool van een verloren gegane periode waarin Gent een ongeziene bloei kende. Een symbolische plek voor een vorst die in zijn korte regeerperiode, van 1815 tot 1830, uitzonderlijk veel heeft betekend voor de stad.

Afbeelding 1: Standbeeld van Willem I, foto van de auteur, 2020.

Het plakkaat bij het standbeeld vermeldt: “[...] uit erkentelijkheid voor zijn verwezenlijkingen in de periode van de Verenigde Nederlanden tussen 1815 en 1830.”

Naar een standbeeld van Leopold I is het lang zoeken in Gent. Je zal er geen vinden. Nochtans heeft deze vorst meer dan 30 jaar de scepter gezwaaid over België. Waarom ontvangt Willem deze eer die Leopold nooit te beurt viel? Welke band heeft Gent met deze reeds lang vergeten vorst?

Naar die connectie ben ik op zoek gegaan. Ik loop in 2021 langs het standbeeld en stel vast dat Willem niet onder het stadsvuil verdwijnt, integendeel, het vlekkeloze beeld straalt me tegemoet. Ik verdiep me in de relatie van de stad Gent en Willem I en bestudeer de band tussen de Gentenaars en Leopold I.

Afbeelding 2: standbeeld Hippolyte Metdepenningen, foto van de auteur, 2021.

We zullen vaststellen hoe één bepaalde groep burgers, de zogenoemde orangisten, nog lang na de scheiding der Nederlanden blijft vasthouden aan de figuur van Willem I. De centrale agitator

van het Gentse orangisme is Hippolyte Metdepenningen (1799-1881). Deze lang vergeten man vinden we ook terug in het Gentse stadsbeeld. Zijn standbeeld siert sedert 1886 het Koophandelsplein aan het oude gerechtshof in het hartje van de binnenstad (afb. 2). Waarom staat dit standbeeld hier? De betekenis van Metdepenningen voor de stad Gent komt aan bod in mijn onderzoek.

Aangezien de orangisten in Gent zich voornamelijk laten horen via de krant *Le Messenger de Gand* leg ik voor mijn masterproef artikels uit *Le Messenger de Gand* naast de berichtgeving in de krant *L'Indépendance Belge*. *L'Indépendance Belge* groeit uit het unionistische dagblad *Le Mémorial*.¹ Het unionisme is een politieke strekking die een samenwerking voorstaat tussen liberalen en katholieken.² Deze strekking is vooral actief onmiddellijk na de Belgische onafhankelijkheid. Terwijl het unionisme aan belang verliest, ruilt de krant deze ideologie in voor een gematigd liberalisme. We kunnen deze gazet situeren in een politiek-sociaal conformistische hoek.³

Voor de tijdsafbakening heb ik me gefocust op de periode van 1815 tot 1856. Het startpunt van dit onderzoek is het ontstaan van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en ik sluit af met de viering van het vijftienvigjarig jubileum van de troonsbestijging van Leopold I.

Binnen dit tijdvak kan ik een duidelijke evolutie binnen het Gents orangisme blootleggen.

Ik probeer te bepalen waarom het orangisme in het pas opgerichte België en dan vooral in Gent blijft doorleven na de succesvolle Belgische Revolutie van 1830. Mijn onderzoek naar het orangisme en meer in het bijzonder naar de culturele expressie van dit sentiment, maakt gebruik van twee theorieën ontwikkeld in toonaangevende geschriften over nationalisme.

De eerste theorie ontleen ik aan *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Dit is een studie van de Amerikaanse politicoloog en historicus Benedict Anderson (1936-2015).

Vier decennia na de verschijningsdatum is dit werk nog steeds invloedrijk binnen elk onderzoek naar nationalisme. Anderson voorziet een verbetering en uitbreiding van het vocabularium waarmee we nationalisme kunnen definiëren. Hij vertrekt ook vanuit een internationaal perspectief, wat ervoor zorgt dat mensen met verschillende geografische of temporele onderzoeksvelden de systematiek kunnen aanwenden.⁴

¹ Arthur Vermeersch en Hubert Wouters, *Bijdragen tot de Geschiedenis van de Belgische Pers, 1830-1848*, (Leuven, Nauwelaerts, 1858), 73-82.

² Helmut Gaus, "Achter de schermen van het unionisme," *Belgisch Tijdschrift voor de Nieuwste Geschiedenis*, nr. 03-04 (1972): 367.

³ Vermeersch, Wouters, *Bijdragen tot de Belgische Pers*, 73-82.

⁴ Max Bergholz, "Thinking the nation: Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, by Benedict Anderson." *The American Historical review* 123, nr. 2 (2018), 524.

De tweede belangrijke theoretische bron die ik aanwend heet *The Invention of Tradition*. Dit is een werk van de Britse historici Eric Hobsbawm (1917-2012) en Terence Ranger (1929-2015).

Alvorens in het verleden van de stad Gent te duiken licht ik hier eerst beide theorieën beknopt toe.

2. Theoretisch kader

A. The Invention of tradition

Aan de hand van de notie van the invented tradition bestudeer ik de Oranjecultus in Gent. In het boek van Hobsbawm en Ranger wordt *The invention of Tradition* als volgt gedefinieerd:

[...] a set of practices, normally governed by overtly or tacitly accepted rules and of a ritual or symbolic nature, which seeks to inculcate certain values and norms of behaviour by repetition, which automatically implies continuity with the past.⁵ In fact, where possible, they normally attempt to establish continuity with a suitable historic past.

Wat betekent dit nu eigenlijk? Invented traditions baseren zich doorgaans op een lange geschiedenis die echter vaak op een kunstmatige wijze is gecreëerd. Deze tradities vormen een antwoord op de immer veranderende samenleving en proberen aldus toch een zekere continuïteit en houvast te bieden aan bevolkingsgroepen die daar nood aan hebben. Revoluties zijn altijd momenten van grote verandering. Revoluties staan voor een breuk met het verleden, maar intussen scheppen ze ook hun eigen geschiedenis. In een periode van belangrijke sociale veranderingen, zoals tijdens en na de Belgische Revolutie, heeft de bevolking ook nood aan houvast. We zullen zien dat na de gebeurtenissen van 1830 een deel van de bevolking blijft vasthouden aan het orangisme, het vertrouwde maatschappelijke bestel van voor de revolutie. Hobsbawm en Ranger stellen dat mensen zich in woelige periodes vastklampen aan het gekende en het vertrouwde op zoek naar een gevoel van gemeenschap en een zekere geruststelling.⁶ Als de orangisten na 1830 het Huis Oranje-Nassau blijven eren komt dit volgens Hobsbawm en Ranger door het gevoel van heimwee dat ze ervaren naar vergane glorie.⁷

De bijdrage van Bernard S. Cohn (1928-2003) aan het boek van Hobsbawm en Ranger beschrijft hoe de Britten hun macht in India tijdens de 19de eeuw consolideren.⁸ In de periode van 1857 tot

⁵ Eric Hobsbawm en Terence Ranger, reds. *The invention of tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 1.

⁶ Hobsbawm en Ranger, *The Invention of tradition*, 105.

⁷ Hobsbawm en Ranger, *The Invention of tradition*, 105.

⁸ Hobsbawm en Ranger, *The Invention of tradition*, 165-209.

1858 komen de Indiërs her en der in opstand tegen de Britse kolonisator. De Britten weten deze opstanden in de kiem te smoren en tegelijkertijd hun eigen positie in de kolonie te versterken. Bovendien wordt de Monarch, de Mogolkeizer, als vergelding op het rebelse gedrag van de bevolking, na een schijnproces verbannen naar Birma. Voor de opstandige Indiase soldaten is de Mogolkeizer de natuurlijke leider en tevens hun aanvoerder tegen de Britten. Door de afzetting en verbanning van de keizer slaagt de kolonisator erin om de bestaande politieke orde helemaal onderuit te halen en een absoluut Brits bestuur te installeren. De Britse kroon heeft nu vrij spel om zichzelf in het centrum van de onderworpen natie te plaatsen. Om de Britse heerschappij kracht bij te zetten, worden op plaatsen waar heftig strijd is gevoerd, herdenkingsmonumenten opgericht. De Engelse inspanningen om de rebellie neer te slaan, worden herdacht, de Britse martelaren geëerd. De Indiase opstanden worden omgevormd tot verhalen over de heroïsche overwinning van de Britten op de oorspronkelijke bevolking, die het aangedurfd heeft de autoriteit en de vrede die de kolonisator in het land heeft gebracht, in gevaar te brengen. Het mechanisme dat achter deze gebeurtenissen verstopt zit, is ook terug te vinden bij de aanpak van de Belgische revolutionairen. Het jonge België legt bij wet vast dat het Huis Oranje-Nassau voor eeuwig uitgesloten wordt van de Belgische troon.

Het is de taak van de nieuwe Belgische natie om de oranjecultus te vervangen door een Belgisch nationalisme met Leopold I als centrale figuur. Om deze overgang van bestuur duidelijk te maken aan alle Belgen moet een terugkeer van het huis van Oranje op de troon onmogelijk worden gemaakt. Het eerste bestuursorgaan van de nieuwe Belgische staat heet het Voorlopig Bewind. Dit is een comité dat bestaat uit prominente revolutionairen. Dit Voorlopig Bewind gaat over tot de oprichting van een Nationaal Congres. Dit verkozen en tijdelijk politiek orgaan zet zich aan het opstellen van de Belgische grondwet. Een van de eerste bepalingen die het Nationaal Congres in de grondwet opneemt is dat het huis van Oranje-Nassau nooit meer op de Belgische troon mag zetelen.⁹ Hoe zouden de Belgen ooit nog iemand uit de familie Oranje-Nassau op de Belgische troon kunnen zetten nadat deze zoveel Belgisch bloed heeft vergoten?¹⁰ Deze beslissing bewijst aan de Belgische bevolking dat er radicaal wordt gebroken met het verleden. De nieuwe natie staat helemaal los van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en hakt dan ook alle banden door met het verleden. Niet enkel de nieuwe vorst krijgt een verheven positie, meteen wordt ook aandacht gevraagd voor de moedige martelaren van de Revolutie die zo dapper hebben gestreden om België voor eens en altijd te bevrijden van buitenlandse overheersing.

⁹ Gita Deneckere, *Leopold I. De eerste koning van Europa (1790-1865)* (Antwerpen: Bezige Bij, 2011), 191; "Het Voorlopig Bewind en het Nationaal Congres," laatst geraadpleegd op 22 mei 2021, https://www.belgium.be/nl/over_belgie/land/geschiedenis/belgie_vanaf_1830/ontstaan_en_groei/voorlopig_bewind_en_nationaal_congres.

¹⁰ Jean Stengers, "Sentiment National sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance", *Revue belge de philologie et d'histoire*, nr. 28 (1950): 993-1029.

“The meaning of a ritual can change profoundly as a result of changes in the historical tissue of circumstance.”¹¹ Na 1830 blijven de orangisten toegewijd aan hun geliefde Oranje vorst en zijn familie maar de betekenis van de rituelen die de Oranjes huldigen, verandert gedeeltelijk. Voor 1830 viert men op de verjaardag van koning Willem I alle grootse projecten die hij heeft verwezenlijkt en de algemene voorspoed die hij in de Zuidelijke Nederlanden heeft gebracht. Na de Belgische revolutie viert men nog steeds zijn verjaardag (vierentwintig augustus) om dankbaarheid uit te drukken voor de vele verwezenlijkingen van het vorstenhuis, maar er sluipt ook een element van heimwee in de oranjecultus. Zoals we zullen zien is de verjaardag van Willem I elk jaar weer een moment om stil te staan bij de door orangisten ongewilde afscheiding van België. Het daarmee gepaard gaande verlies van Willem I als landvorst betekent ook de ondergang van de bloeiende handel en industrie zoals die floreerde onder zijn heerschappij. Voor velen verandert de verjaardag van hun vroegere vorst in een dag waarbij men vol weemoed terugdenkt aan de voorspoed die hen door de revolutie ontnomen is.

B. Imagined Communities

Ook Imagined Communities van Benedict Anderson poneert dat nationalisme een theoretisch mechanisme is.¹² Anderson haalt verschillende processen aan waarmee men naties kan verbinden. Ik heb daaruit enkele technieken gehaald die relevant zijn voor deze thesis. Andersons theorie stelt dat een natie in feite een verbeelde politieke gemeenschap is. Verbeeld omdat je als individu maar een beperkt aantal leden van de gemeenschap kent en kan kennen en toch heerst er binnen de natie een sterk samenhorigheidsgedoeve met de gehele gemeenschap, ook met mensen die je niet persoonlijk kent.¹³

Anderson bespreekt ook twee culturele grondlagen van waaruit nationalisme kan ontstaan, namelijk religie en dynastieke tradities. Van belang voor deze casus zijn de dynastieke tradities waaronder Europa lange tijd leeft en waarbij de macht van de koning hem zogenaamd rechtstreeks geschonken is door God. De automatische wettelijkheid van de absolute monarch wankelt na 1789 op het moment dat de Franse Revolutie hier brutaal komaf mee maakt.¹⁴ Wanneer de Europese grootmachten na de Slag van Waterloo het continent opnieuw vormgeven, benoemen zij Willem I tot koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Willem I heerst als een absolute vorst.¹⁵ Ook al moet hij soms opboksen tegen zijn ministers, hij en hij alleen heeft zeggenschap over alles wat er in zijn rijk gebeurt. De eedaflegging van Willem I wordt beschouwd als Goddelijke

¹¹ Hobsbawm en Ranger, *The Invention of tradition*, 105.

¹² Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Londen: Verso, 2016).

¹³ Anderson, *Imagined Communities*, 83.

¹⁴ Anderson, *Imagined Communities*, 21.

¹⁵ Richard, Webstebbe, “State Entrepreneurship: King Willem I, John Cockerill and the Seraing Engineering works, 1815-1840,” *Entrepreneurial History* vol. 8, nr. 4 (1956): 207.

voorzienigheid. Later zullen we vaststellen dat velen de regeerperiode van de Oranjes als de wil van God zien. De Franse Revolutie heeft echter al duidelijk gemaakt dat een door God verkozen vorst niet onschendbaar is en dit biedt de toekomstige Belgen hoop op een goede uitkomst voor hun rebellie. De Belgische Revolutie ontnemt de troon aan de Oranje-Nassaues en vervangt ze door de dynastie van Saksen-Coburg. Dynastieke tradities maken gebruik van 'officieel nationalisme' om de natie en de dynastie te binden.¹⁶ Zowel in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden als in België roept het koningshuis de verjaardag van de vorst uit tot een feestdag. Dit is een vorm van officieel nationalisme waarbij het rijk een nieuwe feestdag ontwikkelt die onlosmakelijk verbonden is met het koningshuis. In deze thesis bespreek ik later de verjaardag van zowel Willem I als Leopold I vanuit een orangistisch perspectief.

Naast het officieel nationalisme dat een vorm van gedwongen nationalisme is, bespreekt Anderson nog andere manieren die een natie kunnen verbinden. Een centrale term binnen Andersons onderzoek naar de natie en nationalisme is de term print kapitalisme.¹⁷ Volgens Benedict Anderson speelt de geschreven pers een belangrijke rol bij het ontstaan van nationalisme. Anderson ziet het lezen van de krant als een massaceremonie waarbij elke lezer afzonderlijk de krant doorneemt maar intussen ook beseft dat vele andere mensen op hetzelfde moment dezelfde handeling uitvoeren en dezelfde informatie tot zich nemen.¹⁸ Ondanks dat krantenlezers slechts een deel van hun medeburgers kennen, weten ze wel dat er nog andere burgers deze krant lezen. Op deze manier ontstaat een imagined community van mensen die allen hetzelfde dagblad doornemen. Tot de negentiende eeuw is het de gewoonte om teksten luidop voor te lezen en die met anderen te bespreken.¹⁹ Kranten hebben een nog sterker sociaal karakter dan Anderson aangeeft. Koffiehuizen en cafés vormen ontmoetingsplaatsen waar mensen van alle klassen samenkomen om de krant te lezen en ze leveren er ter plekke ook luidkeels commentaar op.²⁰ Men kan op deze ontmoetingsplekken vrijuit praten over alle mogelijke onderwerpen. In de koffiehuizen worden ook zaken gedaan. Met de opkomst van de beurzen in de negentiende eeuw, verliezen de koffiehuizen als handelsplekken aan belang maar de traditie van het samenkomen en het discussiëren blijft bestaan. Het belang van de kranten in de natievorming is een element dat terugkomt in mijn masterproef.

Voor het orangisme in Gent is de krant *Le Messenger de Gand* van vitaal belang. Zoals we later zullen zien gebruiken de orangisten deze krant als propagandamiddel. Het is het medium bij uitstek waarmee ze een groot publiek kunnen overtuigen van het onrecht dat de echte Belgen is

¹⁶ Anderson, *Imagined Communities*, 86.

¹⁷ Anderson, *Imagined Communities*, 37.

¹⁸ Anderson, *Imagined Communities*, 35.

¹⁹ Peter, Wogan, "Imagined Communities Reconsidered: Is Print-Capitalism What We Think It Is?" *Anthropological Theory* vol. 1, no. 4 (December 2001): 409.

²⁰ Bonnie, Calhoun, "Shaping the Public Sphere: English Coffeehouses and French Salons and the Age of the Enlightenment," in *Colgate Academic Review*: 2008 Vol. 3, 80.

aangedaan door de opstandelingen in Brussel. De kranten zijn zeker in die tijd het ideale middel voor politieke partijen om hun visie tot bij de mensen te brengen. We zullen bijvoorbeeld zien dat op de verjaardagen van leden van het afgezette koningshuis er artikels verschijnen die heimwee moeten opwekken naar de voorspoed die het Huis van Oranje in de Zuidelijke Nederlanden heeft gebracht. Het ophemelen van de Oranjes gaat samen met een negatieve verslaggeving over Leopold. Om een goed zicht te krijgen in de evolutie van het Gents orangisme baseer ik mij dan ook op krantenartikelen uit *Le Messenger de Gand*. Om de orangistisch toon van de verslaggeving te plaatsen, leg ik artikelen uit *Le Messenger de Gand* naast berichten uit de Brusselse *L'Indépendance Belge*. We zullen zien dat beide kranten dezelfde gebeurtenissen op een uiteenlopende wijze verslaan.

Ook heb ik net zoals in *Imagined Communities* aandacht voor de verbindende kracht van volksliederen. De theorie stelt dat mensen die op een nationale feestdag allemaal samen het volkslied zingen, een gevoel van gelijktijdigheid ervaren. Zingen in groep in het hier en nu verbindt de natie.²¹ Burgers die elkaar niet kennen, worden door het zingen van eenzelfde lied verbonden met elkaar en met hun natie. Dit zingen leidt tot éénstemmigheid, de natie klinkt als één stem, als een verenigd geheel. De verbindende kracht van het samen zingen ontstaat niet enkel op een feestdag. Kleine groepen mensen die samenkomen kunnen zich ook verbonden voelen met elkaar door samen te zingen. In deze thesis komen enkele tekstfragmenten aan bod uit orangistische liederen gezongen binnen Gentse vrijmetselaarsloges. Dit zijn plekken waar de orangisten ongestoord kunnen verbroederen. Binnen de vrijmetselarij is het gebruikelijk om samen te zingen tijdens rituelen of diners.²² De liederen die worden gezongen tonen een verbondenheid met het Huis van Oranje-Nassau en zijn sterk orangistisch getint. In de muziek uiten ze hun verdriet over de scheiding van de Nederlanden maar ook betuigen ze hun blijvende getrouwheid aan het Huis van Oranje.

3. Orangisme in de Nederlandse periode (1815-1830)

Het Huis van Oranje raakt al zijn bezittingen kwijt onder het bewind van Napoleon (1792-1815).²³ Het fortuin lacht de Oranjes pas terug toe eens de macht van Napoleon opnieuw afzwakt en vooral nadat hij definitief van het strijdtoneel is verdwenen. Na zijn nederlaag bij Waterloo (1815) komen de Europese grootmachten in Wenen samen en op het zogenaamde Congres van Wenen wordt de kaart van Europa grondig hertekend. Door het spelen van handige politieke spelletjes krijgen de Oranjes de controle over een gebied dat teruggaat naar de Zeventien Provinciën ten tijde van

²¹ Anderson, *Imagined Communities*, 145.

²² Jeffrey Tyssens, *Van wijsheid met vreugd gepaard; Twee eeuwen vrijmetselarij in Gent en Antwerpen* (Brussel: Marot, 2003), 26.

²³ Lode Wils, "Een nieuw portret van Koning Willem I," *Wetenschappelijke Tijdingen* 74, nr. 4 (2015): 11.

de Habsburgse keizer Karel V midden zestiende eeuw.²⁴ Dat komt de Engelsen goed uit, want die willen absoluut verhinderen dat de sterke haven van Antwerpen ooit terug in Franse handen valt. Willem I krijgt dus de taak toegewezen om van de Verenigde Nederlanden een stevige bufferstaat te maken die eventuele Franse expansiedromen meteen de kop moet indrukken.²⁵ Met de goedkeuring van de Europese mogendheden vertrekt Willem I naar zijn nieuwbakken koninkrijk waar hij zich zowel in Amsterdam als in Brussel tot koning der Verenigde Nederlanden laat inhuldigen. Bovendien mag hij zich ook meteen groothertog van Luxemburg noemen. Op 21 september 1815 legt Willem op het Koningsplein in Brussel de eed af voor zijn onderdanen van de Zuidelijke Nederlanden. Op hetzelfde plein zal zestien jaar later Leopold I plechtig ingehuldigd worden als de koning der Belgen.²⁶ Het lot kan dus verrassend snel een nieuwe wending nemen. Ondanks het feit dat Willem I regeert als een verlicht absolutist en er van inspraak van de bevolking nog maar weinig of geen sprake is, voert hij toch een moderne welvaartsopolitiek. Hij slaagt erin om zijn koninkrijk uit te bouwen tot een bloeiende natie.²⁷

A. Bloei van Gent onder Willem I

Gent floreert onder het bewind van koning Willem I en de stad heeft meerdere belangrijke elementen te danken aan deze vorst. Onder Willem I krijgt de stad een eigen universiteit, wordt het kanaal Gent-Terneuzen gegraven en groeit de textielindustrie. Twee jaar na de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden wordt de Universiteit van Gent gesticht. Op 9 oktober 1817 wordt de universiteit feestelijk geopend. Willem zelf is niet aanwezig, maar zijn zoon, de latere koning Willem II, en dus tevens kroonprins van de Verenigde Nederlanden, neemt de honneurs waar.²⁸ De inhuldiging vindt plaats in de troonzaal van het Gentse stadhuis, die voor de gelegenheid is versierd met oranje vlaggen. Vlaggen met de Nederlandse driekleur wapperen in de wind en standbeelden in de vorm van leeuwen, met het monogram (W) van de vorst in de klauwen, houden de wacht.²⁹ Onder een groot baldakijn wordt een troon opgericht en achteraan verrijst een metershoge beeltenis van de heersende vorst. Tijdens een feestelijk optocht door de stad wordt de kroonprins naar het stadhuis begeleid door een stoet bestaande uit de belangrijkste

²⁴ Lode Wils, "De politieke Groot-Nederlandse beweging," *Colloquium Neerlandicum* 16, (2006): 457.

²⁵ Remieg, Aerts en Gita Deneckere, reds. *Het (on)verenigd Koninkrijk 1815-1830-2015: een politiek experiment in de Lage Landen* (Rekkem: Ons Erfdeel vzw, 2015), 23.

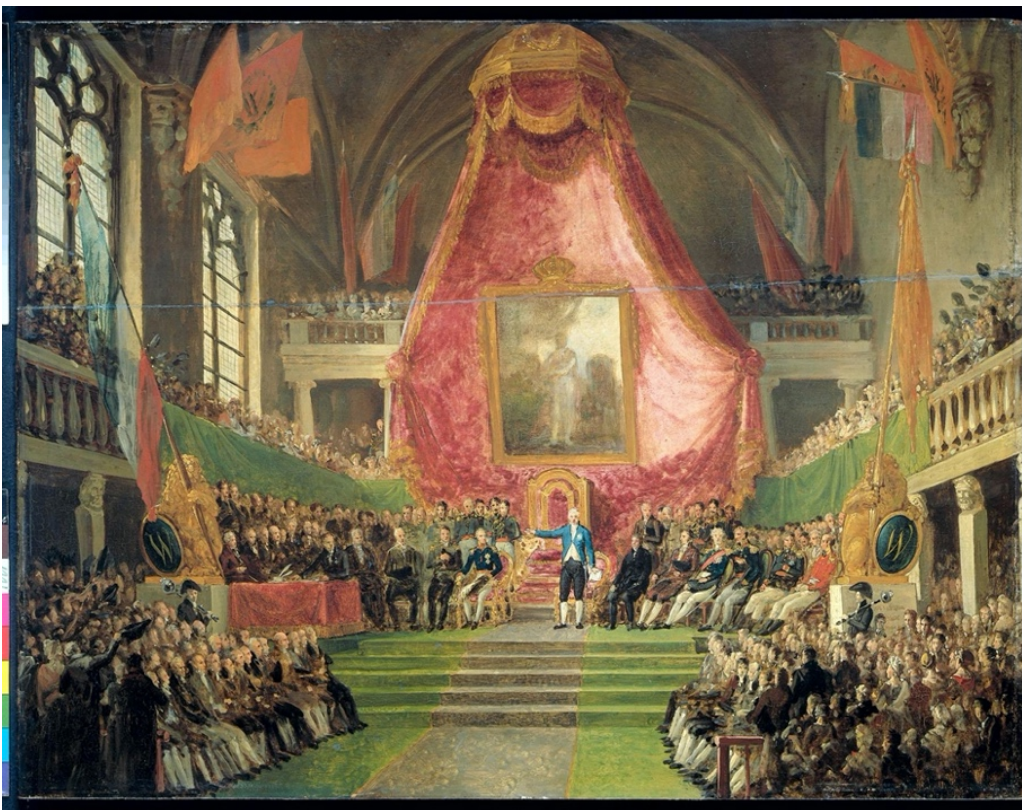
²⁶ Manoëlle Wasseige, red. *Het Koningsplein en de Warandewijk* (Brussel: Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1995), 23.

²⁷ Jeroen Koch, Dirk Van der Meulen en Jeroen Van Zanten, *Oranje in revolutie en oorlog- een Europese geschiedenis 1772-1890* (Amsterdam: Boom, 2018), 146-7 en 161.

²⁸ "1817. Opening universiteit Gent." UGentMemorie. Laatst geraadpleegd 4 mei 2021, <https://www.ugentmemorie.be/gebeurtenissen/1817-opening-universiteit-gent#:~:text=De%20feestelijke%20openingsplechtigheid%20van%20de,troonzaal%20van%20het%20Gentse%20stadhuis.&text=s%20Avonds%20wordt%20aan%20de,189%20flessen%20wijn%20worden%20ontkurt.>

²⁹ Paul Eeckhout, "De installatie van de Universiteit van Gent door Mathieu van Bree," *Bulletin van het Rijksmuseum* 16, nr. 3 (1968): 107.

vertegenwoordigers van de hoofdgilden (Sint-Joris, Sint-Sebastiaan, Sint-Antonius en Sint-Michiel) van Gent.³⁰ Als ultiem eerbetoon aan het prinselijk bezoek luiden alle klokken van alle kerken in Gent.³¹ 'De Cicilianen' zorgen voor muzikale begeleiding. De Cicilianen verwijst naar de harmoniemaatschappij Sint-Cecilia, die is opgericht in 1810.³² In de troonzaal van het stadhuis wordt de prins vergast op een plechtigheid waarin de professoren, een korps van zestien mannen, allemaal officieel worden ingezworen (afb. 3). Vervolgens verklaart de commissaris-generaal de Universiteit officieel geopend. Na de plechtigheden wordt de kroonprins onder luid gejuich naar een andere zaal begeleid om plaats te nemen aan een groot banket. De wijn vloeit die avond rijkelijk. 78 banketgasten maken samen 189 flessen wijn soldaat.³³ De Gentse Universiteit gaat van start met vier faculteiten: Wetenschappen, Geneeskunde, Rechten en Letteren en Wijsbegeerte. De lessen vangen aan op 3 november 1817.³⁴

Afbeelding 3: Matthaeus Ignatius van Bree, *De plechtige installatie van de Universiteit van Gent door de prins van Oranje in de troonzaal van het stadhuis op 9 oktober 1817.*, 1817-1830, olieverf op paneel, 52 x 66 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4088.

³⁰ "Erepenning van het Gentse stadsbestuur aan de hoofdgilden, 1814," laatst geraadpleegd op 4 mei 2021, https://stamgent.be/en/collection/artworks/N_01098.

³¹ Eeckhout, "De installatie van de Universiteit," 111.

³² Alfons Van Werveke, "De harmoniemaatschappij Sinte-Cecilia," *Gazette van Gent*, 27 februari 1923.

³³ "1817. Opening universiteit Gent."

³⁴ Leen Charles en Marie Christine Laleman, *Het Gent Boek* (Zwolle: Waanders, 2006), 251.

De Universiteit heeft ook meteen nood aan een prestigieus gebouw voor de academische plechtigheden. Dat wordt de neoclassicistische Aula in de Voldersstraat.³⁵ Het ontwerp voor dit universiteitspaleis wordt toevertrouwd aan stadsarchitect Louis Roelandt. Ook de opera en het gerechtsgebouw zijn van zijn hand. Aan de straatkant vertoont de Aula een zuilengalerij in Korintische stijl met bovenaan een fronton. In de architraaf boven de zuilen vinden we in gouden letters volgende inscriptie terug: "Auspice. Gulielmo. I. Acad. Conditore. Posuit. S.P.Q.G. MDCCCXXVI." Dit opschrift herinnert er ons aan dat de Aula werd gebouwd in 1826 onder auspiciën van Willem I.

Een tweede verwezenlijking die heel bepalend is voor de toekomst van Gent, wordt gerealiseerd naar het einde van het bewind van Willem. Het betreft hier de aanleg van het kanaal Gent-Terneuzen. Gedurende twee jaar, van 1825 tot 1827, worden een duizendtal werklozen aan het werk gezet om het kanaal uit te graven.³⁶ Dit is een slimme zet van de vorst. Het kanaal zal een niet te onderschatten economisch effect hebben voor de stad en intussen kan Willem I met het bouwproject meteen ook de werkloosheid aanpakken. Dankzij het kanaal kunnen goederen veel gemakkelijker verscheept worden naar het Noorden om van daaruit naar alle mogelijke koloniën van de Nederlanden verder geëxporteerd te worden. Op dat moment beschikken de Nederlanden dankzij hun overzeese koloniën zoals Suriname, Oost-Indië en Curaçao over een grote internationale afzetmarkt en het Zuiden kan hier nu van meegenieten.³⁷ In naam van de vorst huldigt de Gouverneur van Oost-Vlaanderen, de Nederlandse Pieter van Doorn (1786-1853), het kanaal op 18 november 1827 plechtig in. Na een officiële ceremonie in Terneuzen vertrekt de delegatie in versierde boten naar Gent, onder het gebulder van vele kanonschoten en met muzikale begeleiding van de harmonie Sint-Cecilia.³⁸ De tocht duurt lang dus wordt er overnacht in het Nederlandse dorpje Sas van Gent.³⁹ Daar wordt de opening van het kanaal gevierd met een vuurwerkspektakel. In Gent zet men de festiviteiten verder met een banket, een galavoorstelling in de schouwburg en als afsluiter volgt nog een bal in de troonzaal van het stadhuis.⁴⁰ Voor de gelegenheid is de stad versierd met feestelijke verlichting en triomfbogen.⁴¹

³⁵ Fien Danniau, "Bouwgeschiedenis Aula," laatst geraadpleegd op 22 mei 2021, <https://www.ugentmemorie.be/artikel/bouwgeschiedenis-aula>

³⁶ Alexander Karel Evrard, *Willem I: een Gentse visie* (Nevele: Nevelland, 2018), 29.

³⁷ "2.10.01 Inventaris van het archief van het Ministerie van koloniën, 1814-1849," laatst geraadpleegd op 4 mei 2021, <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.10.01>; Els Witte, *Het verloren koninkrijk: het harde verzet van de Belgische orangisten tegen de revolutie 1828-1850* (Antwerpen: Bezige Bij, 2014), 99-100.

³⁸ Huguette Taymans, "Penningen als leidraad voor de geschiedenis van het kanaal Gent-Terneuzen en de Gentse haven," *Jaarboek Europees Genootschap voor Munt- en penningkunde*, (2008), 43.

³⁹ Taymans, "Penningen als leidraad," 43.

⁴⁰ Taymans, "Penningen als leidraad," 43.

⁴¹ Taymans, "Penningen als leidraad," 43.

Een derde zaak waar de Gentenaren Willem I uiterst dankbaar voor zijn, is de financiële steun die de vorst vanuit persoonlijke middelen verleent aan de textielindustrie.⁴² Als gevolg van de Napoleontische oorlogen viel de Gentse textielindustrie praktisch stil. Het is dan ook door de overheidssteun en de privé-steun van Willem I dat de Gentse industrie weer op gang wordt getrokken.⁴³ De katoenindustrie kent dankzij Willem I ongezien succes en samen met het nieuwe kanaal zorgt dit voor een periode van economische voorspoed voor de stad.⁴⁴ Gent wordt in de negentiende eeuw een industriële metropool en dankt daaraan ook zijn bijnaam 'Manchester van het continent'.⁴⁵ Deze bloei heeft de stad in ruime mate te danken aan de welvaartsopolitiek die gevoerd wordt met daarboven op de persoonlijke investeringen van Willem I.

B. Nationale feestdag

Aangezien het Verenigd koninkrijk der Nederlanden interne cohesie tussen noord en zuid mist, wordt een gebeurtenis uit het gedeelde verleden geselecteerd als nationale feestdag. De gekozen dag is achttien juni, de dag waarop de verenigde Europese krachten Napoleon voorgoed hebben verslagen tijdens de Slag bij Waterloo (achttien juni 1815).⁴⁶

Een nationale feestdag is een moment waarop de natie als een geheel samenkomt. Het nieuwe Verenigd Koninkrijk heeft een nationaal feest nodig, aangezien dit een grote bijdrage kan vormen tot het proces van natievorming.⁴⁷ Feesten zijn een manier om de eigenheid en het karakter van de natie verder uit te werken. De nationale feestdag is ook het moment waarop het land terugblijkt op grootse gebeurtenissen uit het nationale verleden en daarom is het logisch dat deze wordt vastgelegd op de dag dat Napoleon zijn beslissende nederlaag leed. Zonder deze ultieme overwinning op de keizer zou er geen Verenigd Koninkrijk der Nederlanden zijn. Het is dus een belangrijke stap voor het ontstaan van het rijk en een terechte keuze als nationale feestdag. De Slag is een verbindend element dat helpt bij de identiteitsvorming van de nieuwe natie.

De oudste zoon van Willem I raakt tijdens deze veldslag gewond aan zijn schouder, wat zorgt voor een unieke connectie tussen het Huis van Oranje en deze veldslag.⁴⁸ De verwonding van de prins wordt voorgesteld als een ultiem moment van zelfopoffering van het vorstenhuis voor het Europese continent.(afb. 4)⁴⁹ De toekomstige koning Willem II heeft zonder vrees voor eigen leven gevochten om Napoleon te verslaan. Hij heeft zijn bloed vergoten voor Europa en dus voor het toekomstige

⁴² Evrard, *Willem I: Gentse visie*, 28.

⁴³ Marie Kymers, Hilde Langeroot en Kathleen Moermans, *Kathedralen van de Industrie* (Gent: Borgerhoff en Lamberigts, 2021), 8.

⁴⁴ Koch, Van der Meulen en Van Zanten, *Oranje in revolutie en oorlog*, 146-147 en 161.

⁴⁵ Tyssens, *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 179.

⁴⁶ Matthijs Lok, "De cultuur van vergeten onder Willem I," in *Taal, cultuurbeleid en natievorming onder Willem I*, (Brussel: Paleis der Academiën, 2012), 63.

⁴⁷ Jeroen Janssens, *De Belgische natie viert* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2001), 243.

⁴⁸ Lok, "De cultuur van vergeten," 63; Jolien Gijbels, "Beleven en herinneren op het slagveld van Waterloo. Een adellijk perspectief (1815-1870)," *Virtus* 22, (2015): 129.

⁴⁹ Lok, "De cultuur van vergeten," 67.

koninkrijk der Nederlanden. Op de herdenking van de Slag bij Waterloo wordt in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden dan ook bijzondere aandacht besteed aan de heroïsche daad van de prins.⁵⁰ De heldenstatus van de kroonprins staat centraal op de vieringen van 18 juni en zorgt voor een diepe connectie tussen het koningshuis en de onderdanen. Op Waterloodag valt een historische gebeurtenis samen met de mythologisering van het koningshuis. Kortom een betere nationale feestdag is ondenkbaar.

Afbeelding 4: Cornelis van Cuylenburgh II, *Allegorie op de triomftocht van de prins van Oranje, de latere koning Willem II, als held van Waterloo*, 1815, olieverf op doek, 185 x 240 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-1216.

Koning Willem I beslist op acht juni 1816 dat 18 juni een nationale gedenkdag wordt. Op deze dag moeten alle kerken in het koninkrijk een misviering wijden aan de herinnering aan de Slag bij Waterloo. In de namiddag wordt er gefeest. In onze contreien organiseert met volksfeesten en parades.

⁵⁰ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 422.

Le Messenger de Gand verschijnt voor het eerst na 1830 dus daar kan ik geen informatie over deze dag terugvinden. De *Journal de la Belgique* verschijnt wel in deze periode en is één van de weinige kranten van voor 1830 die je online kan raadplegen. De krant schept een beeld over deze dag.

Een eerste artikel over de herdenking van Waterloo vind ik terug in een krant uit 1816. Het verschijnt amper één jaar na de slag.⁵¹ Het artikel neemt een bericht over van een Mechelse priester die schrijft dat het de wens is van koning Willem I dat het hele koninkrijk op achttien juni dank betuigt aan God voor het behalen van de beslissende overwinning bij Waterloo. De priester schrijft dat hij gehoor wil geven aan de wens van zijn vorst en een Te Deum zal organiseren.

S. M. notre auguste souverain nous ayant fait savoir que ses intentions étaient que dans toute l'étendue de son royaume on rendit au tout-puissant des actions solennelles de graces, à l'occasion de la célèbre, décisive et à jamais mémorable victoire de Waterloo [...]⁵²

Een ander artikel uit 1816 bevestigt dat ook Brussel de Slag bij Waterloo herdenkt.⁵³ Vroeg in de ochtend kondigt het luiden van alle klokken de herdenking aan van de belangrijke overwinning. De krant meldt dat om 11 uur een Te Deum heeft plaatsgehad in de Sint-Goedelekathedraal. "Conformément au programme de la fête, un Te Deum solennel a été chanté ce matin, à onze heures, dans l'église de Sainte-Gudule."⁵⁴

Bovenstaande krantenartikelen bevestigen dat koning Willem I in het gehele rijk herdenkingen van Waterloo wil laten organiseren, ook in het zuiden van het rijk. De aanpak is altijd gelijklopend, eerst krijgen we een plechtig religieus gedeelte met een Te Deum en dat wordt in de namiddag gevolgd door een seculier gedeelte met volksfeesten.

Twee jaar na de slag vinden we in de *Journal de la Belgique* weer een bericht over de herdenking van Waterloo in Brussel.⁵⁵ De viering volgt hetzelfde stramien als voorheen. Eerst worden de klokken geluid ter aankondiging van de feestdag en er wordt een Te Deum gezongen in de Sint-Goedelekathedraal. Nu maakt men ook melding van een Société de Waterloo. Dit is een vereniging die de gedachte aan Waterloo levend moet houden. De voorzitter van deze vereniging is prins Frederik van Oranje-Nassau. Er wordt beschreven hoe de vereniging een stoet organiseert rond Waterloo en er daarna ook een dankviering bijwoont. Later op de dag is er ook een feest ter ere van de kroonprins, georganiseerd op de plek waar hij zich tijdens de veldslag verwondde. "S. A. R.

⁵¹ "Royaume des Pays-bas," *Journal de la Belgique*, 18 juni 1816, 3.

⁵² "Royaume des Pays-bas," 3.

⁵³ "Bruxelles, 18 juin," *Journal de la Belgique*, 19 juni 1816, 3.

⁵⁴ "Bruxelles, 18 juin," 3.

⁵⁵ "Bruxelles, 16 juin," *Journal de la Belgique*, 17 juni 1817, 3.

le prince d'Orange donnent aujourd'hui une fête à ce prince, à l'endroit ou, il ya deux ans, il reçu une blessure.⁵⁶ On a dressé sur le terrain une tente magnifiquement décorée.”

De specifieke locatie van dit feest is een start van de mythologisering van deze plek, wat uiteindelijk zal leiden tot de bouw van de Leeuwenheuvel.

Velen ondernemen ware pelgrimstochten naar Waterloo om met eigen ogen de nu haast sacrale grond te aanschouwen. De bodem waar niet enkel Napoleon is verslagen maar waar ook het bloed van de kroonprins is vergoten.⁵⁷ Gezien het grote historische belang van de slag verandert het gebied vrijwel meteen in een toeristische trekpleister.⁵⁸ Om de toeristen te helpen de heldendaad van de prins blijvend te herdenken, wordt er op de plek waar hij gewond is geraakt, een groot en statig monument opgericht. De veertig meter hoge leeuwenheuvel met daarop het gietijzeren standbeeld van de Nederlandse leeuw is een blijvende en tastbare herinnering aan de grote moed die Prins Willem heeft betoond in de Slag.⁵⁹ De reusachtige piramidale structuur is het grootste herdenkingsmonument van de 135 gedenktekens die rond Waterloo doorheen de jaren worden aangebracht.⁶⁰ Zoals we later zullen zien, blijft 18 juni voor de orangisten een belangrijke dag. Een dag waarop men de heldendaden van Willem II blijft herdenken. Tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden raakte deze dag geïnstitutionaliseerd. Na 1830 blijft het voor de orangisten dan ook een belangrijke dag in de feestkalender.

In 1828 plaatst de Société de Waterloo de eerste steen van een herdenkingsmonument in de kerk van Waterloo. Prins Frederik, de beschermheer van de vereniging, is hier zelf niet bij aanwezig dus wordt de steen in zijn naam gelegd door de vicevoorzitter van de Société de Waterloo. Er worden tijdens de plechtigheden vele felicitaties geuit aan Willem I voor het schenken van dappere zonen aan het land. Na deze plechtigheid schuiven de leden aan voor een banket. Er worden vele enthousiaste toosten op het vaderland uitgebracht. De gasten zingen ook verzen passend bij de gelegenheid. Rond 16 uur begeeft de vereniging zich naar de Leeuwenheuvel waar men naast de kolossale leeuw, de vlag van de vereniging hijst.

Elk jaar opnieuw beschrijft de krant het Te Deum in de Sint-Goedelekathedraal in Brussel ter herdenking van de Slag bij Waterloo (afb. 5). De feestdag werd dus duidelijk niet enkel in de Noordelijke Nederlanden gevierd. Ook de Zuidelijke Nederlanden herdenken jaarlijks de overwinning op Napoleon en de verwonding die de kroonprins opliep in de strijd.

⁵⁶ “Bruxelles, 16 juin,” 3.

⁵⁷ Lok, “De cultuur van vergeten,” 63.

⁵⁸ Gijbels, “Beleven en herinneren op het slagveld van Waterloo,” 137.

⁵⁹ Louis Sloos, *Onze slag bij Waterloo* (Nijmegen: Vantilt, 2015), 107.

⁶⁰ Sloos, *Onze slag bij Waterloo*, 107.

des manufactures nationales, etc.

— Aujourd'hui à onze heures du matin, on a chanté à Ste-Gudule, un *Te Deum* solennel, pour célébrer l'anniversaire de la bataille de Waterloo. Toutes les autorités civiles et militaires y ont assisté, ainsi qu'un détachement de la compagnie d'élite de la garde bourgeoise, en grande tenue. Cette cérémonie a attiré un nombreux concours de fidèles.

Afbeelding 5: *Journal de la Belgique*, 19 juni 1820, 4. Via KBR-Belgicapress

C. Vrijmetselarij

Belangrijke adepten van de oranjecultus vinden we na de Belgische Revolutie terug in de loges van de vrijmetselaars. De vrijmetselarij is een broederschap van vrijdenkers gebaseerd op de pijlers van de Verlichting namelijk vrijheid, gelijkheid en broederschap.⁶¹ Vrijmetselarij is bedoeld om je dieper in jezelf en de wereld te ontwikkelen zonder dat er sprake is van een centrale doctrine.⁶² Ieder vrijmetselaar kan deze zingeving op een eigen manier invullen.⁶³ Elk land heeft zijn eigen overkoepelende organisatie die het Grootoosten wordt genoemd. Op regionaal niveau organiseren de vrijmetselaars zich in loges of werkplaatsen. Een loge is een plek waar gelijkgezinden samenkomen en discussiëren. Hoewel de loges niet gelinkt zijn aan een bepaalde politiek ideologie zullen we zien hoe in Gent orangisten actief zijn binnen de loge Le Septentrion. Het is daarom interessant na te gaan hoe deze hechte relatie tussen de loges en het Huis van Oranje tot stand is gekomen in de korte bestaansperiode van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De zuidelijke loges ressorteren voor de eenmaking onder de koepel van de Grand Orient de France. Door de samenvoeging van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden komen ze na 1815 terecht onder de koepel van het Grootoosten der Nederlanden.⁶⁴ De grootmeester van de Nederlandse maçonnerie is prins Frederik, de jongste zoon van koning Willem I.⁶⁵ Het koningshuis ziet de vrijmetselaarslogen als een manier om de beide Nederlanden hechter met elkaar te verbinden. Die band kan men nog versterken door prins Frederik te benoemen tot Grootmeester.⁶⁶ Zo voorziet het koningshuis zichzelf van een directe relatie met de verschillende machtige loges van het rijk. Het economische beleid van Willem I, dat industrialisering stimuleert, zorgt ervoor dat vele industriëlen toetreden tot een vrijmetselaarsloge.⁶⁷ De loges zijn een selecte club van gelijkgezinden die trouw zweren aan de vorst en zijn familie. Als je bent aangesloten bij een loge

⁶¹ "Vrijmetselarij- Geschiedenis van de broederschap," *Historiek*, (2020), laatst geraadpleegd op 29 mei 2021, <https://historiek.net/vrijmetselarij-maçonnerie-vrijmetselaars/79720/>.

⁶² "Wat is vrijmetselarij?" laatst geraadpleegd op 29 mei 2021, <https://www.vrijmetselarij.nl/Vrijmetselarij/Wat-is-vrijmetselarij>.

⁶³ "Wat is vrijmetselarij?" laatst geraadpleegd op 29 mei 2021, <https://www.oostenkortrijk.be/wat-is-vrijmetselarij>.

⁶⁴ Tyssens, *Van wijsheid met vreugd* gepaard, 17-18.

⁶⁵ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 162.

⁶⁶ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 18.

⁶⁷ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 162.

kan je dus rekenen op de gratie van de vorst. De ondernemende klasse van Gent beseft dat er munt te slaan valt uit een alliantie met Willem I, hun snelle ommekeer van Franse loyaliteit naar orangisme is dus voornamelijk te verklaren vanuit economisch opportunisme.⁶⁸ Het idee dat de Oranjes voorspoed met zich meebrengen is terug te vinden in enkele regels van een lied uit diezelfde periode:

L'orange est un fruit bien plus doux
C'est le dessert de la Concorde⁶⁹

La Concorde is een burgermaatschappij op de Kouter waar de elite van Gent (adel, handelaars, bankiers, advocaten...) sinds 1809 samenkomt.⁷⁰ De sinaasappel uit het lied verwijst naar het Huis van Oranje-Nassau, waarbij dit wordt voorgesteld als een zoete vrucht. Het leven is duidelijk zoet onder Willem I en er is plaats voor verwennerij.

De Oranjes schakelen de loges in om hun positie als bewindvoerders over de nieuw samengevoegde gewesten te versterken. Het instrumentaliseren door de Oranjes van de vrijmetselaarsverenigingen voor hun eigen politieke doeleinden levert de loges een politieke connotatie op terwijl ze eigenlijk verondersteld worden om apolitiek te zijn.⁷¹ Aangezien de industriële elite van de loges veel voordelen haalt uit de relatie met Willem I is het niet vreemd dat logeleden niet hebben meegewerkt aan de revolutie van 1830.⁷² De goede band tussen de Oranjes en de vrijmetselaars van de Zuidelijke Nederlanden zorgt ervoor dat binnen de Zuidelijke loges maar weinig revolutionairen te vinden zijn.⁷³

D. Bezoek van Willem I aan Gent

Gedurende zijn korte regeerperiode over de Zuidelijke Nederlanden bezoekt de koning de stad Gent diverse malen. Op 11 juli 1817 is hij in de stad om er met verschillende geestelijken gesprekken te voeren.⁷⁴ Een dag voor zijn bezoek verschijnt een artikel in de *Journal de la Belgique* dat beschrijft hoe de stad uitkijkt naar zijn bezoek.⁷⁵ De arbeiders hopen dat Willem I de Gentse industrie zal doen herleven. Een nieuwe vorst betekent voor de arbeiders hoop op een beter leven, zo zal Leopold later ook worden ontvangen als de bringer van economische stabiliteit. De vorst

⁶⁸ Pierre Kluyskens, "Hippolyte Metdepenningen artikelenreeks," *Ghendtsche Tydinghen* 10, nr. 6 (1981): 278.

⁶⁹ Kluyskens, "Hippolyte Metdepenningen", 278.

⁷⁰ "Histoire et origine," laatst geraadpleegd op 21 mei 2021, <https://www.concordegand.be/en/>.

⁷¹ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 40-41.

⁷² Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 163.

⁷³ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 163.

⁷⁴ Martinus Stuart, *Jaarboeken van het Koninkrijk der Nederlanden volume 7* (Amsterdam: E. Maaskamp, 1821), 32.

⁷⁵ "Pays-bas; Gand 10 juillet," *Journal de la Belgique*, 11 juli 1817, 3.

probeert bij zijn bezoeken troost en verlichting te bieden aan de bevolking. Hij steekt ook informatie op over de verschillende industrieën. We zien dus een vorst die zichzelf profileert als een vaderfiguur en die actief nadenkt over een mogelijke restauratie van de economie in de verschillende provinciën.

Onder begeleiding van kanonschoten, luidende klokken, een optocht van de hoofdgilden en muziek der Cicilianen arriveert de Koning te Gent.⁷⁶ Willem I wordt feestelijk ontvangen en begeleid naar het huis van de graaf D'Hane de Steenhuyse, waar de koning audiënties verleent aan verschillende autoriteiten van het bisdom en aan vrouwelijke vertegenwoordigers van de Begijnhoven. Na het afronden van de gesprekken en nadat hij een maaltijd heeft genuttigd, wordt de koning verwacht in de Schouwburg.⁷⁷ Daar wordt hij op algemeen gejuich ontvangen en tijdens het Wilhelmus staat het voltallige publiek recht ter eerbetoon. Bij het vertrek van de koning wordt hij wederom toegejuicht. De volgende dag verlaat Willem I de stad. Hij betuigt dat hij dat met tegenzin doet, wegens het voortreffelijk onthaal dat hem te beurt viel.⁷⁸ Dit laatste bevestigt de liefde of toch minstens de band die Willem I voelt voor de Gentenaren en het enthousiasme voor zijn aanwezigheid in de stad en zijn bezoek aan de schouwburg toont aan dat de Gentenaren hun vorst ook genegen zijn.

Ondanks de bloei die Gent kent onder het beleid van Willem I is lang niet iedereen tevreden over zijn bewind. Er is ook tegenstand. De koning beseft dat zijn imago in de Zuidelijke Nederlanden moet worden opgekrikt en onderneemt daarom in 1829 een reis doorheen de Belgische provinciën waarbij hij zich als een zorgzame en rechtvaardige leider probeert te profileren.⁷⁹

Zoals de geschiedenis later zal uitwijzen, komt dit charmeoffensief te laat, want doorheen de zuidelijke provincies circuleren reeds vele petitieën die voor een meer rechtvaardig bestuur pleiten.⁸⁰ De gewone burger gaat gebukt onder een grote belastingdruk. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat tot wel 60.000 burgers aan het begin van 1829 verscheidene petitieën ondertekenen die een veelheid aan klachten ventileren naar de beleidvoerders.⁸¹ Het is dan ook onvermijdelijk dat de vorst zelfs in het trouwe Gent gevoel heeft van de pétitionnaires en tegenstanders van zijn bewind.⁸² Willems bezoek aan Gent valt samen met de Provinciale Statenverkiezingen waar er net drie pétitionnaires verkozen zijn.⁸³ De Provinciale Staten zijn een bestuursorgaan voorgezeten door de gouverneur van de provincie. Dit instituut is verantwoordelijk voor heel wat zaken zoals het heffen en innen van de belastingen, de controle van de lokale

⁷⁶ Stuart, *Jaarboeken*, 32.

⁷⁷ Stuart, *Jaarboeken*, 33.

⁷⁸ Stuart, *Jaarboeken*, 33.

⁷⁹ Koch, Van der Meulen en Van Zanten, *Oranje in revolutie en oorlog*, 193.

⁸⁰ Koch, Van der Meulen en Van Zanten, *Oranje in revolutie en oorlog*, 194.

⁸¹ Johan Van Heesch, "De koning op't ontbijt," *De Beeldenaar* 26, nr. 5-6 (2002): 252.

⁸² Koch, Van der Meulen en Van Zanten, *Oranje in revolutie en oorlog*, 194.

⁸³ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 194.

besturen en openbare werken.⁸⁴ De koning ziet hoe het volk de overwinning van zijn tegenstanders openlijk toejuicht. Dat zelfs in de orangistische stad Gent stemmen opkomen tegen Willem I voorspelt weinig goeds voor de vorst.

E. Gentse reactie op de revolutie

In Gent zijn duidelijk twee uitgesproken kanten waar te nemen bij de bevolking, revolutionair en reactionair. Je steunt de revolutie of je steunt ze niet. Er zijn in de Zuidelijke Nederlanden vele gezaghebbers gestationeerd afkomstig uit de Noordelijke Nederlanden. Zij zullen na de Revolutie terugkeren naar het Noorden wat een machtsvacuüm achterlaat.⁸⁵ De Zuidelijke orangisten blijven achter en zullen een helse periode vol bedreigingen en aanvallen ondergaan.⁸⁶ Het is dit trauma dat de orangisten jarenlang blijft aansporen om zich af te zetten tegen de Belgische natie.⁸⁷ Zoals te verwachten is, kanten de industriëlen, die rijk geworden zijn dankzij de koloniën van het Noorden, zich tegen de revolutie. Er worden in de stad meteen petitie's gelanceerd tegen de Revolutie.⁸⁸ De Revolutie zorgt voor verscheidene economische crisissen waardoor vele bedrijven noodgedwongen de deuren moeten sluiten.⁸⁹ De Belgische economie weet zich pas vanaf 1832 opnieuw te stabiliseren, de Revolutie en de daaropvolgende conflicten met Nederland zorgen dus voor enkele woelige jaren.⁹⁰

Het orangisme heeft zich bij de middenklasse en lagere klassen vooral verspreid omwille van economische redenen. Ondanks dat vele arbeiders, ambachtslieden en werklozen tot de revolutionairen behoren, zorgt de crisis na de Revolutie ervoor dat een deel van hen terug heil zoekt in de orangistische beweging.⁹¹ De werkloosheid wordt door de Revolutie niet opgelost en blijft hoog in het onafhankelijke België. Bovendien verhogen de voedselprijzen terwijl de lonen van de gelukkigen die wel nog werk hebben, niet evenredig stijgen.⁹² Voor Gent is het behouden van de bloeiende economie één van de grootste zorgen na de Revolutie. Wanneer de nieuwe Belgische

⁸⁴ Raymond Van Loock, "Historiek van het provinciaal bestuur," laatst geraadpleegd op 29 mei 2021, <https://www.vlaamseprovincies.be/categories/geschiedenis>.

⁸⁵ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 165.

⁸⁶ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 165.

⁸⁷ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 165.

⁸⁸ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 166.

⁸⁹ Els Witte, "De sociale samenstelling van het Belgisch orangisme: een verkenning (1828-1850)," *Ons Tijdschrift Brood en Rozen*, nr.3 (2015): 28.

⁹⁰ Els Witte, "1830 in België een proletarische opstand? Het antwoord van de historici," *Ons Tijdschrift Brood en rozen*, 62.

⁹¹ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 199.

⁹² Witte, "De sociale samenstelling van het Belgisch orangisme," 35.

staat geen stappen onderneemt om de Gentse handel en industrie veilig te stellen, zoals Willem I dat wel heeft gedaan, krijgen de Gentenaren al snel heimwee naar hun Nederlandse mecenas.⁹³

4. Orangisme na de Belgische Revolutie tot 1839

A. Ongeloof in de revolutie

Aanvankelijk denken de orangisten dat de Revolutie maar van korte duur zal zijn en dat Willem I terug zal keren als rechtmatig heerser over de Verenigde Nederlanden. Nu weten we dat dit een droom is die nooit zal uitkomen. Een artikel uit *Le Messenger de Gand* op 24 september 1831 bewijst de minimaliserende houding die de orangisten aannemen ten opzichte van de Revolutie.⁹⁴ De titel van het artikel 'Maramse', oftewel stagnatie, zegt al veel. Het volk eist brood en de industriëlen eisen werk. De revolutionairen worden geconfronteerd met problemen die ze niet direct kunnen oplossen, ze zitten op de bodem van hun materiële en intellectuele middelen. Het geloof in de revolutie geraakt verloren. De auteur van dit artikel is ervan overtuigd dat de Revolutie weldra zal uitdoven. De auteur vergelijkt in zijn laatste alinea de Belgische Revolutie met een boom die wordt geplant in een ongeschikte ondergrond. Nog voor de herfst aanbreekt, verliest de boom al zijn bladeren. Met deze beeldspraak verwijst de auteur naar de vroegtijdige dood die de omwenteling zal kennen. De boom zal sterven en alles zal terugkeren naar het oude normaal.

La liberté belge ressemble aux arbres qu'elle a choisis pour emblème.⁹⁵ On les a plantés tous grands dans une terre qui n'était pas faite pour eux. L'automne n'était pas venu que leur feuillage était déjà séché.

B. Le Messenger de Gand

Doorheen deze proef wordt meermaals verwezen naar artikels uit de orangistische krant *Le Messenger de Gand*. Deze krant is in Gent een propagandamiddel voor het orangisme. Ten tijde van het Verenigd Koninkrijk is de krant een fervente verdediger van het regime van Willem I onder de naam *Journal de Gand*.⁹⁷ Na de Belgische Omwenteling blijft de krant onder een nieuwe naam *Messenger de Gand* het oude regime verdedigen. Deze naamsverandering komt er op 10 december 1830 en wordt ingegeven door de angst dat het Voorlopig Bewind de krant zal laten stopzetten. De

⁹³ Gita Deneckere, "Burgerrechten, collectieve actie en staatsvorming. Gent, 1830-1839," *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 110, nr. 2 (1995): 184.

⁹⁴ "Marasme," *Le Messenger de Gand*, 24 september 1831, 1.

⁹⁵ "Marasme," 1.

⁹⁶ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 216.

⁹⁷ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 147.

redactie van de krant wordt samengesteld door enkele belangrijke orangistische Gentse spelers zoals de hoofdredacteur Charles Froment en de journalist Pierre Lebrocq. Ook Hippolyte Metdepenningen is lid van de redactie en fervent orangist.⁹⁸ Door de jaren heen zullen de kantoren van de krant een mikpunt van huiszoekingen en aanvallen worden. De Belgische staat probeert deze propagandistische krant het zwijgen op te leggen.⁹⁹ De Gentse Veiligheidscommissie en de brandweer werkt samen met Brusselse oproerkraaiers om orangisten aan te vallen. Zo leggen opeenvolgende inbraken en verwoestingen de krant stil van eind maart 1831 tot juli 1831.¹⁰⁰ Artikels van deze contrarevolutionaire krant verdedigen duidelijk het standpunt van de orangisten en zetten een zeer kritische houding neer tegenover het beeld dat de Leopoldisten proberen te creëren, namelijk als zouden de Zuidelijke Nederlanden één rijk zijn onder één vorst. Om het orangisme aan banden te leggen wordt in 1834 een wet gestemd die elke openbare betuiging van orangisme bestraft.¹⁰¹ De straf zorgt ervoor dat men niet meer publiekelijk uiting kan geven aan restauratiedromen van de Oranjedynastie. Wie toch nog openlijk durft te dromen van een restauratie kan een boete tot 10 000 frank krijgen of zelfs vijf jaar in de gevangenis belanden. De anti-orangistische wet heeft als doel om de Belgische staat verder uit te bouwen zonder rekening te moeten houden met een constante dreiging van een herstel van de oranjedynastie op de troon.¹⁰² De orangisten zullen echter via kranten zoals *Le Messenger de Gand* oppositie blijven voeren tegen de Belgische staat.

C. Vrijmetselarij

a. Hippolyte Metdepenningen en de Gentse loges

Wanneer men het orangisme in Gent bestudeert, stuit men telkens op de naam van Hippolyte Metdepenningen, geboren en getogen Gentenaar (1799-1881). Metdepenningen blijft na de Belgische Omwenteling het Nederlandse koningshuis trouw vanuit een geloof in de rechtmatige heerschappij van de Oranje-dynastie over onze contreien.¹⁰³ In 1818 ontvangt hij het eerste juristendiploma dat wordt uitgereikt door de nieuw opgerichte universiteit van Gent.¹⁰⁴ Naast zijn carrière als advocaat en stafhouder aan de balie van Gent is hij ook actief als medewerker bij de *Journal de Gand*.

⁹⁸ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 200.

⁹⁹ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 217.

¹⁰⁰ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 217.

¹⁰¹ Gita Deneckere, "Anti-orangistische plunderingen als purificatieriten (1831-1834)," *Handelingen koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, vol. 48, (1994): 85.

¹⁰² Els Witte, *De Constructie Van België 1828-1847* (Leuven: Lannoo Campus, 2006), 121-22.

¹⁰³ Pierre Lebrocq, Charles Froment en Van Huffel, *Souvenirs d'un ex-journaliste (1820-1841)* (Nabu Press, 2012), 78.

¹⁰⁴ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 71.

Metdepenningen bekleedt ook gedurende bijna twee decennia een prominente plek binnen de Gentse politiek als gemeenteraadslid. Eind oktober 1830 wordt hij verkozen tot gemeenteraadslid voor de orangistische partij, Société des amis de l'ordre du repos public.¹⁰⁵ Dat jaar zijn trouwens alle gemeenteraadsliden, alle schepenen en de burgemeester zelf lid van de orangistische partij.¹⁰⁶ We moeten dus niet twijfelen over de politieke kleur van Gent vlak na de Belgische Revolutie.

Metdepenningen treedt reeds in 1829 toe tot de vrijmetselarij. Hij wordt lid van de orangistisch gezinde loge Les Vrais amis. Nog belangrijker is zijn affiliatie een jaar later bij Le Septentrion. Nog geen jaar na zijn aansluiting wordt hij in Le Septentrion op 8 maart 1831 benoemd tot Achtbaar Meester, dit is de hoogst mogelijke functie binnen een vrijmetselaarsloge.¹⁰⁷ Hij blijft deze hoge functie bekleden tot zijn dood in 1881.¹⁰⁸ Metdepenningen vormt de loge nog meer om tot een orangistisch instrument. Dit doet hij door orangistische ondernemers, advocaten en journalisten in te wijden in Le Septentrion.¹⁰⁹ Als Achtbaar Meester heeft hij een grote invloed op de vormgeving en de samenstelling van zijn loge maar ook op die van de andere Gentse loges. Wanneer in 1833 het Grootoosten van België wordt opgericht houden de Gentse loges voet bij stuk.¹¹⁰ Ze weigeren het Grootoosten van Nederland, en dus ook de familie Oranje-Nassau, de rug toe te keren.

In 1835 wordt baron Goswin de Stassart verkozen tot de eerste voorzitter van het Grootoosten van België. Stassart begint zijn politieke carrière ten tijde van het Franse bewind als auditeur bij de Raad van State. Hierna is hij ook intendant bij het leger en prefect in Orange, Avignon en Den Haag.¹¹¹ Onder Willem I zet Stassart zijn politieke carrière verder als kamerlid van de oppositie.¹¹² Leopold I benoemt hem omwille van zijn grote steun aan de Belgische onafhankelijkheidsstrijd tot voorzitter van de Senaat en tot gouverneur van Brabant. Ook zijn benoeming tot Grootmeester van het Grootoosten van België komt er op aansturen van koning Leopold. In Stassart ziet de Belgische vorst iemand die band van de Belgische loges met het Huis van Oranje kan helpen doorbreken.¹¹³

Verscheidene loges protesteren tegen deze verkiezing, zo ook Le Septentrion. Deze daad van opstand tegen het Grootoosten van België verhoogt de reputatie van de recalcitrante loge en zorgt

¹⁰⁵ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 73.

¹⁰⁶ Guy Schrans, *Van Wit naar Blauw Gent tussen 1780 en 1842* (Gent: Snoeck Publishers, 2011), 35.

¹⁰⁷ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 4.

¹⁰⁸ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 72.

¹⁰⁹ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 18.

¹¹⁰ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 163.

¹¹¹ Hervé Hasquin en Régine Kurgan, "Rapport sur un ouvrage," recensie van *Goswin, baron de Stassart 1780-1854. Homme politique, Grand maître de la franc-maçonnerie, bibliophile*, door Marie-Rose Thielemans, *Bulletins de l'Académie Royale de Belgique*, 2007.

¹¹² Witte, *De constructie van België*, 50.

¹¹³ Anton van de Sande, "Eerherstel voor een politieke 'windvaan': Stassart en de Belgische vrijmetselarij," *Tijdschrift voor geschiedenis* 122, nr. 1 (2009): 113-14.

ervoor dat er zich elke dag nieuwe broeders (vanuit gans België) laten inwijden in Le Septentrion.¹¹⁴ Wanneer de loge het zomerfeest van Sint Jan, de patroonheilige van de metselaarsgilde, viert, is de aanstelling van de Stassart dan ook geen domper op de feestvreugde.¹¹⁵ Na de ceremonie schuiven meer dan honderd broeders aan voor een rijkelijk banket. Er wordt veelvuldig en enthousiast getoost op de ‘echte’ Belgen, waarmee diegene bedoeld worden die trouw blijven aan Willem I. Het feest kan niet mooier zijn en zal volgens de journalist nog lang in de herinnering van de aanwezigen voortleven.¹¹⁶

Après la cérémonie des réceptions, plus de cent convives ont pris place à un banquet splendide, ou les toast cher à *tous les vrais Belges* n'ont pas manqué, comme on le pense bien, d'être proposés et portés avec le plus vif enthousiasme.¹¹⁷ [...] Tout s'est réuni, en un mot, pour donner à cette fête l'éclat et le charme dont elle était susceptible. Elle laissera de longs souvenirs dans la mémoire de ceux qui y ont assisté.

Uit dit artikel kunnen we opmaken dat er in 1835 bij de logebroeders nog steeds een grote tegenstand leeft tegen het Belgische koninkrijk. Aansluiten bij het Grootoosten van België is toegeven aan de nieuwe orde en houdt een verloochening in van Willem I. Daar hebben de leden van Le Septentrion geen oren naar.

Pas in 1883, twee jaar na het overlijden van Metdepenningen, ressorteert Le Septentrion zich tot het Grootoosten van België.¹¹⁸ Het orangisme mag dan tegen de jaren 1880 van het politieke toneel verdwenen zijn, toch is het opmerkelijk dat de Gentse loge zo lang vasthoudt aan het Grootoosten van Nederland. Dit is een duidelijk teken van de toewijding die Metdepenningen heeft voor het Huis van Oranje en het ontzag dat Metdepenningen inboezemt bij zijn medeleden. De Vrijmetselaarsloge Le Septentrion blijft inderdaad tot 1883 ressorteren onder het Grootoosten der Nederlanden maar een groep scheidt zich reeds in 1866 af.¹¹⁹ De scheurfractie richt een nieuwe loge op, genaamd La Liberté. Deze loge plaatst zich wel onder het Grootoosten van België. Het organisme kalft dus toch reeds vroeger geleidelijk aan af binnen de Gentse loge.

D. Oranjecultus

Voor velen blijven de leden van het Huis van Oranje de rechtmatige leiders van de Belgische gebieden. De Oranjecultus, gecultiveerd tijdens hun heerschappij, blijft bij de orangisten dan ook

¹¹⁴ *Le Messenger de Gand*, 20 augustus 1835, 2.

¹¹⁵ Anton Van De Sande en Joost Rosendaal, *Een stille leerschool van deugde en goede zeden: Vrijmetselarij in Nederland in de 18^e en 19^e eeuw* (Hilversum: Verloren B.V., 1995), 13.

¹¹⁶ *Le Messenger de Gand*, 20 augustus 1835, 2.

¹¹⁷ *Le Messenger de Gand*, 20 augustus 1835, 2.

¹¹⁸ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 4.

¹¹⁹ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 163.

verder leven na de Revolutie.¹²⁰ Een belangrijke feestdag voor de orangisten is vanzelfsprekend de verjaardag van Willem I. Hoewel het feest vanaf het begin van het Verenigd Koninkrijk een minder prominente plek inneemt op de feestkalender in de Zuidelijke Nederlanden dan bij de Noordelijke staten blijft men in Oranjeverenigingen ook na de splitsing van de beide Nederlanden, deze koningsdag verder vieren.¹²¹ Voor de orangisten is en blijft Willem I een idool, een symbool van een vervlogen gouden tijdperk dat wordt gekenmerkt door voorspoed.

Niet enkel de verjaardag van de pater familias van Oranje-Nassau wordt jaarlijks gevierd, maar ook verjaardagen van andere familieleden staan nog steeds op de kalender. Zo viert men ook de geboortedag (achttien november) van de koningin der Nederlanden, Wilhelmina van Pruisen (1774-1837). Een artikel uit *Le messenger de Gand* omschrijft hoe een groot aantal families in 1836 nog steeds de verjaardag van hun voormalige koningin vieren.¹²² Voor de verjaardag organiseert men banketten waar men de Revolutie lamenteert en vol heimwee terugblijkt op het verleden.

Le 18 novembre, jour anniversaire de la naissance de la reine des Pays-Bas, a été fêté hier dans un grand nombre de familles et dans beaucoup de réunions particulières; la joie la plus vive et en même temps la plus décente a animé ces banquets.¹²³

Wanneer het nieuws van het overlijden van koningin Wilhelmina (12 oktober 1837) Gent bereikt, rouwen de burgers van de stad. Le Septentrion uit ook haar medeleven aan koning Willem voor het verlies van zijn echtgenote. De liberale krant *L'Indépendance* schrijft hier neerbuigend over dat de Hollanders deze orangisten zal uitlachen met hun blijvende steun aan een onbereikbare droom.¹²⁴ “[...] les Hollandais seront les premiers à se moquer.¹²⁵” Men begint de orangisten langzamerhand te bespotten, hebben zij echt nog steeds niet door dat de Nederlanden nooit meer verenigd zullen worden?

Op 18 november 1837 verschijnt er op de voorpagina van *Le Messenger de Gand* een artikel helemaal gewijd aan de overleden koningin van de Nederlanden.¹²⁶ Het artikel beschrijft hoe de mooie ziel van deze deugdzame prinses is teruggekeerd naar haar hemelse oorsprong. Met haar overlijden verliezen we volgens de auteur een charmante en deugdzame vrouw. Het is dan ook betreurenswaardig dat ‘half-barbaren’ die ons land regeren haar door hun mouterij hebben weggejaagd. Wilhelmina bracht troost in de harten van de mensen en streefde naar niets meer dan

¹²⁰ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 529.

¹²¹ Lauri van Oosterom, “Gelukkig het volk, voor hetwelk het verjaarsest van den Vorst een nationaal feest is! Patronen in vieringen onder Willem I (1813-1840),” (masterproef, Universiteit Leiden, 2014), 64.

¹²² *Le Messenger de Gand*, 20 november 1836, 1.

¹²³ *Le Messenger de Gand*, 20 november 1836, 1.

¹²⁴ *L'Indépendance Belge*, 8 november 1837, 3.

¹²⁵ *L'Indépendance Belge*, 8 november 1837, 3.

¹²⁶ “De la reine des Pays-bas,” *Le Messenger de Gand*, 18 november 1837, 1.

het geluk van haar volk. Het artikel stelt dat Wilhelmina en de prinsessen van Oranje-Nassau meer vervuld zijn van deugdzaamheid en meer weldaden en gunsten verlenen dan welke andere prinsessen ook. De France Médici prinsessen en de Engels Tudor prinsessen laten zich maar al te graag meeslepen door ambitie en eerezucht. Wij hadden geluk dat het lot ervoor had gezorgd dat deze meest deugdzame prinsessen over de Verenigde Nederlanden regeerden. Maar wij waren onwetend over hun waarde en lieten de revolutie deze prinsessen van ons ontnemen. Dit artikel is een ware ophemeling, niet alleen van de overleden Wilhelmina, maar ook van de andere vrouwen uit de Oranje-dynastie. We voelen in dit artikel dat de liefde voor de koningin en het verdriet voor de revolutie nog steeds zeer sterk spelen, hoewel we intussen reeds zeven jaar na de Belgische Revolutie dateren.

Nous hésitons pas à le dire aux Belges fidèles ou infidèle avec cette conviction qui nous est acquise par l'étude des règnes, les annales d'aucun empire ne présentent une famille plus remplie de vertus que la noble Maison que la Providence a réservé la destinée des peuples des Pays-Bas.

Belangrijker dan de verjaardag van de voormalige koningin is natuurlijk de verjaardag van de grote weldoener, Willem I. De verjaardag der verdreven vorst blijft na de Belgische Revolutie voor vele orangisten een hoogdag die zij niet zomaar willen laten passeren.¹²⁷ De orangisten gaan op 24 augustus naar de kerk om een Te Deum voor hun voormalige vorst bij te wonen. Daarna worden overal burgerfeesten georganiseerd. De orangistische elite in Gent komt natuurlijk ook altijd samen in hun loges op deze belangrijke dag. Zoals gebruikelijk worden er elk jaar nieuwe liederen en gedichten voorgedragen die de lof van het Huis van Oranje bezingen en bejubelen.¹²⁸

De repressieve wetten rond het orangisme uit 1834 zorgen ervoor dat de verjaardag van leden van de familie Oranje-Nassau steeds vaker achter gesloten deuren moet worden gevierd. Een artikel uit 1837 en één uit 1838 gepubliceerd door *Le Messenger de Gand* geven wel een blijk van het blijvend belang van 24 augustus voor de orangisten. In beide artikels komen alweer dezelfde elementen aan bod. Als eerste en grootste punt is er de heimwee die men voelt naar de economische welvaart die Willem I naar Gent heeft gebracht. Een tweede terugkerend element is de afkeuring die leeft voor het huidige Belgische regime. Het laatste onderwerp dat beide artikels bespreken is de hoop die men nog steeds koestert op een restauratie van de Oranjes.

Beide artikels beschrijven de grote weldaden die de vorst aan de stad heeft verleend. De verjaardag van Willem I is een moment om stil te staan bij en dankbaar te zijn voor alles wat hij voor onze stad heeft gedaan. Het artikel in *Le Messenger de Gand* uit 1837 beschrijft hoe we dankzij de vereniging van Noord en Zuid handel konden drijven op wereldschaal. Verder benadrukt het

¹²⁷ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 421.

¹²⁸ Witte, *Het verloren koninkrijk*, 422.

artikel ook dat onze economie enkel en alleen nog overeind blijft door de welvaart die we hebben opgebouwd onder Willem I. “[...] un monde entier était ouvert à notre commerce, à nos produits: si nous existons encore, ce n’est que des restes de cette ancienne prospérité [...]”¹²⁹ De auteur hoopt dat eenmaal België de financiële reserves volledig heeft uitgeput, Willem I terug over de Zuidelijke Nederlanden zal regeren en zijn verjaardag weer met waardige plechtigheid zal kunnen gevierd worden.

Het artikel uit 1837 beschouwt de revolutionairen als plundersaars en moordenaars. Hun Septemberfeesten zijn niets meer dan ordinaire bacchanalen.¹³⁰ “[...] leurs bacchanales de septembre!”¹³¹ Deze benaming voor de nationale feestdag van de nieuwe Belgische natie klinkt heel pejoratief, de bacchanalen zijn niet meer dan losbandige feesten waar alcohol rijkelijk vloeit. De verjaardag van Willem I wordt daarentegen als een plechtige gebeurtenis voorgesteld. “Qu’ils aillent donc les voir demain près du foyer domestique, fêtant avec gaîté et espoir l’anniversaire de la naissance d’un monarque...”¹³² Willem I zijn geboortedag wordt binnen de muren van de huiskamer met het nodige respect en decorum gevierd. Mede natuurlijk omdat het verboden is publiekelijk te feesten op zijn verjaardag. Dit staat in schril contrast met de profilering van de Septemberdagen.

Le Messenger de Gand herhaalt in een artikel uit 1838 dezelfde boodschap van dankbaarheid voor alles wat Willem I voor het land heeft gedaan. Weer beschrijft de auteur dat als we niet waren samengevoegd met de Noordelijke Nederlanden we nooit de welvaart hadden gekend die we dankzij Willem I hebben mogen ervaren. België als zelfstandig land is onderontwikkeld en zwak. “... qui est le jouet et la victime des caprices de tous les états ses voisins.”¹³³ Zonder de Noordelijke Nederlanden als bondgenoot is België een nietszeggend land dat enkel kan doen dan wat haar sterkere buurlanden haar opleggen. De auteur betreurt hoe onze economie gereduceerd is tot binnenlandse handel die dan ook nog grotendeels door acties van andere landen bepaald wordt. We hadden een economische grootmacht kunnen worden maar de revolutie heeft hier een stokje voor gestoken. Als men ziet hoe voorspoedig we waren tijdens de Verenigde Nederlanden en opmerkt hoe armoedig we nu zijn kan men niet anders dan concluderen dat België zich terug moet aansluiten bij de Noorderburen. Het artikel stelt dat zeker de Gentenaren maar al te goed beseffen dat we als onafhankelijke natie niet lang kunnen overleven. Ondanks de wet die openbare orangistische vieringen verbiedt, zal men in Gent op 24 augustus de geboorte van Willem I blijven vieren, zij het dan in meer intieme kring.

Dit artikel omschrijft de repressieve wetten van 1834 als haatvolle, wraakzuchtige wetten die de trouw aan Oranje proberen aan te tasten. De wet stelt dat men de terugkeer van het Verenigd

¹²⁹ “Le 24 aout,” *Le Messenger de Gand*, 24 augustus 1837, 1.

¹³⁰ “Le 24 aout,” 1.

¹³¹ “Le 24 aout,” 1.

¹³² “Le 24 aout,” 1.

¹³³ “Le vingt-quatre aout,” *Le Messenger de Gand*, 25 augustus 1838, 1.

Koninkrijk der Nederlanden niet mag wensen. In het artikel hoopt de schrijver echter ten zeerste op een terugkeer. Dus hoewel je de restauratie niet mag wensen kan je er wel op hopen. De wet verbiedt ook niet dat men zijn dankbaarheid uit aan de Oranjes of dat men hen spijt betoont over de gebeurtenissen van 1830.

Net als in het artikel van 1837 wordt er in 1838 vermeld dat de feesten voor deze verjaardag een plechtige, serieuze aangelegenheid zijn. “[...] on lui consacre un pieux souvenir.”¹³⁴ Het herdenken van Willem I wordt binnen een kader van godvruchtigheid en deugdzaamheid geplaatst.

Opvallend is ook dat de beide artikels zich negatief uitlaten over de Belgische clerus. Volgens het artikel uit 1838 zijn zij de echte meesters van ons land, onze ellende komt dus voort uit hun onkunde. Verder noemt men monniken in het artikel ongedierte. In het artikel van 1837 wordt echter geschreven dat het onterecht is om alle katholieken over dezelfde kam als de revolutionairen te scheren. De auteur van het artikel uit 1837 zegt dat er binnen de orangistische kringen ook heel wat priesters terug te vinden zijn, vooral de oudere en meer geleerde zijn nog steeds trouw aan het Huis van Oranje. Om deze bewering kracht bij te zetten, heeft het artikel het gedicht ‘Le Retour des Nassau’, geschreven door een Belgische priester, opgenomen. Het gedicht bestaat uit vier strofes. De eerste strofe beschrijft de hoop die we ook in de beide artikels terugvinden op een restauratie van de Oranje dynastie.

Las de gémir sous un règne éphémère,
Le peuple Belge, après tant de malheurs,
Croit au retour des Nassau qu’il vénère,
Qu’ont éloignes de factieux trompeurs.¹³⁵
Reviens, Guillaume, au peuple qui t’appelle!
Reviens à lui, puisque il revient à toi!
Il te sera désormais plus fidèle;
Tu le verras le soutien de son roi.

Deze strofe haalt aan hoe ellendig de mensen zich voelen onder de Belgische regering. Deze regering zal echter van korte duur zijn, weldra zullen we de familie Oranje-Nassau weer verwelkomen als onze rechtmatige heersers. Er zijn verraders onder ons die de Revolutie hebben veroorzaakt maar er zijn nog steeds zoveel mensen die trouw zweren aan Willem I en zijn familie.

Ce beau soleil, dissipant le nuage,
Se montrera plus brillant que jamais,
Ami, crois-moi, bientôt après l’orage,

¹³⁴ “Le vingt-quatre aout,” 1.

¹³⁵ Le 24 aout,” 1.

Nous jouions des douceurs de la paix.¹³⁶

De bovenstaande zinnen komen uit de vierde strofe van het gedicht. Hier lezen we de gedachte dat de Belgische Revolutie een storm veroorzaakt heeft. Willem I wordt voorgesteld als de zon die door de wolken van de storm zal breken. Als Willem erin slaagt de storm te verdrijven, zullen we wederom kunnen genieten van de zoetheid die de vrede met zich meebrengt. Het idee dat het leven onder Willem I zoet was, zijn we al eerder tegengekomen in een lied van de burgermaatschappij 'La Concorde'.¹³⁷ Centrale thema's van dit gedicht zijn de hoop op een terugkeer van Willem I en de herinnering van hoe goed het leven was onder deze vorst.

Ook in het artikel van 1838 wordt een lied opgenomen over de voormalige koning (afb. 6). Net als in het gedicht van 1837 staat in dit lied de uiting van de hoop op een restauratie centraal. Men hoopt dat Willem I het volk zal bevrijden en verlossen uit de ellende. Willem I zal België redden.

Il reviendra, douter serait un crime;
Oubliant tout, excepté nos malheurs,
Il reviendra pour referme l'abîme;
Il reviendra pour essuyer nos pleurs.¹³⁸
La nation d'un vil joug préservée,
Resaluant le règne de la loi,
Dira tout haut: la Belgique est sauvée:
C'est la fête du roi!

¹³⁶ Le 24 aout," 1.

¹³⁷ "L'orange est un fruit bien plus doux. C'est le dessert de la Concorde"

¹³⁸ "Le vingt-quatre aout," 1.

LE MESSAGER DE GAND

ET DES PAYS-BAS.

INTERIEUR.

Gand, 24 août.

LE VINGT-QUATRE AOUT.

Reine des mers, reine de l'industrie,
Comme quinze ans Nassau nous la fit voir,
Aux pieds d'un moine abaisser la patrie!
Non, jusques-là nous ne pouvions déchoir.
Nous voulons tous ce que veut le grand homme:
Londre et Paris ont beau nous déshonorer,
Nous entonnons, en béniissant Guillaume,
Chant d'espérance et chant de souvenir.

P. L., *Fleurs d'Oranger.*

Il reviendra, douter serait un crime;
Oubliant tout, excepté nos malheurs,
Il reviendra pour reformer l'abîme;
Il reviendra pour essuyer nos pleurs.
La nation d'un vil joug préservée,
Resaluant le règne de la loi,
Dira tout haut : la Belgique est sauvée;
C'est la fête du roi!

C. F., *Etreintes poétiques aux Fidèles.*

La révolution a dit : Peuple, je vous fais souverain et
vous date de toutes les libertés : mais bientôt elle a menti

ticuleux législateurs ont renfermé les épanchemens généreux.

Nous pouvons même aller plus loin et prédire que le retour de la famille de Nassau parmi nous est certain, et qu'il aura lieu un peu plus tôt, un peu plus tard. Car, encore une fois, une prédiction n'est pas un vœu.

Nous annonçons que le retour de la dynastie orange aura lieu. Et voici pourquoi :

La Belgique unie à la Hollande, était un état qui figurait avec honneur dans la grande famille des états européens. Le royaume des Pays-Bas, fort et respecté, jouissait d'une indépendance réelle; il y florissait un commerce et une industrie qui bien qu'à peine naissans excitaient déjà l'envie des autres nations et dont la prospérité devait se décupler encore; on y jouissait, dans une sage mesure, de toutes les libertés civiles et religieuses, les lettres et les arts y étaient puissamment protégés, et la lumière, descendue des hautes régions gouvernementales, et propagée par l'instruction, éclairait jusqu'aux hameaux les plus obscurs.

Telle fut la Belgique unie à la Hollande. On sait ce qu'elle est, détachée de ce pays. Etat avorton, que malgré son état de faiblesse, on s'apprête encore à amputer de deux membres et qui est le jouet et la victime des caprices

des autres rois mal conseillés, le royaume des Pays-Bas ne peut manquer de ressusciter.

C'est là une vérité qui est sentie par tout ce qui raisonne dans notre pays; elle est surtout comprise à Gand, cité qui ne saurait s'accommoder du régime moyen-âge actuel, et qui, malgré les moqueries de quelques beaux esprits wallons, est sans contredit la plus avancée de nos villes.

Voilà pourquoi, le 24 août, Guillaume est fêté et béni à Gand, comme autrefois, non pas en public (une loi mesquinement jalouse s'y oppose), mais au sein des familles. Voilà aussi pourquoi dans toutes les autres localités on lui consacre un pieux souvenir.

Voilà pourquoi encore nous disons à nos Gantois et aux autres bons citoyens du pays : ne perdez pas courage; hommes intelligents, les moines ne seront pas toujours vos maîtres; hommes industriels, le canal de Terneuzen ne restera pas éternellement fermé.

En attendant, amis, espérez et souvenez-vous.

Il paraît certain que le roi a traversé Gand. Ce n'est ni joie publique, ni enthousiasme universel n'avait été organisé; une auguste défense, dit-on, s'y est opposée, et pas n'était besoin, ce nous semble, de cette précaution; il serait difficile partout, mais surtout à Gand, d'organiser

Afbeelding 6: "Le vingt-quatre aout," *Le Messager de Gand*, 25 augustus 1838, 1. Via KBR-Belgicapress

In beide artikels bespeurt men opnieuw heimwee naar het bewind van de Oranjes. België is een verloren land zonder Nederland. Onze bloeiende handel en industrie zijn ineengestort en enkel de persoon die ons al eens eerder uit de duisternis heeft gehaald, zal hier ook een tweede keer in slagen. Naast een gevoel van heimwee leeft er ook hoop. Hoop op de restauratie van het Verenigd Koninkrijk, hoop op de restauratie van Willem I als koning van België maar misschien voor velen vooral hoop dat Willem I na zijn restauratie de economie zal herstellen.

Het idee dat de restauratie van Willem I de Belgische economie terug op gang kan trekken is een foutief idee, aangezien aan de basis van de Belgische Revolutie een langdurige economische crisis ligt.¹³⁹ Als gevolg van de revolutie kan de economie zich pas terug stabiliseren in 1832. Gedurende enkele jaren blijft de economie vervolgens stabiel en zien we zelfs een verbetering, maar door de politieke moeilijkheden van het Verdrag van de Vierentwintig Artikelen komt het land vanaf 1838 opnieuw in een crisis terecht.¹⁴⁰ Na de Belgische revolutie neemt de Belgische regering de interventiepolitiek van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden grotendeels over. België kan echter de Gentse textielindustrie niet dezelfde bescherming bieden tegen de zware Engelse concurrentie

¹³⁹ Witte, "1830 in België een proletarische opstand?" 62.

¹⁴⁰ Witte, *De constructie van België*, 127, 140.

zoals Willem I dat deed en het verlies van de koloniale afzetmarkten weegt natuurlijk zwaar.¹⁴¹ De Gentenaren vragen aandacht voor hun problemen wat uiteindelijk uitmondt in de Katoenoproer van 1839, iets waar we later nog op terugkomen.

Het is van belang om deze artikelen in contrast te stellen met de berichtgeving rond de verjaardag van de Belgische vorst. Doorgaans laat de krant Leopolds verjaardag aan zich voorbijgaan. We krijgen hoogstens een vermelding van de personen die Leopold bij deze gelegenheid heeft uitgekozen om toe te treden tot de Leopoldsorde. In de beginjaren van het Belgische koninkrijk zal men niet snel een vermelding vinden van feesten die in Gent worden georganiseerd ter ere van de vorst.

Op 17 december 1834 verschijnt een artikel dat kort verwijst naar de verjaardag van de vorst. Op 16 december wordt het stuk *Tartuffe* van de Franse schrijver Molière opgevoerd. Het publiek is zeer luidruchtig en in de pauzes zingt men samen kerkliederen. Het publiek luistert echter met volle aandacht naar de acteurs en applaudisseert ook vol vervoering. Als het stuk bij de zin “nous vivons sous un prince, ennemi de la fraude”¹⁴² komt, begint het volk unaniem te fluiten. Het volk betreft deze zin op de eigen situatie onder Leopold. Het publiek maakt door het gefluit bij deze specifieke passage duidelijk dat ze hun vorst geen rechtschapen man vinden. Ze verzetten zich ook tegen de leugenachtige vleierij die het hof tot de koning richt voor zijn verjaardag. Het publiek in deze theaterzaal lanceert een niet mis te verstane aanval op de integriteit van de vorst.

Toutefois, il n'en pas été de même du fameux vers: nous vivons sous un prince, ennemi de la fraude. Qui a été accueilli par la plus franche et la plus unanime bordée de coups de sifflets, qui ait jamais retenti dans aucun théâtre. Pas une seule voix n'a réclamé contre l'arrêt sévère du public, qui a voulu protester la veille de l'anniversaire du jour de naissance de S.M. Leopold, contre les flagorneries menteuses que devaient lui adresser le lendemains ses courtisans

De berichtgeving in *L'Indépendance Belge* toont echter aan dat er in 1834 toch meer wordt georganiseerd voor de verjaardag van Leopold I dan *Le Messenger* laat uitschijnen.¹⁴³ *L'Indépendance* kondigt aan dat er een grote optocht zal plaatsvinden met verzamelpunt aan de Coupure. Legertroepen marcheren van de Coupure naar de Kouter. Na deze stoet volgt een Te Deum in de Sint-BaafsKathedraal.

A l'occassion de 'annversaire de la naissance du roi, il y aura, mardi matin à neuf heuf heures et demie, une grande parade à la coupure. Les troupes de la garnison devront se rendre à la placde

¹⁴¹ Witte, *De constructie van België*, 141.

¹⁴² *Le Messenger de Gand*, 17 december 1834, 1.

¹⁴³ *L'Indépendance Belge*, 16 December 1834, 3.

d'armes, ou elles défilèrent. L'état-major se rendra à onze heures à la cathédrale ou sera chanté un Te-Deum.

De orangistische krant verwijst met geen woord naar dit alles. We kunnen enkel gissen naar de beweegredenen hierachter. Gaat het om een vijandigheid tegenover de vorst of de katholieken? Wil de krant niet toegeven dat vele Gentenaren zonder problemen de wissel van koningshuis hebben aanvaard? Hoopt de krant door het niet bespreken van pro-Leopoldistische evenementen diens populariteit te beperken? Wellicht gaat het om een combinatie van bovenstaande elementen.

Naast de verjaardagen van de leden van het Huis van Oranje is er natuurlijk ook de nationale feestdag van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, Waterloodag. Net als andere feesten uit de periode van Willem I blijft ook deze feestdag door de orangisten gevierd worden.

Op 20 juni 1837 verschijnt een artikel in *Le Messenger de Gand* dat beklemtoont waarom we als natie de Slag bij Waterloo nooit mogen vergeten.¹⁴⁴ De Belgische staat is afhankelijk van de wil van de Europese grootmachten, maar er was een tijd niet lang geleden toen wij de op één na grootste staat in Europa waren. In Willem I hadden wij een vorst die afkomstig was uit onze gebieden, niet zoals de Duitse vorst die we nu hebben. Onder Willem I waren we een sterke natie die helemaal onafhankelijk was, iets wat we volgens de krant niet meer zijn.

Nous étions indépendants.¹⁴⁵ Quel est le belge, non payé pour se mentir à lui-même et aux autres, qui au fond de son coeur pourrait en dire autant aujourd'hui?

Het moment waarop de prins van Oranje zijn bloed vloeide op het slagveld, dat was het ogenblik waarop de Nederlanden echt onafhankelijk werden. Zijn heldendaad gaf de aanzet voor een gouden periode voor ons land daarom mogen we deze dag nooit vergeten.

c'est celui du 18 juin 1815, ou le prince d'Orange, blessé dans les champs de Waterloo, à la tête de l'armée nationale, marqua de son sang, la véritable époque de l'indépendance de nos provinces

In een artikel uit *L'Indépendance Belge* van 1837 vernemen we dat door de journalisten van *Le Messenger de Gand* aan Willem I bericht wordt dat zeven jaar na de Belgische onafhankelijkheid de herdenking van de Slag bij Waterloo nog steeds even groot wordt gevierd als voor 1830.¹⁴⁶ Wanneer in 1837 de harmonie Sint-Cecilia en de botanische vereniging een 'fête champêtre', een

¹⁴⁴ "Souvenirs nationaux," *Le Messenger de Gand*, 20 juni 1837, 2.

¹⁴⁵ "Souvenirs nationaux," 2.

¹⁴⁶ "Le 18 juin et le casino de Gand," *L'Indépendance Belge*, 21 juni 1837, 1.

tuinfeest met entertainment, willen geven, wordt dit gepland op achttien juni.¹⁴⁷ Volgens de krant hebben enkele leden koppig vastgehouden aan deze datum. Twee dagen voor het feest brengt de *Messenger de Gand* een bericht dat dit feest specifiek op deze datum gepland is om, nauwelijks verholen, de heldendaden van de prins van Oranje bij Waterloo te herdenken. De organisatoren van dit feest beweren echter geen politieke insinuaties voor ogen te hebben en om verdere problemen te vermijden, stellen ze het feest dan toch een week uit. De krant schrijft dat dit beste beslissing is, want anders zou het feest een samenkomst van orangisten lijken. *L'Indépendance Belge* vindt het ook jammer dat de *Messenger de Gand* door zijn negatieve berichten het feest vrijwel onmogelijk heeft gemaakt.

De *Messenger de Gand* probeert de schuld van zich af te schuiven.¹⁴⁸ Een nieuw artikel begint met te melden dat het geen zin heeft om zich te verdedigen tegen gazetten die er enkel op uit zijn om De *Messenger de Gand* in een slecht daglicht te stellen. Zeker de katholieken zouden telkens proberen de woorden van de orangistische krant te verdraaien. Het artikel wil duidelijk maken dat de krant nooit heeft geïnsinueerd dat het 'fête champêtre' gepland staat op 18 juni om zo eigenlijk de Slag bij Waterloo te kunnen herdenken. Dit gezegd zijnde vraagt de krant zich wel af waarom het herdenken van deze gebeurtenis zo onmogelijk lijkt voor de katholieken? Zonder Waterloo hadden de katholieken nooit de dominante positie kunnen innemen die ze nu hebben dus waarom verafschuwen ze de herinnering aan deze dag?

Ils est incontestable que sans la victoire de Waterloo, peut-être toute l'Europe et bien certainement la Belgique seraient encore aujourd'hui sous le joug français.¹⁴⁹ [...] Ainsi, sans entrer dans d'autres considérations politiques sur les suites de la bataille de Waterloo, il est certain que la victoire qu'ont remportée les alliés, a affranchi notre clergé de la domination française.

Zonder Waterloo leefden we waarschijnlijk nog steeds onder Napoleontisch bewind. De overwinning bij Waterloo leidde uiteindelijk tot de Belgische revolutie, de gebeurtenis die ervoor zorgde dat de Belgische clerus aan belang won, dus waarom vinden zij het nu nodig de herinnering aan Waterloo te verwerpen?

Les autres belges, nos compatriotes, nos frères, abjurant des souvenirs tout chaud d'amitié et de camaraderie, et fidèles à leur nouveau drapeau, à celui de la patrie, n'ont-ils pas tous donné des preuves de vaillance et d'intrépidité?¹⁵⁰ Ces hommes-là servent encore dans vos rangs, et vous défendent. Pourquoi donc leur interdire la commémoration de leurs hauts faits et de leur gloire?

¹⁴⁷ "Le 18 juin et le casino de Gand," 1. ; Encyclopedia Britannica Online s. v. "fête champêtre," laatst geraadpleegd op 3 mei 2021, <https://www.britannica.com/art/fete-champetre-painting>.

¹⁴⁸ *Le Messenger de Gand*, 21 juni 1837, 1

¹⁴⁹ *Le Messenger de Gand*, 21 juni 1837, 1

¹⁵⁰ *Le Messenger de Gand*, 21 juni 1837, 1

De orangistische krant denkt dat de Belgische regering elk herdenkingsmoment dat het Huis van Oranje eert, verbiedt, omdat ze dit schadelijk acht voor het Belgische patriottisme. Maar Waterloo was niet enkel voor de Prins van Oranje een roemrijke overwinning, vele Belgen hebben daar zij aan zij gestreden tegen Napoleon. Wanneer we dus nu Waterloo niet meer mogen herdenken, ontnemen we ook alle Belgische soldaten de kans om hun eigen heldendaden te herdenken. Als reden voor deze betreutswaardige beslissing oppert de krant dan ook dat de regering de herdenking van 18 juni heeft verboden uit schrik de goede relatie met Frankrijk te verstoren. Om af te sluiten waarschuwt de krant dat Frankrijk geen echte bondgenoot is, maar dat het land ons weer zal aanvallen van zodra het daartoe de kans krijgt.

Dites-nous le franchement: la France vous a-t-elle ordonné de honnir l'anniversaire de Waterloo? Nous savons que la France est la protectrice de votre révolution et qu'elle vous tient en graisse jusqu'à ce qu'elle vous embroche [...]

In 1837 zien we dus een heel tegenstrijdige beeldvorming rond de herdenking van de Slag bij Waterloo. Aan de ene kant wordt er aan Den Haag bericht dat Waterloo in België nog steeds even prachtig wordt herdacht als voor de revolutie. Dit terwijl we uit bovenstaande krantenartikelen kunnen afleiden dat er juist heel wat spanningen in Gent heersen rond het al dan niet herdenken van 18 juni. Voor de orangisten blijft dit belangrijk en is het niet voor de heldhaftige houding van de prins van Oranje dan zeker wel voor de vele Belgische soldaten die ons daar de overwinning hebben bezorgd.

Maar zoals we kunnen opmaken uit het artikel in *L'indépendance Belge* is de dag te orangistisch getint. Dit is geen dag die de nieuwe Belgische staat wil herdenken.

E. Leopold I in Gent voor 1839

Als nieuwe koning van een land dat hij zelf amper kent, wil Leopold alle uithoeken van zijn land bezoeken. Leopold weet dat het orangistische stadsbestuur van Gent zijn droom van een eengemaakte natie onder zijn koningschap in de weg staat. Zijn bezoeken aan de stad moeten zijn reputatie onder de Gentenaren opkrikken.¹⁵¹ De orangistische pers *Le Messenger de Gand* zal zich, zoals we later zullen zien, echter telkens negatief uitlaten bij de bezoeken van Leopold I aan de stad. Dit toont aan hoe sterk de orangisten vasthouden aan hun geloof in Willem I en bevestigt hun manifeste onwil om toenadering te zoeken tot Leopold I.

¹⁵¹ Patricia Carson, Gaby Danhieux en Godelieve De schryver, *Ghent: a town for all seasons* (Gent: Story-scientia, 1981), 138.

Gent ontvangt zijn nieuwe koning voor de eerste keer op 18 juli 1831 en meteen is duidelijk dat Leopold I zal moeten werken om deze stad voor zich te winnen.¹⁵² Als Leopold vanuit Londen naar Brussel reist om zijn positie als eerste koning der Belgen op te nemen, passeert hij tijdens zijn tocht Gent.¹⁵³ *Le Messenger de Gand* moet toegeven dat bij dit eerste bezoek van de nieuwe vorst aan Gent velen heel enthousiast reageren en hem gul welkom heten in de stad.¹⁵⁴ Bij de Brugse Poort overhandigt de burgerwachtcommandant baron Charles Coppens de sleutels van de stad aan de vorst, waarna deze met een parade Gent wordt binnengeleid.¹⁵⁵ Het volk ziet Leopold als de persoon die na een woelige periode weer stabiliteit en rust in het land kan brengen. De auteur van het artikel waarschuwt echter dat de rust die Leopold ongetwijfeld zal brengen niet gelijkstaat aan geluk en voorspoed. “Que Léopold enfin soit un présage de tranquillité, ne pouvant être une garantie de bonheur.”¹⁵⁶ Dit is een duidelijke kritische noot van de journalist die sterk twijfelt aan wat Leopold I zal verwezenlijken tijdens zijn regeerperiode. Ondanks de vele enthousiastelingen moet er ook vermeld worden dat de orangisten zelfs niet de moeite nemen om een glimp op te vangen van de nieuwe koning en zij houden dan ook hun vensterluiken gesloten als vorm van protest tegen deze verandering van koningshuis en alles wat dit symboliseert.¹⁵⁷

Enkele maanden later, op 26 december 1831, volgt een tweede bezoek van de vorst aan Gent.¹⁵⁸ Wederom laat *Le Messenger de Gand* zich kritisch uit over het bezoek van de koning. Er wordt ter ere van de koning een bal gegeven. De krant vraagt zich af waarom Gent de moeite doet om voor Leopold I de illusie van luxe en vreugde op te wekken wanneer na zijn vertrek toch de miserie en wanhoop terug zullen keren.

Leopold viendra à Gand, non pour entendre, pour sentir et voir la vérité, mais pour assister à un bal. ¹⁵⁹

Quel Gantois, honnête homme, se rendra complice d'une déception pareille?¹⁶⁰ Qui voudra cacher sa plaie sous un habit de gala? Qui osera signe *Va pour la joie*, lorsque tout est deuil, misère, désespoir, autour de lui.

¹⁵² Prosper Claeys, *De historische stoet: Gent door de eeuwen heen* (Gent: Vanderpoorten, 1894), 35.

¹⁵³ Roger Van Aerde, “De Gentses Burgerlijke wachten. 1814-1914 (vervolg),” *Ghendtsche Tydinghen* 22, nr. 6 (1993), 355.

¹⁵⁴ “Fusillades honorifiques,” *Le Messenger de Gand*, 21 juli 1831, 1.

¹⁵⁵ Van Aerde, “De Gentses Burgerlijke wachten,” 355.

¹⁵⁶ “Fusillades honorifiques,” 1.

¹⁵⁷ Evrard, *Willem I: Gentse visie*, 34.

¹⁵⁸ “Projet de fête,” *Le Messenger de Gand*, 26 december 1831, 1.

¹⁵⁹ “Projet de fête,” 1.

¹⁶⁰ “Projet de fête,” 1.

De stad is na de Revolutie gebroken en zou volgens de journalist beter deze kant van de Revolutie aan de vorst tonen in plaats van de schijn hoog te houden. Maar de vorst komt natuurlijk niet naar Gent om de waarheid te aanschouwen, enkel om feest te vieren en een bal bij te wonen.

Natuurlijk is alles wat we vernemen via *Le Messenger de Gand* over de bezoeken van Leopold I aan Gent, gekleurd door een orangistisch en dus anti-Leopold perspectief. Om dit te illustreren plaats ik de berichtgeving over Leopolds bezoek aan de stad in mei 1833 naast de verslaggeving van de liberale krant *L'Indépendance Belge*.

De orangistische krant beweert dat het diner in het provinciehuis stil en somber verloopt.¹⁶¹ Daarentegen schrijft de krant *L'Indépendance Belge* over dit diner met 65 genodigden, waaronder lieden uit de hoogste rangen op kerkelijk, burgerlijk en militair vlak, dat het wordt opgefleurd door het muziekkorps van de burgerwacht.¹⁶² Beide kranten geven weer dat de koning na het diner een voorstelling in het theater bijwoont. *Le Messenger de Gand* beschrijft hoe het lijkt alsof het publiek de vorst aan het uitlachen is tijdens de voorstelling en vermeldt dat Leopold een sombere en bedrukte indruk nalaat. In *L'Indépendance Belge* krijgen we een totaal ander verhaal te horen. Hier wordt de koning bij aankomst aan en vertrek van het theater op luid applaus en gejuich onthaald. De liberale krant voelt dat de koning ontroerd is door deze uitingen van toewijding van de Gentenaren.

Hoewel vele Gentse burgers Leopold I met open armen ontvangen zal een deel ervan blijven hunkeren naar een triomfantelijke restauratie van de volgens hen enige rechtmatige vorst, Willem I. Zo zal *Le Messenger de Gand* op 24 november 1837 nog maar eens een kritisch artikel uitbrengen over het Belgisch koningschap.¹⁶³ De krant begint het artikel met te stellen dat dit onderwerp eigenlijk niet eens een serieuze discussie waard is. In het artikel leggen ze uit hoe dit komt. Wanneer we onze vorst vergelijken met die van andere rijken, al dan niet historische, is er geen enkele dergelijke vorst terug te vinden. België heeft de enige koning die enkel koning wou worden om de eenvoudige reden dat hij zijn eigen faam wou vergroten. Een nutteloze monarch zoals die van ons is een rariteit in de geschiedenisboeken.

[...] Nous n'en voyons point qui soient arrivés au trône, sans épée ou sans mérite, sans titre ou sans renommée, sans vertu ou sans crime; il n'en est point surtout qui ait voulu être roi, pour n'être qu'en spectacle.¹⁶⁴ Un état négatif, un monarque inutile sont de fort grandes raretés historiques.

¹⁶¹ "Le roi Leopold à Gand," *Le Messenger de Gand*, 12 mei 1833, 1.

¹⁶² *L'Indépendance Belge*, 13 mei 1833, 3.

¹⁶³ "De la royauté Belge," *Le Messenger de Gand*, 24 november 1837, 1.

¹⁶⁴ "De la royauté Belge," 1.

Hoe de Belgische vorst aan zijn titel is gekomen, is volgens de auteur van het stuk, meteen ook een voorafschaduw van zijn regeerperiode. Het ontbreekt in de legislatuur van Leopold I aan grootse heroïsche en nobele daden. Het gebrek aan deze zaken kan voor de schrijver enkel wijzen op een regeerperiode die slechts van korte duur zal zijn.

Mais ce que nous jugeons de plus considérable dans la royauté, c'est surtout le caractère de son origine.¹⁶⁵ Si cette origine n'a pas quelque chose de grand ou de noble, ce défaut de grandeur ou de noblesse est un sur indice de son peu de durée.

Hier zien we weer de hoop die de orangisten nog steeds koesteren voor een terugkeer naar de voorspoed die heerste in het tijdperk van de Verenigde Nederlanden. Toen de Belgische meute in opstand kwam, besloten zij om Leopold I op de troon te zetten. Het uitschot van deze wereld verleende deze koning zijn titel. "C'est ainsi qu'est sorti le faible nom de Léopold de l'urne populaire. Il a été engendré de la lie du dehors."¹⁶⁶ Willem I had zijn titel te danken aan de grootmachten van Europa en verdiende daarom alle respect en glorie die hem toekwam. Dit staat in schril contrast met de infame oorsprong van het koningschap van de Saksen-Coburg. Hoe goed hij het ook doet, de orangisten zullen nooit de oorsprong van zijn heerschappij vergeten.¹⁶⁷ Ze is immers gebaseerd op een aanstelling door een losgeslagen meute en daarom kunnen de orangisten hun minachting en haat niet aan de kant schuiven. De wijze waarop Leopold I aan zijn titel is gekomen zal voor altijd een onuitwisbare vlek op zijn heerschappij nalaten.¹⁶⁸

Cette tache sur le front est bien large pur être couverte par un lambeau de diadème.¹⁶⁹ La fortune peut beaucoup, mais i lest de souillures qu'elles ne peut effacer, et quoique trop souvent elle dispose de l'opinion des hommes, ce n'est pas à tel point u'elle puisse faire changer la honte en gloire, et le mépris en respect.

Wat de krant duidelijk over het hoofd ziet, is dat de aanstelling van Leopold I er niet komt door de Belgische 'meute', maar door onderhandelingen van de Europese mogendheden met België.¹⁷⁰ De jonge Belgische natie bevindt zich tijdens deze onderhandelingen in een zwakke positie en moet de beslissingen van de grote Europese machten opvolgen.¹⁷¹ Er is zelfs ook even een idee om kroonprins Willem II of de Franse prins Louis tot koning der Belgen aan te stellen.¹⁷² Uiteindelijk kan Engeland, dankzij zijn machtige positie, de andere landen overhalen om Leopold van Saksen-

¹⁶⁵ "De la royauté Belge," 1.

¹⁶⁶ "De la royauté Belge," 1.

¹⁶⁷ "De la royauté Belge," 1.

¹⁶⁸ "De la royauté Belge," 1.

¹⁶⁹ "De la royauté Belge," 1.

¹⁷⁰ Witte, *De constructie van België*, 72-3.

¹⁷¹ Witte, *De constructie van België*, 74.

¹⁷² Witte, *De constructie van België*, 75.

Coburg tot de eerste koning der Belgen te benoemen.¹⁷³ Dit is heel gelijklopend met de benoeming destijds van Willem I tot vorst der Nederlanden. Het artikel verdraait bewust de geschiedenis om het Belgische koningschap als minderwaardig voor te stellen. De benoeming van zowel Willem als Leopold tot vorst van de Belgische gebieden wordt dus bewerkstelligd door andere Europese mogelijkheden.

5. Ondergang Gents Orangisme

A. 1839 als annus horibilis

Op 10 april 1839 ondertekent Willem I het Verdrag van de Vierentwintig Artikelen, hiermee neemt hij officieel afstand van de Zuidelijke Nederlanden.¹⁷⁴ Willem I kan de hoge militaire kosten die het permanent aanhouden van een leger op oorlogsvoet, met de hoop via een invasie alsnog de Nederlanden terug te herenigen, niet meer verantwoorden. Willem I en Nederland erkennen met de ondertekening van Het Verdrag dan ook de onafhankelijke staat België. Daarmee is ons land eindelijk verlost van de dreiging op een invasie door Willem en de Noordelijke Nederlanden. Voor de orangisten betekent dit het definitieve einde. De eed van trouw aan het Huis van Oranje van de Belgische aanhangers wordt opgeheven, waardoor voor velen nu het moment is aangebroken om afstand te nemen van het orangisme.¹⁷⁵ Pierre Lebrocq, een journalist uit die periode, stelt vast dat het orangisme in Antwerpen al voor dit verdrag uitgestorven is, waardoor Gent als laatste grootstedelijk orangistisch bastion overblijft.¹⁷⁶ Lebrocq geeft aan dat het orangisme vanaf de startmeet al meer slaagkansen heeft gekend in Gent dan in Antwerpen.¹⁷⁷ In Gent is er dankzij de Amis de l'ordre et du repos, de politiek partij van het orangisme in Gent, een goed georganiseerd orangistisch centrum dat daarenboven kan rekenen op een geboren leider, redenaar en strateeg Hippolyte Metdepenningen.¹⁷⁸

In oktober 1839 vindt in Gent ook nog de zogenaamde Katoenoproer plaats. Daarbij leggen arbeiders in groten getale meerdere dagen na elkaar het werk neer.¹⁷⁹ In 1833 en 1835 zijn er al verscheidene petitiees geweest om de problemen ten gevolge van de recessies aan te kaarten, maar de grootschalige staking van 1839 is ongezien.¹⁸⁰ Bij de organisatie van de petitiees en de

¹⁷³ Witte, *De constructie van België*, 75-80.

¹⁷⁴ André Capiteyn en Johan Decavele, *De Gentse feesten: biografie van een 150-jarig monument* (Gent: Stadsarchief, 1993), 19.

¹⁷⁵ Schrans, *Van Wit naar Blauw*, 35.

¹⁷⁶ Lebrocq, Froment en Van Huffel, *Souvenirs d'un ex-journaliste*, 49.

¹⁷⁷ Lebrocq, Froment en Van Huffel, *Souvenirs d'un ex-journaliste*, 51.

¹⁷⁸ Lebrocq, Froment en Van Huffel, *Souvenirs d'un ex-journaliste*, 51; Witte, *Het verloren koninkrijk*, 26.

¹⁷⁹ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 82.

¹⁸⁰ Witte, "De sociale samenstelling van het Belgisch orangisme," 36.

staking zijn telkens orangistische advocaten, zoals Hippolyte Metdepenningen, betrokken.¹⁸¹ De orangisten hebben niet aangespoord tot de grote stakingen van 1939, maar ze proberen achteraf de beeldvorming naar hun hand te zetten.¹⁸² *Le Messenger* zal in zijn beschrijving over deze gebeurtenissen meermaals aanhalen hoe de stakende werknemers zaken zoals 'Vive le prince d'Orange!' en 'Vive Guillaume!' roepen.¹⁸³ Deze benadrukking van orangistische gevoelens is natuurlijk een tactiek van de orangisten om aan te tonen dat er ook in de arbeidersklasse nog steeds veel trouwe aanhangers van het Huis van Oranje zijn.¹⁸⁴

De vernieling van de Vrijheidsboom op de Vrijdagmarkt op 1 oktober is het symbolische hoogtepunt van de katoenoproer.¹⁸⁵ De Vrijheidsboom kent zijn oorsprong in de Franse Revolutie (1789-1799). De boom vertoont gelijkenissen met een galg en wordt daarom gebruikt als afschrikmiddel voor mensen die tegen de revolutie zijn.¹⁸⁶ De Belgen nemen na hun revolutie dit symbool over van de Fransen maar veranderen het idee erachter. Dit toont vanuit *The Invention of tradition* aan hoe bepaalde rituelen en symbolen een andere betekenis kunnen krijgen, naargelang de context waarin ze geplaatst worden.¹⁸⁷ De bomen zijn niet langer een teken van intimidatie maar worden daarentegen een symbool van de Belgische onafhankelijkheid. Vrijheidsbomen verschijnen overal in België en ze transformeren hun omgeving in plekken die de Belgische vrijheid en de geleverde strijd hiervoor belichamen.¹⁸⁸ De aanval van de arbeiders op dit symbool van de Belgische natie is dan ook een duidelijk signaal naar de Belgische regering toe dat de Gentenaren nood hebben aan economische ondersteuning. Willem I heeft zich getoond als een ware beschermheer en promotor van de Gentse handel en industrie.¹⁸⁹ De Belgische natie legt niet dezelfde zorg voor de Gentse economie aan de dag en zo verzwakt de industriestad aanzienlijk. De Gentenaren voelen zich in de steek gelaten door hun eigen regering. Ze besluiten daarom de Vrijheidsboom, als teken van de Belgische natie, aan te vallen. In Gent is er in die tijd een Vrijheidsboom te vinden op volgende locaties: op de Vrijdagmarkt, aan het Groot Vleeshuis en aan de Dendermondsesteenweg (afb. 7). Elke boom heeft een bord met een opschrift en op de Vrijdagmarkt vinden we duidelijke vijandigheid terug tegenover de familie Oranje-Nassau. "liberté indépendance exclusion à perpétuité des Nasseaux. Par les patriotes de Gand vaincre ou mourir."¹⁹⁰

¹⁸¹ Witte, "De sociale samenstelling van het Belgisch orangisme," 36.

¹⁸² Gita Deneckere, *Het Katoenoproer van Gent in 1839* (Nijmegen: SUN, 1998), 63.

¹⁸³ *Le Messenger de Gand*, 3 oktober 1839, 1.

¹⁸⁴ Deneckere, *Katoenoproer*, 64.

¹⁸⁵ Deneckere, *Katoenoproer*, 75.

¹⁸⁶ Deneckere, *Katoenoproer*, 77.

¹⁸⁷ Hobsbawm en Ranger, *The invention of tradition*, 105.

¹⁸⁸ Deneckere, *Katoenoproer*, 77.

¹⁸⁹ Deneckere, *Katoenoproer*, 16.

¹⁹⁰ Deneckere, *Katoenoproer*, 77.

Afbeelding 7: Gita Deneckere, *Het Katoenoproer van Gent in 1839* (Nijmegen: SUN, 1998), 78.

De boodschap probeert de mensen ervan te overtuigen dat je als een echte Belgische patriot elke mogelijkheid tot een restauratie van Willem I als koning afkeurt. De Vrijheidsbomen zijn een visualisatie van de afronding van de revolutie en de installatie van een nieuw bewind.¹⁹¹

De krant *Le Messenger de Gand* beschrijft in een artikel van drie oktober 1839 hoe de protesten en het uiteindelijk neerhalen van de Vrijheidsboom op de Vrijdagmarkt verlopen.¹⁹² Er wordt gemeld dat de arbeiders de dag voordien ook al hebben betoogd en dat de situatie op 1 oktober duidelijk ernstiger wordt. Al van 's morgens vroeg verzamelen de arbeiders zich op de Kouter. Vanaf dit plein verspreiden ze zich verder doorheen de stad.

là les cris de 'Vive le prince d'Orange!' mêlés de ceux de 'Vive Guillaume' retentirent avec une force nouvelle. On entendait aussi par là crier 'vive la république' mais ces cris trouvaient peu d'échos dans les masses.¹⁹³

Volgens de krant kan duidelijk worden opgevangen hoe de arbeiders leuzen roepen zoals 'Vive le Prince d'Orange!' en 'Vive Guillaume!'. Sommigen zouden ook 'Vive la République' hebben

¹⁹¹ Deneckere, *Katoenoproer*, 79.

¹⁹² *Le Messenger de Gand*, 3 oktober 1839, 1.

¹⁹³ *Le Messenger de Gand*, 3 oktober 1839, 1.

gescandeerd maar het moet duidelijk zijn dat de aanhangers van Oranje-Nassau de meerderheid vormen. Uit deze opmerkingen kunnen we afleiden dat de krant de gebeurtenissen van 1 oktober probeert de verbinden aan het orangisme.

De Krant *L'Indépendance Belge* neemt een artikel over van de katholieke krant *Journal des Flandres* waarin de Katoenoproer eveneens wordt beschreven.¹⁹⁴ Deze krant bevestigt wat we ook in *Le Messenger de Gand* terugvinden, namelijk dat door de arbeiders tijdens de oproer 'Vive Guillaume!' wordt geroepen. Volgens het artikel van de *Journal des Flandres* betreft het slechts losse kreten en komen die zeker niet van een grote groep. De krant vindt het jammer dat zulke anarchistische zaken worden geroepen tijdens het protest, aangezien deze link naar het orangisme bij de machthebbers fout zal overkomen. Anarchistische provocaties zullen volgens de krant de zaak reeds vooraf kelderen bij de huidige machthebber. We zien echter dat *Le Messenger de Gand* de protestacties juist wel een orangistische motivering probeert toe te dichten.

Een groep arbeiders trekt dus naar de Vrijdagmarkt waar ze de Vrijheidsboom proberen neer te halen. Dit is geen gemakkelijke taak aangezien niemand hier gepast gereedschap voor heeft meegebracht. Wanneer de burgerwacht het oproer probeert de kalmeren wordt deze onthaald op kreten van lof aan het Huis van Oranje. De commandant faalt en druipt verslagen terug af.

Une groupe se porte à la place du Vendredi et là se met en devoir arracher l'arbre de la liberté.¹⁹⁵ M. Van de Poele accourt, suivi d'un seul panton, à cheval comme lui; il es accueilli par les cris de *vive le prince d'Orange!* descend de son cheval pour arrêter quelques-uns de ceux qui les ont poussés, mais le peuple se jette sur lui et l'accable de coups. Ce n'est qu'à grand peine que M. le commandant de place parvient à se replacer sur sa monture at à se soustraire avec le cuirassier qui l'accompagnait à la fureur de la foule.

De arbeiders slagen erin om de boom te vellen maar ze kunnen hem niet helemaal uit de grond halen. Daarom besluiten ze de wortels met vuur door te branden. Zo komt na vereende inspanningen de boom eindelijk volledig los. Terwijl ze de boom proberen omver te halen worden er antirevolutionaire liederen gezongen door de menigte. Eén van deze liedjes is 'Voilà pourquoi nous aimons les Nassau' en alle arbeiders die Frans kunnen, zingen mee. Dit specifiek benoemen van een orangistisch lied door *Le Messenger de Gand* is nog een voorbeeld van hoe de orangistische krant de gebeurtenissen probeert te plaatsen binnen het eigen politieke kamp. Met de gevelde boom als trofee houden de arbeiders een optocht naar het Groot Vleeshuis, waar een tweede Vrijheidsboom is geplant. Gelukkig voor deze Vrijheidsboom komt op dat moment een patrouille langs die het oproer met enkele gewerschoten uit elkaar kan drijven.

¹⁹⁴ "Troubles à Gand," *L'Indépendance Belge*, 3 oktober 1839, 1.

¹⁹⁵ *Le Messenger de Gand*, 3 oktober 1839, 1.

De *Journal des Flandres* beschrijft het neerhalen van de Vrijheidsboom op de Vrijdagmarkt veel beknopter. Er wordt vermeld dat de arbeiders de Vrijheidsboom in brand steken terwijl ze roepen: "Du pain! Du pain! Plus de marchandises anglaises!"¹⁹⁶ In *Le Messenger* lezen we dat de arbeiders tijdens het omhalen van de Vrijheidsboom antirevolutionaire liederen zingen waaronder minstens één orangistisch lied. De *Journal des Flandres* schrijft dat de arbeiders op de Vrijdagmarkt roepen dat ze brood willen en bescherming van de katoenindustrie tegen de concurrentie vanuit Engeland. Er wordt in het artikel van de *Journal des Flandres* niets geschreven over het zingen van antirevolutionaire liederen.

In deze casus zien we hoe de Gentenaren, als reactie op een gebrek aan ondersteuning en bescherming van hun industrie door de Belgische regering, een symbool van de Belgische natie vernietigen. De gebeurtenis laat een diepe indruk na, juist omdat door het vernielen van de Vrijheidsboom, de stad Gent zich duidelijk afzet tegen de Belgische natie. In het belang van de Belgische eenheid is het voor de regering noodzakelijk om deze actie van zijn sterke symbolische connotatie te ontdoen.¹⁹⁷ De regeringsgezinde pers doet uitschijnen, dat het gaat om betaalde onruststokers en niets meer. Aan de andere kant van het spectrum willen de orangisten net beklemtonen dat deze gebeurtenissen doordrongen zijn van liefde voor de Oranjes. De orangistische pers heeft het roepen van orangistische strijdkreten uitvergroot om het te doen lijken alsof een grote groep arbeiders op straat komt om het huidige regime af te zweren in het voordeel van het bewind van Willem I.

In dezelfde periode wordt Metdepenningen ook verdacht van het schrijven van een negatief artikel over koning Leopold I.¹⁹⁸ De auteur van het artikel blijft anoniem wat leidt tot verdenkingen en huiszoekingen op het kantoor van *Le Messenger de Gand* en ook ten huize van diens redacteurs.¹⁹⁹ Metdepenningen weet de politie echter te ontlopen door enkele maanden de stad te verlaten. Wanneer de zaak terug gekalmeerd is, wordt hij bij zijn terugkeer als een heuse held ontvangen door de Gentenaren.²⁰⁰ Metdepenningen moet op het balkon van zijn woonst verschijnen om alle gegadigden te begroeten en dit, zoals bij vele Gentse feesten, onder muzikale begeleiding van het harmonieorkest Sint-Cecilia.²⁰¹ De krant *Le Messenger de Gand* beschrijft hoe de loge van Metdepenningen, Le Septentrion, een geweldig feest organiseert om zijn terugkeer te vieren.²⁰² Volgens het artikel is dit één van de mooiste plechtigheden bij de vrijmetselaars die men al heeft bijgewoond. Naast de leden van de eigen loge zijn er ook gasten aanwezig van de twee andere Gentse loges (Les Vrais Amis en La Félicité Bienfaisante) plus vrijmetselaars uit andere delen van

¹⁹⁶ "Troubles à Gand," 3 oktober 1839, 1.

¹⁹⁷ Deneckere, *Katoenoproer*, 79.

¹⁹⁸ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 13.

¹⁹⁹ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 12.

²⁰⁰ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 13.

²⁰¹ Collumbien, "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)," 13.

²⁰² "Fête maçonnique offerte à M. Metdepenningen," *Le Messenger de Gand*, 23 december 1839, 1.

het land. Men komt met zovelen de triomfantelijke terugkeer van Metdepenningen vieren dat de zaal bijna uit zijn voegen barst (afb. 8).²⁰³ Metdepenningen wordt dus overstelpt met liefde en respect van vele Gentse orangisten. Het feest bestaat uit een receptie met een daaropvolgend banket waarbij er, zoals bij vele evenementen van de vrijmetselaars, toosten worden uitgebracht en liederen worden gezongen.²⁰⁴ Eén van de liedjes die vaak wordt gezongen die avond is *Rien n'est changé pour nous*.

Salut à toi! Ton courageux exemple
Nous a toujours guidés au droit chemin.²⁰⁵
Honneur à toi, premier prêtre du temple!
Gloire au drapeau qu'agite encore ta main!
De notre espoir l'arc-en-ciel étincelle,
Nous défions la tempête en courroux;
Des vrais Gantois u restes le modèle:
Rien n'est changé pour nous.

Dit eerste couplet, dat overigens meermaals wordt aangevraagd, brengt hulde aan Metdepenningen. Hij wordt beschreven als een moedig voorbeeld voor alle echte Gentenaren. Het lied zegt dat de eerste priester van de tempel iedereen altijd naar het rechte pad begeleidt. Verder brengen ze hulde aan het voor Metdepenningen geliefde Huis van Oranje dat ze ondanks de politieke 'storm' die nu woedt, trouw blijven. De laatste zin van dit couplet luidt *Rien n'est changé pour nous*. Hiermee stellen ze duidelijk dat de Belgische Revolutie niets veranderd heeft aan hun politieke overtuiging en ze betuigen nogmaals hun trouw aan Willem I.

Andere delen van dit lied gaan over de vriendschap die de Gentenaren nog steeds voelen voor Willem I ondanks de gewijzigde situatie en zijn onbereikbaarheid. Hiervoor wordt verwezen naar het spreekwoord 'absence efface amitié', uit het oog, uit het hart. Maar in Gent is niemand Willem I vergeten. Er wordt verder besproken dat de Coburg (een verwijzing naar Leopold I) zijn vijanden ziet toenemen, terwijl de vrienden van Willem verdubbelen. Er wordt uitgekeken naar de dag dat Willem I terug op de troon zal zitten, meteen een bevrijding van de boeien die ons gevangen houden.

Begin januari 1840 brengt de *Messenger de Gand* een artikel uit dat de spanningen aantoont die heersen tussen de orangisten en belgicisten na de terugkomst van Metdepenningen, eens de huiszoekingen voorbij zijn.²⁰⁶ Er wordt vermeld dat de loge La Fidélité, opgericht in 1838 door

²⁰³ "Fête maçonnique offerte a M. Metdepenningen," 1.

²⁰⁴ "Fête maçonnique offerte a M. Metdepenningen," 1; Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 26.

²⁰⁵ "Fête maçonnique offerte a M. Metdepenningen," 1.

²⁰⁶ *Le Messenger de Gand*, 2 januari 1840, 1.

Leopold I onder het Grootoosten van België, niet deelneemt aan de festiviteiten voor Hippolyte Metdepenningen. De krant stelt dat deze loge geen echte Gentse loge is en dat de weinige leden die de loge telt, verplicht zijn toegetreden omwille van de officiële functies die ze bekleden binnen de Belgische staat. Natuurlijk kan een loge verbonden aan Leopold I niet deelnemen aan feesten ter ere van een man die zich negatief uitlaat over diezelfde Leopold I. Het feit dat het Grootoosten van België de Gentse festiviteiten afkeurt, vindt de krant een onnodige domper op de feestvreugde.

FÊTE MAÇONNIQUE OFFERTE A M. METDEPENNINGEN.

Hier une fête splendide a été donnée par la loge du Septentrion en cette ville à M. Metdepenningen, son vénérable, à l'occasion de son retour après les persécutions politiques qu'il vient d'essuyer.

Cette solennité a été une des plus belles dont fassent mention les annales maçonniques. De nombreux députés de deux autres loges de la ville y assistaient; l'on y voyait aussi des maçons venus des différens points du pays. Le local de la loge du Septentrion, tout spacieux qu'il est, avait peine à contenir la foule qui s'y était portée.

Des paroles ne sauraient rendre tout ce qu'offrait de touchant et d'animé la scène de l'apparition de M. Metdepenningen au milieu de ses frères. Il faut l'avoir vu pour s'en faire une idée. Bornons-nous à dire que le héros de la fête a répondu aux discours qui lui ont été adressés avec une éloquence mâle et un ton pénétré qui ont encore attisé l'enthousiasme général.

Au banquet qui a suivi la réception du vénérable il s'est assis autant de convives qu'en pouvait contenir la grande salle des festins. La joie la plus expansive, une joie presque délirante, y a constamment présidé. Des discours, des toasts nombreux, des chansons plus nombreuses encore n'ont pas cessé un seul instant d'animer ou d'égayer la fête. Dans ces allocutions et ces chants de fréquentes allusions ont été faites aux attaques livrées par les hommes du pouvoir à la ville de Gand dans la fameuse séance du 15 de ce mois. Un des toasts, entr'autres, se rapportait à la qualification injurieuse jetée par M. de Mérode à la population gantoise; il portait en substance :

« Aux *gueux* du dix-neuvième siècle, aux *brouillons* de Gand. Puissent-ils montrer le même courage et la même énergie que leurs prédécesseurs!»

Inutile de dire quels frénétiques applaudissemens ont accueilli ce vœu patriotique.

Une des chansons les plus applaudies avait aussi pour refrain :

Oui, les Gantois sont vraiment des brouillons.

Nous publierons cette chanson demain.

Dans une autre, dont le refrain était : *Rien n'est changé pour nous*, ce couplet a été redemandé :

Salut à toi ! Ton courageux exemple
Nous a toujours guidés au droit chemin.
Honneur à toi, premier prêtre du temple !
Gloire au drapeau qu'agite encore ta main !
De notre espoir l'arc-en-ciel étincelle,
Nous défions la tempête en courroux ;
Des vrais Gantois tu restes le modèle :
Rien n'est changé pour nous.

Afbeelding 8 : "Fête maçonnique offerte a M. Metdepenningen," *Le Messenger de Gand*, 23 december 1839, 1. Via KBR – Belgicapress.

Vele orangisten zullen na 1839 de restauratiedromen opbergen en zich bij het liberale kamp voegen.²⁰⁷ De orangistische leider Metdepenningen zal enkele jaren nodig hebben om zich na deze klap te heroriënteren maar ook hem zullen we vanaf 1845 terugvinden als kandidaat voor de gemeenteraad op de liberale lijst.²⁰⁸

B. Koningscultus

De verjaardagen van Leopold en Willem zijn een duidelijke indicatie van de neergang van het orangisme binnen Gent. De verjaardag van Willem I blijft een belangrijke dag voor de orangisten maar die van Leopold zal zoals we zullen zien aan belang winnen. In 1839 is de situatie nog steeds dezelfde als in de voorgaande jaren, de verjaardagsviering voor Leopold wordt niet in *Le Messenger de Gand* besproken. Dat deze verjaardag weldegelijk door de Gentenaren wordt gevierd, ontdekken we in andere kranten zoals *L'Indépendance Belge*. In *L'Indépendance Belge* lezen we hoe in 1839 op zestien december, de verjaardag van Leopold I, de burgerlijke en militaire autoriteiten samenkomen in de Sint-Baafskathedraal om een Te Deum voor de vorst bij te wonen.²⁰⁹ Voor de gelegenheid wordt ook de grote klok van het belfort gedurende de dag meermaals geluid. Bovendien wappert de nationale driekleur op alle openbare gebouwen van de stad.

Willem I mag dan niet langer over Gent regeren, toch zullen de orangisten hem niet van de ene op de andere dag aan de kant schuiven. Zo blijft zijn verjaardag voor de orangisten een hoogdag. Ter gelegenheid van de 69^e verjaardag van Zijne Hoogheid Willem I verschijnt in 1841 in *Le Messenger de Gand* een artikel in dezelfde stijl als in de voorbije jaren.²¹⁰ Het artikel opent met de idee dat er twee soorten vorsten zijn. Als eerste is er de vorst waarvan niemand de naam in de mond neemt en waarvoor niemand lofprijzingen uit. Daartegenover staat de vorst waarover men graag spreekt en die het volk met vreugde viert, zelfs wanneer die niet langer hun wettelijke koning is.

S'il est des princes dont le nom est à peine prononcé, dont l'éloge n'est dans la bouche de personne, [...] il en est aussi que l'on fête avec plaisir, et dont on aime à parler encore après qu'ils ont cessé de régner.

Het artikel stelt dat men zich nu aan het voorbereiden is om een vorst van deze tweede categorie te vieren, namelijk Willem I. Natuurlijk impliceert dit volgens de krant dat Leopold I een koning is

²⁰⁷ Schrans, *Van Wit naar Blauw*, 36.

²⁰⁸ Tyssens *Van wijsheid met vreugd gepaard*, 73.

²⁰⁹ *L'Indépendance Belge*, 18 december 1839, 2.

²¹⁰ "Le vingt-quatre aout," *Le Messenger de Gand*, 25 augustus 1841, 1.

die behoort tot de eerste categorie. Dit is een zoveelste voorbeeld van de denigrerende uitlatingen van de orangistische krant aan het adres van Leopold I.

We citeren: “il y a onze ans, éclata on ne sait comment ni pourquoi, l’effroyable catastrophe qui à détruit en un jour l’ouvrage de quinze années. Le grand homme qui nous gouvernait alors a été surpris par les événements, abandonné de ses amis, de ses alliés, trahi même par une partie de ceux qu’il avait comblés de bienfaits; mais il n’a pas rencontré que des ingrats; les vrais patriotes lui sont restés fidèles [...]”²¹¹

In deze woorden lezen we hoe onrechtvaardig de orangisten de Belgische Omwenteling nog steeds vinden. Het is een gebeurtenis die nooit had mogen plaatsvinden. Zoals zo vaak wordt ook in dit artikel aangehaald hoe Gent van voorspoed onder Willem I naar ellende is afgegleden door de gebeurtenissen van 1830. “Quelle différence en effet entre ce que nous étions et ce que nous sommes, entre la prospérité à laquelle nous marchions, et la misère dans laquelle on nous précipite!”²¹² De krant geeft wel aan dat het nutteloos is deze zaken te blijven betreuren, ze heeft dit namelijk al zo vaak gedaan. Het artikel sluit af door te zeggen dat Willem een nobel hart heeft en dat hij ons te veel heeft liefgehad om te blijven broeden op wraak.

Dat de krant niet langer elk jaar vol spijt wil stilstaan bij de gebeurtenissen van 1830 toont een verandering in het gedachtegoed aan. De gevoelens van weemoed en verdriet staan centraal in de Oranjecultus na de revolutie. Dat men hier nu van wil afstappen wijst een kentering aan. Willem I heeft met het Verdrag van de Vierentwintig Artikelen officieel afstand genomen van de Belgische grondgebieden. Op zeven oktober 1840 doet hij dan ook nog eens troonsafstand van de Nederlandse troon, waarna hij van het politieke toneel verdwijnt.²¹³

Het artikel lijkt het hoofdstuk van Willem I te willen afsluiten. Ze hebben jarenlang vruchteloos geijverd voor zijn terugkeer maar intussen heeft Willem I troonsafstand gedaan en leeft hij een teruggetrokken bestaan. De orangisten hoeven zichzelf niet langer te pijnigen over wat gebeurd is. Willem I heeft vrede genomen met het onafhankelijke België en dus moeten wij dat nu ook doen lijkt het artikel te impliceren. Deze gedachtegang is een reflectie van wat vele organisten denken na 1839. ‘Als zelfs koning Willem de strijd opgeeft, waarom zouden wij dan nog verder strijden?’

Toch geven de orangisten nog steeds hun vertrouwen niet zomaar aan Leopold. Onderstaande artikelen tonen aan dat *Le Messenger de Gand* na de ondertekening van het Verdrag van de 24 Artikelen nog steeds Leopold niet kan aanvaarden als de rechtmatige monarch.

²¹¹ “Le vingt-quatre aout,” 1.

²¹² “Le vingt-quatre aout,” 1.

²¹³ Alexander Verstraete, “175 jaar geleden: koning Willem I doet afstand van de Nederlandse troon,” laatst geraadpleegd op 22 mei 2021,

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/10/07/175_jaar_geledenkoningwillemidoetafstandvandenederlandsetroon-1-2463375/#:~:text=Willem%20I%20die%20tot%20dan,vandaag%20precies%20175%20jaar%20geleden.

Ter gelegenheid van de verjaardag van Leopold I verschijnt in 1841 op zeventien december een niet mis te verstaan artikel.²¹⁴ In het artikel worden geen felicitaties overgebracht aan de vorst maar wordt zijn leeftijd naar voor geschoven als zijnde een fundamenteel probleem voor de monarchie. Toen in 1830 een koning werd gekozen, hadden ze volgens het artikel beter meer aandacht geschonken aan de leeftijd van de mogelijke kroonpretendenten. De journalist zou in elk geval Leopold hebben afgekeurd, niet omwille van zijn politieke banden met Duitsland en Engeland, maar omwille van zijn leeftijd. De Duitse prins is volgens het artikel op dat moment al te oud om nog tot koning gekroond te worden.

Moi je lui aurais interdit le trône, uniquement à cause de son acte de naissance. Je n'aurais pas dit: il est trop Anglais ou trop Allemand, j'aurais dit tout bonnement: il est trop vieux.²¹⁵

Leopold is op het moment van zijn troonsbestijging 41 jaar wat volgens *Le Messenger de Gand* al veel te oud is. De krant vindt het geen probleem dat de haren van een koning reeds grijs worden op het moment dat hij de troon bestijgt, maar enkel als het een kroonprins betreft die aan de macht komt binnen een dynastieke erfopvolging. Willem I is echter 43 jaar oud als hij in 1815 de troon bestijgt van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Het is ook niet zo dat Willem I hier op dat moment de wettelijke erfopvolger van een heersende koning is. De krant toont zich hier dus duidelijk hypocriet wanneer ze stelt dat Leopold te oud is voor de Belgische troon.

Na de Belgische Revolutie hebben de Belgen volgens de krant de kans gehad om een jonge vorst te kiezen die hoop en toekomst zou bieden. Maar er is gekozen voor een man van middelbare leeftijd waarvan de jeugd eigenlijk niet bijzonder glorieus te noemen was. “Malheureusement, le prince Cobourg nous est arrivée tout harassé, tout blasé, tout fourbu.”²¹⁶ Sa jeunesse, l'histoire est là pour le dire, n'avait été ni glorieuse, ni brillante.” Het nationale congres heeft volgens de krant met zijn koningskeuze een belachelijke misstap begaan.

Uit dit artikel van 1841 valt dus af te leiden dat de orangisten nog geen vertrouwen hebben in Leopold I. Ze blijven negatief naar hem uithalen.

In het daaropvolgende jaar, 1842, verschijnt er voor de verjaardag van Leopold een artikel dat aantoont dat de orangisten hun koning nog steeds afwijzen.²¹⁷ Het artikel komt er nadat een andere krant, de *Journal des Flandres*, op uitdagende wijze vragen stelt bij het ontbreken van een artikel in de *Messenger de Gand* naar aanleiding van de verjaardag van koning Willem II. *Le Messenger* antwoordt dat ze nu al twaalf jaar in dienst is van de familie Oranje-Nassau en dat kleinerende opmerkingen in andere kranten hier niets aan zullen veranderen.

²¹⁴ “Les Cinquante-deux ans de Léopold,” *Le Messenger de Gand*, 17 december 1841, 1.

²¹⁵ “Les Cinquante-deux ans de Léopold,” 1.

²¹⁶ “Les Cinquante-deux ans de Léopold,” 1.

²¹⁷ “Les deux anniversaires,” *Le Messenger de Gand*, 16 december 1842, 1.

[...] depuis douze ans le messenger s'est mis au service des Nassau, et il y restera, quoique'en pense un faux prophète, et quoique fasse l'organe pour le décourager et l'avilir.²¹⁸

Maar om toch op de vraag van de *Journal des Flandres* te antwoorden maakt *Le Messenger* net als in 1841 een onderscheid tussen twee soorten koningen. Willem II valt onder de categorie vorsten die noodzakelijk en onmisbaar (des rois nécessaires, indispensables) zijn. Deze vorsten hebben geen nood aan speciale lofbetuigingen voor hun verjaardag. Daartegenover staat een vorst die zijn koningschap heeft te danken aan een revolutie, Leopold I. Dit tweede type van vorst moet wel gevierd worden op zijn verjaardag want er is geen enkele andere dag waarop ze hem kunnen vieren. Willem II wordt in de periode van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden jaarlijks voor zijn heldendaden bij Waterloo gevierd, maar Leopold kan niet op dergelijk momentum terugvallen. Voor Leopold is de enige mogelijke feestdag zijn verjaardag. Daarom brengt *Le Messenger de Gand* dus geen speciale hulde aan Willem II op zijn verjaardag. De orangistische krant is er wel van overtuigd dat de klokken en het orgel van de Sint-Baafskathedraal op zestien december zullen luiden om de verjaardag van koning Leopold te vieren.

[...] et vienne le seize décembre, nous sommes certains que l'organe ne manquera pas à son devoir, ni son évêque non plus, ni les chantes de Saint-Bavon non plus, ni le sonneur des cloches non plus.²¹⁹ Ainsi à propos du six décembre, nous avons pu nous taire; mais à propos du seize décembre, l'organe devra parler. A chacun son rôle, sa mission, son devoir.

In deze laatste zin bemerken we de vijandigheid van de orangisten tegenover de katholieken, die al jaren een trouwe band aanhouden met Leopold I. In dit artikel poogt men het Huis van Oranje als beter af te schilderen dan het Belgische koningshuis. Willem II behoeft geen grote vieringen voor zijn verjaardag om zijn heerschappij te bevestigen, zijn heldendom ligt sowieso vast. Willem II heeft grote heldendaden op zijn naam staan en die zijn het meer waard om gevierd te worden dan de dag van zijn geboorte. Enkel zwakke vorsten zoals Leopold I, die geen significante mijlpalen in hun leven hebben meegemaakt, moeten hun verjaardag laten vieren om hun koningschap te bevestigen. Uit dit artikel kunnen we duidelijk afleiden dat Leopold I nog steeds geen plek in het hart van de orangisten heeft kunnen veroveren.

In 1845 verschijnt er nog steeds geen groots artikel in *Le Messenger de Gand* ter gelegenheid van de verjaardag van de Belgische vorst maar we vinden de negatieve houding tegenover hem niet meer terug.²²⁰ Op zestien december, de verjaardag van Leopold, wordt *La Muette de Portici* in de Gentse opera opgevoerd. Over het algemeen vindt men de voorstelling betreurenswaardig en

²¹⁸ "Les deux anniversaires," 1.

²¹⁹ "Les deux anniversaires," 1.

²²⁰ "Théâtre," *Le Messenger de Gand*, 17 december 1845, 1.

slecht georganiseerd. Gelukkig wordt de welbekende en welgeliefde aria *Amour Sacré* uitstekend opgevoerd. De krant schrijft hierover “Le duo “amour sacre” a été chanté comme il devait l’être la veille de l’anniversaire de la naissance de notre souverain bien-aimé.”²²¹ Natuurlijk vallen deze laatste woorden meteen op, *notre souverain bien-aimé*. Hier wordt Leopold plots beschreven als *hun geliefde vorst*. Dit is een totale ommezwaai van de orangistische krant die zich vroeger bijna uitsluitend denigrerend uitliet over de koning.

Enkele jaren later, in 1849, publiceert de krant een verslag van het feest dat de gouverneur van Oost-Vlaanderen geeft ter ere van Leopolds verjaardag.²²² In 1834 wordt in *Le Messenger* nog geen melding gemaakt van dergelijke feesten, nu 15 jaar later gebeurt dit wel. De vorst is zelf niet aanwezig maar dat doet geen afbreuk aan de prachtige avond. Het feest, dat plaatsvindt in het Provinciehuis, overtreft het feest van het voorgaande jaar.

La fête qui a été donnée hier soir par M Le gouverneur de la province, dans son hôtel, à l’occasion de l’anniversaire de la naissance du roi des belges, a été des plus brillantes.²²³ Et comme nous le prédisions il y a quelques jours, a surpassé celle de l’année passée.

De grote salons van het Provinciehuis zijn gevuld met de lokale adel, politici, industriëlen, kunstenaars, schrijvers en de officieren van het leger en de burgerwacht. *Le tout Gand* is samengekomen om de verjaardag van Leopold te vieren. Het lijkt wel alsof de dames elkaar de loef willen afsteken want de ene jurk is nog mooier en eleganter dan de andere. De zaalverlichting en de decoraties zijn subliem. Het feest is buitengewoon geslaagd en zal nog lange tijd het grote gespreksonderwerp in de stad zijn. “On peut être sûr d’avance, que la fête d’hier sera aujourd’hui et les jours suivants l’object de toutes les conversations.”

In 1851 vinden we nog een artikel terug naar aanleiding van het Te Deum voor de verjaardag van de vorst.²²⁴ Dit zou in 1834 nooit verschenen zijn in *Le Messenger de Gand*. Voor de 61^e verjaardag van de vorst zijn alle civiele en militaire autoriteiten aanwezig op het Te Deum in de Sint-Baafskathedraal. Daarna volgt een militaire parade aan de Coupure. Het volk bewondert de schitterende uniformen en de precisie waarmee de verschillende korpsen aantreden. Ook nu is de koning er niet bij, maar zelfs in zijn afwezigheid wordt zijn verjaardag gevierd.

C. Leopold I in Gent na 1839

²²¹ “Théâtre,” 1.

²²² *Le Messenger de Gand*, 19 december 1849, 1.

²²³ *Le Messenger de Gand*, 19 december 1849, 1.

²²⁴ *Le Messenger de Gand*, 18 december 1851, 1.

Op 16 september 1843 heeft de stad Gent de grote eer om niet enkel de eigen koning en koningin te mogen ontvangen, maar ook de Britse koningin Victoria en haar man prins Albert bezoeken de stad.²²⁵ De koningsparen worden onthaald met een optocht van militairen, Gentse broederschappen en vertegenwoordigers van de nijverheden.²²⁶ Het volk probeert vol enthousiasme een blik op te vangen van de buitenlandse koningin tijdens haar bezoek aan de Sint-Baafskathedraal, het Groot Begijnhof Sint-Elisabeth en de universiteit.

Amper drie jaar voor dit bezoek is op de Kouter het nieuwe Gentse operagebouw ingehuldigd. Het gebouw illustreert de rijkdom van de stad en is de geschikte locatie om het koninklijk bezoek van 1843 rijkelijk te ontvangen.²²⁷ Het galaconcert in de opera is een niet te missen hoogtepunt van het Britse staatsbezoek. Voor de gelegenheid is er rond de koninklijke loges een rode fluwelen luifel met gouden kwastjes opgericht, die aan weerskanten wordt geflankeerd door een leeuw met in zijn klauwen de standaarden van België, het Verenigd Koninkrijk en het Gentse wapenschild.

Na de voorstelling worden de Gentse dames voorgesteld aan koningin Victoria, die zeer charmant blijkt te zijn. De Belgische koning krijgt geen speciale aandacht, men juicht hem niet toe bij het betreden van het salon van de opera.²²⁸ Gent heeft zich nog steeds niet helemaal achter de Belgische Revolutie geschaard en het enthousiasme voor het koninklijke bezoek is meer gericht aan de Britse hoogheden dan aan het Belgische vorstenpaar.

Vele Brusselse aristocraten vergezellen de hoogheden naar Gent en zij eisen de loges op van de Gentse elite in de nieuwe Opera.²²⁹ De Gentenaren hoopten natuurlijk dat zij degene zouden zijn die een avond lang dicht bij de koninklijke gasten zouden zitten. Frustraties hierover worden geuit in een artikel in *Le Messenger de Gand*.²³⁰ Daarin worden de Brusselse baronnen als dommeriken bestempeld en de gravinnen als hautain en pretentius (barons de sottenville et des comtesses de pimbèche).²³¹ De Brusselse elite is oubollig en past niet in de setting van het nieuwe operagebouw te Gent. Het is een kleine aanval maar toch meteen ook een duidelijke blijk van de gekwetste trots van de Gentenaren.

Ook *L'Indépendance Belge* zal deze gebeurtenissen beschrijven in haar krant.²³² Meteen valt op hoe deze krant een veel uitgebreider verslag weergeeft van het bezoek. De liberale krant wijdt twee pagina's aan de beschrijving van het koninklijke bezoek, dit terwijl het artikel in *Le Messenger* maar één pagina beslaat. In *Le Messenger* wordt heel snel over de aankomst van het bezoek in Gent gegaan, het artikel weidt vooral uit over het concert in de opera. Het artikel in *L'Indépendance Belge* probeert elke stap van het bezoek zo gedetailleerd mogelijk te beschrijven. Geen enkel feit

²²⁵ Prosper Claeys, *Histoire du théâtre à Gand* (Gent: J. Vuylsteke, 1892), 35.

²²⁶ "Entrée de S.M. la reine d'Angleterre et de S.A.R. le prince Albert," *Le Messenger de Gand*, 17 september 1843, 1.

²²⁷ Schrans, *Van Wit naar Blauw*, 186; Claeys, *histoire du théâtre*, 35.

²²⁸ "Concert au théâtre," *Le Messenger de Gand*, 18 september 1843, 1.

²²⁹ Claeys, *Histoire du théâtre à Gand*, 36.

²³⁰ "Concert au théâtre," *Le Messenger de Gand*, 18 september 1843, 1.

²³¹ "Concert au théâtre," 1.

²³² "Arrivée de la reine d'Angleterre à Gand," *L'Indépendance Belge*, 18 september 1843, 1.

wordt over het hoofd gezien. Zo wordt bijvoorbeeld uitgebreid aandacht besteed aan de kledij van de koninklijke bezoekers.

Le Roi portait l'uniforme de lieutenant-général, la Reine d'Angleterre portait une robe de mousseline blanche brodée au bas et sur fond rose, une châle de dentelle noir et un chapeau très-simple en crêpe et dentelle, orné seulement de bouquets de pensées.²³³

La Reine des Belges était en robe bleu foncé avec écharpe blanche, elle était coiffée d'un chapeau blanc à plumes blanches. Le prince Albert portait l'uniforme de feld-maréchal, avec deux plaques d'ordre et la Toison-d'Or en sautoir.

Een beschrijving van de jurken en uniformen krijgen we niet in *Le Messenger de Gand*. De orangistische krant schrijft wel over Leopold maar het probeert deze artikels zo kort mogelijk te houden. Bovendien plaatst de redactie Leopold nog steeds in een negatief daglicht.

Het enthousiasme van de burgers is iets dat *Le Messenger* niet kan ontkennen, hoewel zij dit toch proberen te verdraaien naar een enthousiasme uitsluitend bedoeld voor de hoogstaande buitenlandse bezoekers. Het artikel in *L'Indépendance Belge* meldt echter dat beide koninklijke paren met evenveel geestdrift worden ontvangen. Het station is tot de nok gevuld met burgers die gretig een blik proberen op te vangen van de koninklijke gasten.²³⁴ Wanneer die uit de trein stappen wordt er luidkeels geroepen 'Vive à reine d'Angleterre', daarnaast wordt ook de Belgische koning toegejuicht. In het Gentse station klinkt duidelijk 'Vive le roi!'

De straten waarlangs het koninklijke konvooi passeren zijn volgens *L'Indépendance Belge* gevuld met nieuwsgierigen.²³⁵ Deze straten zijn ook versierd met vaandels, slingers en zelfs verscheidene triomfbogen. Over de menigtes in het station en de versieringen van de straten wordt met geen woord gerept in *Le Messenger de Gand*.

Een opvallend punt uit het artikel van *Le Messenger* is dat de Belgische koning vrijwel genegeerd zou geweest zijn in de opera. *L'Indépendance Belge* beschrijft echter hoe Leopold met Victoria aan de arm overspoeld wordt door vrouwen die hen willen begroeten en zij reageren hier uiterst vriendelijk op. Als het koninklijk bezoek de opera verlaat, stijgt een gejuich op dat volgens het artikel ook gericht is aan de Belgische vorst.

Il était cinq heures et quart LL MM ont salué à plusieurs reprises le public et se sont retirées aux cris multipliés de 'Vivre le roi! Vive la reine! Vive la reine d'Angleterre!'²³⁶

²³³ "Arrivée de la reine d'Angleterre à Gand," 1.

²³⁴ "Arrivée de la reine d'Angleterre à Gand," 1.

²³⁵ "Arrivée de la reine d'Angleterre à Gand," 1.

²³⁶ "séjour de la reine d'Angleterre à Gand," *L'Indépendance Belge*, 18 september 1843, 1-2.

Volgens *L'Indépendance Belge* is er aan het station opnieuw een grote menigte samenkomen om het koninklijk bezoek die avond terug uit te zwaaien. Naast de vele burgers is er ook een bataljon aanwezig van het tweede regiment van de jagers te voet. Zo wordt het vertrek een even groot spektakel als de aankomst. *Le Messenger* beschrijft het volledige bezoek aan Gent als een feitenweergave van de dag en vermeldt nergens de grote mensenmassa die is samengekomen om afscheid te nemen van de koninklijke gasten.

LL. MM. (Leurs Majestés) Sont rentrées ensuite au concert pour entendre Vieuxtemps; après quoi elles sont parties pour reprendre le chemin de l'hôtel du gouvernement et plus tard la route d'Ostende.²³⁷

LL MM sont parties pour la station où les attendait une affluence considérable.²³⁸ Le pavillon royal avait disparu, et il était remplacé par un bataillon du 2e chasseurs à pied. Ils sont parties de la station de Gand à six heures moins un quart, saluées, comme à leur arrivée, par les plus vives acclamations.

Uit de vergelijking tussen beide kranten mag het duidelijk zijn dat *Le Messenger de Gand* het enthousiasme voor Leopold probeert te minimaliseren door het te doen uitschijnen dat iedereen enkel op straat is gekomen om koningin Victoria te zien. *L'Indépendance Belge* beweert dat het volk niet enkel de Engelse koningin wil zien, maar daarnaast ook zeer vereerd is om het eigen koningspaar te mogen ontvangen. De orangistische krant spitst zich toe op een verslag van het concert in de opera. De andere plaatsen die bezocht worden, krijgen veel minder toelichting. Zo ook worden de menigtes aan het Zuidstation bij aankomst en vertrek van de koningsparen amper besproken in *Le Messenger de Gand*. Nochtans is volgens *L'Indépendance Belge* hier veel volk op afgekomen. Door deze zaken niet te bespreken hoeft de krant ook niet te bevestigen dat er grote menigtes op straat zijn gekomen voor het koninklijke bezoek. Door de focus te leggen op het 'onrecht' dat de Gentse elite is aangedaan in de opera wordt de afkeer binnen het orangistische kamp voor Leopold I en zijn Brusselse elite nogmaals gevoed.

Bij dit staatsbezoek van de Engelse koningin is zij uiteraard de centrale gast die door Leopold wordt vergezeld op haar bezoek in België. Tien jaar later, in 1853, mag Gent de eigen vorst nogmaals ontvangen maar dit bezoek zal er anders uitzien dan het vorige. De koning is nu door de stad uitgenodigd om als centrale figuur aan te treden bij enkele belangrijke ceremonies. Waar Leopold in 1843 nog wordt gezien als een noodzakelijk kwaad om koningin Victoria en haar man in de stad te mogen ontvangen, zal Leopold nu zelf de hoofdfiguur van het bezoek aan Gent vormen.

²³⁷ "Concert au théâtre," 1.

²³⁸ "séjour de la reine d'Angleterre à Gand," 1-2.

In 1853 bezoekt Leopold I de stad opnieuw en we zien dat binnen de tijdspanne van een decennium de stad een andere houding heeft aangenomen tegenover de vorst. De koning is uitgenodigd om op 1 september de eerste steen te leggen van de Sint-Annakerk en bovendien wordt op dat moment de nieuwe ijzeren klokkentoren van het Belfort voltooid.²³⁹

Dit is een duidelijk teken dat het orangistisch hoofdstuk van de stad wordt afgesloten en de Coburgs als Belgische vorsten worden aanvaard.

In *Le Messenger de Gand* verschijnen gedetailleerde beschrijvingen, die meerdere pagina's in beslag nemen, van deze feestelijke dag. Dit is een duidelijke koerswijziging. De krant verhaalt deze keer uitgebreid over het bezoek van Leopold I aan Gent. De Gentse organisten erkennen eindelijk Leopold I als vorst.

Het Arteveldeplein (huidige Sint-Annaplein) is voor deze bijzondere gebeurtenis helemaal aangekleed en er is een groot rood podium opgericht voor de koninklijke familie. Verder wordt in het artikel gesproken over een zwerm jonge meisjes in witte kleedjes die allen een boeket bloemen presenteren. De ceremonie wordt geopend door de bisschop die volgens de krant een zeer lange toespraak houdt. Na het religieuze gedeelte volgt het burgerlijk aspect van de ceremonie onder leiding van de wethouder van publieke werken meneer De Pauw. In zijn speech stelt hij dat de wensen en de gebeden van het volk voor de voorspoed van België maar ook voor het geluk van het koningshuis, door Sint-Anna verhoord zullen worden. Na deze woorden wordt de koning in naam van de stad officieel gevraagd om de eerste steen van de kerk te leggen.

Au nom de la ville de Gand et du conseil de fabrique j'ai l'honneur d'inviter V. M. (Votre Majesté) à poser la première pierre de la nouvelle église St-Anne.²⁴⁰ [...] La population de la ville de Gand qui vous est si cordialement dévouée viendra souvent prier dans cette église pour votre bonheur qui est si intimement lié aux destinées de la Belgique. Que Dieu protège le Roi et la famille royale et notre chère patrie.

Uiteraard bedankt de vorst eerst meneer De Pauw voor zijn mooie woorden om dan een zilveren truweel in ontvangst te nemen waarmee hij metselspecie op de eerste steen legt. Ook de andere leden van de koninklijke familie leggen vervolgens mortel op de eerste steen. Volgens deze krant is er op deze steen een plakkaat aangebracht met een beschrijving van al diegene die betrokken zijn bij de oprichting van de kerk en met de vermelding dat koning Leopold I de eerste steen heeft gelegd.

Dans une ouverture ménagée au milieu de cette pierre a été placée une plaque qui rappelle la fondation de l'église, une autre pierre est placée dessus.²⁴¹ Le roi qui reçoit des mains de M. De

²³⁹ G. Van den Gheyn, "De Sint-Annakerk te Gent," *Het Belfort* 9, (1894): 90.

²⁴⁰ "Journée du 1er septembre," *Le Messenger de Gand*, 3 september 1853, 2-3.

²⁴¹ "Journée du 1er septembre," 3.

Pauw une truelle d'argent, prend du mortier dans une augette en acajou sculpté et commence à maçonner la pierre; la truelle passe entre les mains des princes et princesses [...]

L'Indépendance Belge stelt dat deze gebeurtenissen een grote indruk nalaten op de stad.

À mon avis la matinée que j'ai vous à conter a tout dépassé et occupera une place importante dans les annales de la ville de Gand.²⁴² Nous avons assisté à la pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne, et à l'inauguration des travaux d'achèvement du beffroi: à une admirable cérémonie religieuse, et à une autre cérémonie qui réveille dans les coeurs flamands bien des souvenirs de faste et gloire

Volgens de krant *L'Indépendance Belge* is er een imposante ceremonie bedacht rond de eerstesteenlegging van de nieuwe kerk. Ook krijgen we een uitgebreide uiteenzetting over de feestelijke inrichting van het plein. Voor het koninklijke bezoek is er op het Arteveldeplein een tent geplaatst die vervaardigd is uit rode stof met daarop in goud een afbeelding van de Belgische leeuw. Tegenover de tent staat een altaar met een beeltenis van de heilige Anna. Het plein tussen de tent en het altaar is helemaal gevuld met opgetutte vrouwen. Ook in dit artikel worden de honderd jonge meisjes die elk een boeket vasthouden, vermeld. Als bijkomende toelichting hiervoor vernemen we in *L'Indépendance* dat bloemen de trots zijn van de stad. "Les fleurs sont l'orgueil de la ville de Gand."²⁴³ In *Le Messenger de Gand* wordt vermoedelijk vanuit antiklerikale gevoelens weinig vermeld over de toespraak van de bisschop. We vernemen enkel dat deze zeer lang is en kunnen daaruit concluderen dat hij ook niet bijster boeiend kan zijn geweest. In *L'Indépendance* vernemen we meer. De bisschop van de stad neemt plaats achter het altaar en zegent de koninklijke familie. Na deze zegening knielt het volk op het plein, samen met de beide prinsessen. De koning en de prinsen blijven zitten. Dit moment waarbij het hele plein samen knielt voor de zegening van de bisschop is een plechtig gebeuren in de viering. Net dan worden ook kanonschoten afgevuurd en luiden alle klokken. Er heerst een diepe stilte op het plein. Geen hart blijft onberoerd tijdens dit intense moment. In het artikel wordt ook opgemerkt hoe zonnestralen het plein oplichten, het is bijna alsof God zelf zijn warme gloed over het tafereel laat schijnen.

C'était un moment solennel.²⁴⁴ Le canon tonnait, les cloches sonnaient à toute volée et un soleil splendide inondait la scène de ses rayons resplendissants. Le plus profond silence régnait dans l'assemblée; tous les coeurs étaient émus.

De koning is duidelijk ontroerd en bedankt Dhr. de Pauw voor zijn mooie woorden "Le Roi paru très touché de ce discours prononcé d'une voix pénétrante et a remercié par le plus affectueux

²⁴² "Pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1853, 2.

²⁴³ "Pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne," 2.

²⁴⁴ "Pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne," 2.

sourire.”²⁴⁵ Wat we niet vernemen in *Le Messenger* en enkel terugvinden in *L'Indépendance* is dat in deze eerste steen ook allerlei munten met de beeltenis van Leopold I verzegeld zitten, als blijvende herinnering aan hij die de eerste steen heeft gelegd. Hier is geen sprake van een plakkaat met tekst.

Na deze ceremonie wordt de koninklijke familie verwacht aan het Belfort voor de plaatsing van een gedenksteen ter voltooiing van de restauratiewerken.

Le Messenger de Gand vermeldt dat een podium is opgericht aan het Belfort, versierd met groen en goud textiel.²⁴⁶ Verder is het plein opgefleurd met de Belgische driekleur en vlaggen van Gentse verenigingen. In de gedenksteen zijn munten en medailles geplaatst met een tijdsaanduiding van het jaar van de restauratie van het belfort.²⁴⁷ Het koninklijke gezelschap wordt bij aankomst aan het belfort, niet enkel ontvangen op gejuich van de menigte, maar ook met muziek. Voor de gelegenheid speelt een muziekkorps van het leger de Brabançonne en voor de hertogin van Brabant, vrouw van Leopold II en Oostenrijkse van origine, wordt het Oostenrijkse volkslied ook ten gehore gebracht.

La musique du 7e de ligne et un bataillon de la même arme entourent l'enceinte S.M. est accueillie à son arrivée au bruit des acclamations de la foule, la musique joue la Brabançonne et l'air autrichien.²⁴⁸

Weer volgt een speech door meneer De Pauw waarin hij de koning bedankt voor zijn financiële steun die de restauratie mee mogelijk maakte. In de speech prijst De Pauw Leopolds verzoenende kracht. Leopold heeft tijdens zijn regering de meest onverzoenlijke zaken toch op diplomatische wijze weten samen te brengen. Daarnaast bedankt hij de koning omdat hij ons land aan de top van de Europese beschaving heeft gebracht. Onder de voorzichtige en wijze heerschappij van Leopold is België uitgegroeid tot het meest vrije land ter wereld.

De Pauw sluit zijn toespraak af door te stellen dat het Gentse volk graag aan de wapenspreuk van België 'L'union fait la force' het eigen motto van de stad Gent 'Fides et amor' wil toevoegen. De Gentenaren staat samen als één blok achter een vorst die ze ten volle vertrouwen en liefhebben.

Permettez-nous, sire, de vous exprimer en ce jour solennel notre profonde reconnaissance et de joindre, à votre intention, à la belle devise du pays; 'L'union fait la force; la devise touchante de nos ancêtres: fides et amor, comme l'expression vraie des sentiments que nous éprouvons pour Votre Majesté.²⁴⁹

²⁴⁵ "Pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne," 2.

²⁴⁶ "Journée du 1er septembre," 3.

²⁴⁷ "Journée du 1er septembre," 3.

²⁴⁸ "Journée du 1er septembre," 3.

²⁴⁹ "Journée du 1er septembre," 3.

Deze woorden vormen een sterk contrast met de neerbuigende houding die de Gentenaren volgens *Le Messenger* aan de dag leggen tien jaar eerder bij het bezoek van Leopold I en Koningin Victoria. Bij dat bezoek in 1843 zou Leopold zelfs geen applaus hebben gekregen en nu is hij uitgenodigd voor de inhuldiging van twee prominente Gentse monumenten. De speech van De Pauw getuigt van gevoelens van dankbaarheid, vertrouwen en liefde van de Gentenaren voor hun vorst. Weer bedankt de vorst De Pauw, voor de mooie woorden. Hierna volgt hetzelfde ritueel met de steenlegging, dat de krant echter niet opnieuw beschrijft. Weer mogen de koninklijke familieleden, elk om beurt met een zilveren truweel, mortel op de herdenkingssteen plaatsen. "Il est procédé ensuite à la pose de la pierre avec le cérémonial déjà décrit plus haut."²⁵⁰ Na de plichtigheid verlaten de koninklijke hoogheden onder luid gejuich van de menigte het plein.

De krant sluit af met een korte reflectie op de feestelijkheden. Met deze vieringen heeft de stad bewezen dat zij oprecht vertrouwen heeft in de vorst. Eens de stad haar gevoelens van genegenheid uit, blijft ze ook trouw. De voorbije feestelijkheden tonen aan dat de Gentse koelte ten opzichte van de koning verdwenen is en er vertrouwen in de plaats is gekomen. De vorst heeft eindelijk het hart van de Gentenaren weten te veroveren en zij scharen zich vanaf nu dan ook met volle overtuiging achter hem.

En effet, les manifestations de la ville de Gand ont un double prix: le caractère de sincérité que leur donne la vieille franchise flamande et la certitude qu'une fois que cette affection a été témoignée, elle a comme caractères certains la constance et la fidélité; et jamais mieux que dans ces deux journées, Les Gantois m'ont prouvé que leur froideur, tant réputée, cède devant la conviction qu'ils n'auront pas à se repentir de leur confiance et de leur abandon.²⁵¹

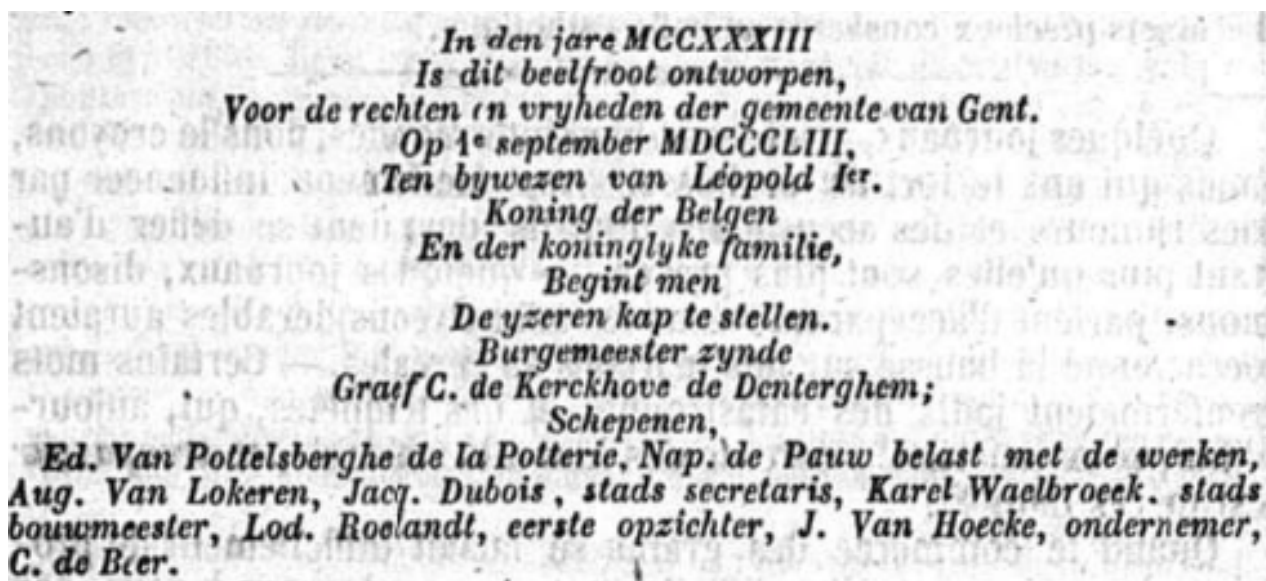
Volgens *L'indépendance* is de ceremonie aan het Belfort het mooiste moment van de dag.²⁵² Het belfort is doorheen de jaren sterk verwaarloosd. Van het grote monument dat symbool staat voor de vrijheden die de graven van Vlaanderen aan de stad hebben verleend, blijft enkel een ruïne over. De draak die uit Constantinopel werd meegebracht door de Vlaamse kruisvaders zal nu echter weer trots bovenaan de toren prijken.

Aan de voet van de toren is voor de koninklijke delegatie een tent opgericht, versierd met prachtige Oudenaardse tapijten. In dit artikel vinden we de inscriptie terug, die op de muur van het belfort ter herinnering aan deze dag is gemaakt (afb. 9).

²⁵⁰ "Journée du 1er septembre," 3.

²⁵¹ "Journée du 1er septembre," 3.

²⁵² "Inauguration des travaux du Beffroi," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1853, 2.

Afbeelding 9: "Inauguration des travaux du Beffroi," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1853, 2. Via KBR-Belgicapress.

Boven deze inscriptie vinden we het wapenschild van het vaderland gedragen door de leeuwen van Gent en van België. Dit lijkt een visuele verbeelding van de Gentse aanvaarding van het Belgische koninkrijk. De opvatting dat als Gent economisch wil overleven, de stad moet blijven streven naar een restauratie van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, heerst niet langer. De orangistische ideologie is weggeëb'd en Gent heeft zich nu ten volle aangesloten bij de Belgische natie.

Bij aankomst van de koninklijke familie aan het belfort wordt er luid gejuicht en geapplaudisseerd vernemen we in *Le Messenger*. In *L'indépendance* lezen we niets over de muziek die wordt gespeeld bij de aankomst van de koning. De toespraak van meneer De Pauw wordt ook in *L'indépendance* neergeschreven. Hierna volgt wel een vermelding dat Leopold I diep onder de indruk is van de woorden van trouw en affectie die de Gentenaren uiten voor de koninklijke familie. Net als in *Le Messenger* wordt de ceremonie rond de gedenksteen niet opnieuw beschreven, daar deze identiek is aan die bij de Sint-Annakerk. Over het zilveren truweel wordt in *L'indépendance* meer uitleg gegeven. Het truweel bevat namelijk volgende inscriptie:

Z.M; Leopold 1, heeft my ter byzyn der koniglijke familie gebruikt by't plaetsen der gedenkbeelden van't stellen der yzeren kap op't belefroot te Gent, op 1e sepBER MDCCCLIII²⁵³

Wat er na de ceremonie met dit truweel zal gebeuren, vernemen we niet.

²⁵³ "Inauguration des travaux du Beffroi," 2.

Ook *L'indépendance* eindigt de beschrijving van de plechtigheden met een reflectie. Het bezoek van Leopold I aan Gent wordt beschouwd als een ware triomftocht voor de vorst. De stad heeft onwrikbare trouw aan het Belgische koningshuis getoond. Niet enkel om pragmatische redenen maar omdat de Gentenaren oprecht geloven dat dit koningshuis hen voorspoed en geluk zal brengen. Gent vertrouwt erop dat ze onder de heerschappij van Leopold I opnieuw een periode van welvaart tegemoet gaat.

Ç'a été une véritable triomphe.²⁵⁴ Les Flandres ont prouvé une fois de plus leur attachement inaltérable à la dynastie qui nous gouverne, et montre qu'elles voient en elle plus qu'un fait accompli, plus qu'une nécessité; c'est à-dire un précieux bienfait dans ces temps difficiles.

Na de ondertekening van het Verdrag van de 24 Artikelen (1839) en het latere overlijden van Willem I (1843) beseffen de Gentse orangisten langzamerhand dat ze hun heil niet langer moeten zoeken bij het Huis van Oranje. De acceptatie van Leopold I als rechtmatige vorst is onvermijdelijk. Uit de beschrijvingen in bovenstaande artikelen kunnen we afleiden dat de Gentenaren in 1853 toegewijd zijn aan het Belgische koningshuis van Saksen-Coburg. Zelfs de berichtgeving in de orangistische *Messenger de Gand*, een krant die jarenlang de reputatie van Leopold I probeerde onderuit te halen, is oprecht positief over de koning der Belgen. In 1843 nog wordt Leopold I tijdens het koninklijk bezoek aan Gent door *Le Messenger de Gand* langs de kant geschoven en gaat alle aandacht naar koningin Victoria. In 1853 houdt de stad verschillende plechtigheden waarbij de koning centraal staat. De krant geeft, als we gaan vergelijken met *L'Indépendance*, de festiviteiten op correcte wijze weer en probeert nergens Leopold I neer te halen. Het feit dat een orangistische krant zich in 1853 positief uitlaat over het Belgische koningshuis betekent dat Gent het orangisme (grotendeels) heeft afgezworen.

6. Jubelfeesten

In 1856 is Leopold vijftienvierig jaar koning der Belgen, een zilveren jubileum waarmee de nog steeds jonge natie België groots wil uitpakken. De bevolking is de vorst ook dankbaar voor zijn rol in de consolidatie van de Belgische staat. De Belgen tonen zich tijdens deze vieringen als een loyale eenheid aan de koning.²⁵⁵ Deze unie van het volk en de monarchie is een duidelijk signaal naar de rest van de wereld dat België een sterk en onafhankelijk land is. Het wordt een viering van de vorst als vader van de gehele natie en daarmee dus ook een viering van de Belgische natie als een geheel. Het nationale eenheidsgevoel wordt nog verder verspreid omdat Leopold na het drie dagen durende feest in Brussel een toer aanvat doorheen het land. Zo wordt de volledige bevolking

²⁵⁴ "Inauguration des travaux du Beffroi," 2.

²⁵⁵ Janssens, *Belgische natie viert*, 68.

betrokken bij het feest en de vieringen. De koning bezoekt de grootste steden van het land (Brugge, Gent, Antwerpen, Namen, Luik, Bergen en Luxemburg) om met het volk zijn jubileum te vieren.²⁵⁶ De tocht doorheen de verschillende steden neemt de volledige maand augustus in beslag.

Op 31 augustus passeert de tocht in Gent. Ik vergelijk de beschrijving van de feestelijkheden in *Le Messenger de Gand*, met de berichtgeving in *L'Indépendance Belge*.

De inleiding van het artikel in *Le Messenger* poneert dat de oude en machtige democratische stad Gent zich niet snel gewonnen geeft, maar eens overwonnen toont ze een blijvende gehechtheid. De stad maakt zich klaar om de vorst op gepaste wijze te ontvangen.²⁵⁷ Opvallend daarbij is dat alle Gentenaren zich betrokken voelen bij de viering. De krant leidt deze eensgezindheid af uit de decoraties die doorheen de ganse stad terug te vinden zijn. Zelfs de verste uithoeken van Gent, waar de koning uiteindelijk niet zal passeren, zijn met evenveel enthousiasme versierd als het stadscentrum. Overal waar je kijkt zie je vlaggen, bloemenkransen, vaandels, opschriften en nog veel meer. Ook worden er doorheen de stad meerdere triomfbogen opgericht, waaronder één op de Korenmarkt. Volgens de krant verklaren de feestvierders die er ook bij waren in Antwerpen en Brussel dat de Gentse decoraties op gelijke voet staan met deze in de andere steden.

Ce qui caractérise surtout la manifestation dont nous sommes témoins en ce jour, c'est son unanimité.²⁵⁸ Cela a paru assez dans la décoration de nos rues, qui ne s'est pas bornée seulement à celles du centre de la ville que devait traverser le roi, mais s'est étendu jusqu'aux quartiers les plus éloignés. Quant à la décoration en elle-même, les personnes qui ont vu les fêtes de Bruxelles et d'Anvers, sont d'accord à ranger la ville de Gand sur le même rang.

Partout on ne voyait que des guirlandes de fleurs, des bannières, des drapeaux, des pennons, des mats vénitiens, des arbustes, de la verdure, des transparents, des inscriptions, des trophées, de riches tentures.

De komst van het koninklijk gezelschap wordt aangekondigd door het luiden van de grote klok van het belfort en ook de beiaard wordt bespeeld. Er worden Artilleriesalvo's afgevuurd door de burgerwacht en het leger. Om kwart na elf is het zo ver, de koning komt aan in het station van Gent. De koninklijke familie wordt onder luid gejuich en applaus ontvangen in de stad. Lang wordt er niet getreuzeld in het station, het koninklijke gezelschap vertrekt meteen naar de Vrijdagmarkt waar het eerste deel van de feestelijkheden zal plaatsvinden.

Bij het bezoek van Leopold I en koningin Victoria werd in *Le Messenger* geen aandacht besteed aan de kledij van de bezoekers, maar nu krijgen we meteen een beschrijving van de jurken van de vrouwelijke leden van de koninklijke familie. "Les princesses portent de riches toilettes d'été."²⁵⁹

²⁵⁶ Deneckere, *Leopold 1*, 553.

²⁵⁷ "Fêtes de Gand," *Le Messenger de Gand*, 1 september 1856, 1.

²⁵⁸ "Fêtes de Gand," 1.

²⁵⁹ "Fêtes de Gand," 1.

De prinsessen dragen blijkbaar modieuze zomerjurken. Dat dit wordt opgemerkt door de krant toont aan dat de koninklijke familie zich uitdost om indruk te maken. Ze zijn nu een gevestigd koningshuis en de vrouwelijke leden uiten hun vertrouwen in de toekomst van de dynastie ondermeer via hun kledij.

Al vanaf tien uur stroomt de Vrijdagmarkt vol.²⁶⁰ Mensen komen vroeg naar het plein om er zeker een goede plek te kunnen bemachtigen van waarop ze alle festiviteiten en de koninklijke familie kunnen waarnemen. Hoewel eerder in het artikel is aangegeven dat de hele stad mooi versierd is, volgt nu toch kritiek op de inrichting van de Vrijdagmarkt.²⁶¹ Het plein zelf biedt echter een prachtig spektakel, doordat de huizenom ter mooist versierd zijn. Het podium is gedecoreerd met draperieën van rood fluweel, opgefleurd met gouden kwasten en franjes. Het podium wordt bekroond met de Belgische Leeuw, omringd door de wapens van de negen provincies. De trap van het podium is dan weer versierd met twee gouden leeuwen die in hun klauwen de Belgische vlag en de vlag van de stad Gent vasthouden. Aan de overkant van de markt is een wapentrofee opgericht met centraal een buste van Leopold I. Daaromheen prijken de vlaggen van de stad, de provincie en het koninkrijk. Het probleem is echter dat men een veel te klein podium heeft opgericht dat bovendien opgesteld is op het laagste deel van de markt waardoor het verhoog nog kleiner lijkt dan het in werkelijkheid is.

Quant à la décoration qui incombait à la ville, elle était des plus piètres.²⁶² Et d'abord l'estrade dont les proportions étaient déjà trop étroites, avait été dressée dans la partie la plus basse du marché, ce qui le faisait paraître plus mesquine encore.

Zoals eerder vermeld loopt het plein reeds vanaf 10 uur vol. Tegen elf uur zijn ook alle tribunes en de gereserveerde vakken volzet, het is nu dus enkel nog wachten op de koning. Tegen half twaalf kondigen trommels de komst van de koning aan. Op dit signaal begeeft het gemeentebestuur zich naar de Kammerstraat om de koning op te wachten. Arbeiders vormen intussen een erehaag. De koning besluit dan ook om zijn wagen te verlaten en te voet het plein op te wandelen. De tocht naar het podium gebeurt onder begeleiding van de burgerwacht te paard. De prinsessen worden afgezet aan het podium waarna de koning, de hertog van Brabant en de graaf van Vlaanderen nog een rondgang maken over het plein. De hoogheden worden toegejuicht door de menigte en nemen hun plaatsen in op het podium.

Als het koninklijke gezelschap neerzit, kan de journalist hen grondig bestuderen en krijgt de lezer een uitgebreide beschrijving van de kledij van de edellieden.

²⁶⁰ Présentation," *Le Messager de Gand*, 1 september 1856, 1-2.

²⁶¹ "Présentation," 1-2.

²⁶² "Présentation," 1-2.

Le roi porte l'uniforme de général, les princes de colonel. La duchesse de Brabant a une robe en soie lilas, avec garnitures; la princesse Charlotte une robe de soie fond rose. Toutes deux ont de gracieux chapeaux blancs et des châles en dentelles de Valenciennes.

Op de Vrijdagmarkt vindt het plechtigste onderdeel van de feestelijkheden plaats. De provinciale en gemeentelijke hoogwaardigheidsbekleders gaan van start. De voorzitter van de Provincieraad, Jean-Baptiste Groverman (1794-1868), richt als eerste het woord tot de koning. Groverman behoorde lange tijd tot de orangistische strekking maar uit de speech blijkt dat hij het orangisme achter zich heeft gelaten.²⁶³ Jean-Baptiste Groverman start zijn toespraak met het bevestigen van de genegenheid van de Provincieraad voor de koning. Al vijftientig jaar is de provincie Oost-Vlaanderen Leopold I toegewijd met hart en ziel. De Provincieraad wil dan ook haar deel toevoegen aan de vele dankbetuigingen die de vorst door het hele land worden betoond. Onder de wijze heerschappij van Leopold I kent België al een kwarteeuw rust en voorspoed, iets waarvan andere naties afgunstig zijn. Groverman beweert zelfs dat er zonder Leopold geen Belgische natie meer zou zijn. Het is de kunde van de vorst om zich niet alleen te bekommeren om de actuele problemen van het land maar om daarnaast ook oog te hebben voor de toekomst van het land. Nogmaals bedankt Groverman de koning in naam van de provincie en verzekert hij de vorst van de gevoelens van affectie, die alle inwoners van Oost-Vlaanderen voelen voor hun monarch. Na deze bevestiging van royalistische sentimenten wordt Gods zegen gevraagd om de vorst en zijn familie nog een lang leven te schenken. 'Vive le roi!' Ook de kinderen van de koning worden individueel bedankt voor alle bewezen diensten.

Sire!²⁶⁴ Le conseil provinciale de la Flandre Orientale, dévoué de coeur et d'âme au roi, depuis un quart de siècle, préside aux destinées de la Belgique, s'associe avec bonheur aux témoignages de gratitude qui lui sont donnés par le pays entier, à l'occasion du 25me anniversaire de son inauguration. [...] Notre province vous est reconnaissante Sire! Pour tous les bienfaits dont vous l'avez dotée et nous, ses représentants, nous sommes heureux de pouvoir ici vous donner l'assurance des sentiments d'attachement dont sont animées tous ses habitants envers votre auguste personne et votre royale famille, oui, tous, sire! Nous formons les vœux les plus sincères pour que Dieu, dans sa bonté infinie, vous accorde encore de nombreux jours pour le bonheur de votre peuple et de vos augustes enfants.

De toespraak wordt afgesloten met de uitroepen 'Vive le roi! Vive la famille royale!', die door de menigte enthousiast worden herhaald. Vervolgens bedankt de koning Groverman en in zijn toespraak erkent Leopold de problemen die de provincie heeft doorstaan. Zo heeft de industrie enkele zware beproevingen doorgemaakt. De vorst heeft altijd een vaderlijke bezorgdheid gevoeld

²⁶³ Tony Valcke, Jasmien Van Daele en Nico Wouters, *Met gezag bekleed, Biografieën van negentiende-eeuws beleidsmakers* (Gent: Academia Press, /), 241.

²⁶⁴ "Présentation," 1.

voor de Gentse industrie. Leopold heeft doorheen de jaren vele malen zijn steun voor de Gentse economie laten blijken. Hij is dan ook blij vast te stellen dat de economische beproevingen plaats hebben gemaakt voor een tijdperk van vrede en vrijheden. Als besluit verzekert hij de toehoorders dat de Belgische identiteit gegarandeerd is. De koning is dan ook overtuigd van de trouw en moed waarmee het volk aan deze identiteit zal vasthouden. Na deze woorden wordt de koning opnieuw toegejuicht.

Quant à moi, j'ai toujours veillé sur elle (l'industrie) avec une sollicitude toute paternelle, dont je lui ai donné des marques bien nombreuses. Maintenant ces rudes épreuves sont passées, et il nous est permis, messieurs, de jouir en paix de toutes libertés que les sociétés politiques peuvent désirer. Votre nationalité est assurée, et je suis persuadé que vous y resterez fidèlement et courageusement attachés.

Vervolgens is het de beurt aan de burgemeesters van de gemeenten van de provincie om hun dank te betuigen aan de vorst. Eén voor één beklimmen ze het podium om daar een woord van dank tot de koning te richten. Zijne Majesteit bedankt ook de burgemeesters voor hun mooie woorden waarbij hij benadrukt dat zij moedig en loyaal verbonden zijn met de Belgische natie. "Messieurs, il y a un quart de siècle que vous jouissez d'une existence véritablement nationale."²⁶⁵ Cette nationalité vous y resterez attachés avec courage et fidélité." De koning spreekt in beide dankwoorden over de Belgische nationaliteit. Hij lijkt bevestiging te zoeken dat de provincie Oost-Vlaanderen unaniem trouw is aan de België.

Dan is het de beurt aan de burgemeester van Gent, de hoofdstad van Oost-Vlaanderen. De liberale burgemeester Josse Joseph de Lehaye start zijn toespraak door de koning officieel welkom te heten in de oude hoofdstad van Vlaanderen. De Lehaye heeft het over de moeilijke omstandigheden waarin Zijne Majesteit dankzij zijn wijsheid en voorzichtigheid vijftientig jaar geleden vrede en welvaart wist te scheppen. De burgers zien in hun koning de toekomst van de natie. De burgemeester bedankt Leopold voor het beschermen van de industriële belangen van de stad. Het volk, voor wie een goed draaiende industrie van vitaal belang is om te overleven, is dan ook in groten getale naar de Vrijdagsmarkt afgezakt om hun dankbaarheid te betuigen. De arbeiders vieren de hoop die het vaderlijke bewind van Leopold naar de natie heeft gebracht. Het motto van de stad 'Fides et amor' wordt door de inwoners voor hun vorst in praktijk gebracht. Afsluiten doet de burgemeester met de populaire uitroepen 'Vive le roi! Vive la famille royale!'.

Nos grands intérêts industriels ont toujours trouvé dans Votre Majesté une protection efficace et éclairée.²⁶⁶ Aussi voyez-vous aujourd'hui tout un peuple, pour qui le travail est la première condition d'existence, se presse reconnaissant et joyeux autour de vous et acclamer votre

²⁶⁵ "Présentation," 1-2.

²⁶⁶ "Présentation," 1-2.

présence dans nos murs; lui aussi veut par cette touchante unanimité de sentiments célébrer dignement toutes les espérances réalisées avec tant de bonheur sous votre règne paternel.

Na zijn toespraak overhandigt de Gentse burgemeester aan de vorst een kistje met daarin een herdenkingspenning. In de medaille is volgende inscriptie gegraveerd: 'Gand, 25e anniversaire de l'inauguration de Léopold 1er, Roi des belges, 1856 – 21 juillet.' Weer volgt een bedankingstoespraak van de koning die het publiek onder luid applaus en gejuich ontvangt.

Na de vele toespraken is het tijd voor een optocht van alle gilden en verenigingen van de stad, evenals de afvaardigingen van de belangrijkste fabrieken en industriële werkplaatsen. In het artikel worden de meer dan zestig verenigingen op volgorde van verschijning opgesomd. De optocht wordt afgesloten door de textielindustrie. De deelname in de optocht van deze industrie wordt in *Le Messenger* uitvoerig besproken. Als eerste is er de katoenindustrie, vertegenwoordigd door 5200 arbeiders die allen een zwart-witte sjaal om de arm dragen. De arbeiders uit de katoenindustrie zijn opgedeeld volgens de vijf functies binnen het katoen verwerkingsproces en elke groep wordt voorafgegaan door een, speciaal voor de gelegenheid ontworpen, vaandel. De vijf divisies zijn de kaarders (*cardeurs*), de spinners (*fileurs*), de wevers (*tisserands*), de scheerders (*warpeurs*) en de drukkers (*imprimeurs*). Voorop lopen de kaarders. Hun vlag stelt een kaardmachine voor met drie spoelen. De volgende groep zijn de spinners en op hun vlag zijn drie Mule Jenny spintoestellen te zien. De machines zijn tegen een groene achtergrond geplaatst en worden bekroond met een buste van Lieven Bauwens. Deze laatste, die de Mule Jenny vanuit Engeland naar Gent smokkelde, wordt door het artikel omschreven als de oprichter van de katoenindustrie. Zijn belang voor de stad kan niet genoeg worden beklemtoond. Ook vandaag vinden we zijn standbeeld terug op het Lieven Bauwensplein, niet ver van de beeltenis van Willem I. Na de spinners is het de beurt aan de wevers. Deze groep heeft ervoor gekozen om hun oude vlag van de gilde uit 1684 te etaleren. Op de vlag zien we een Vlaamse leeuw op een karmozijnrode achtergrond. Aan weerszijden hangt een gouden pendel. Hierna komen de warpers, bobineerders en de strengenmakers. Op hun vlag vinden we een warpmachine, twee bobijnen en een streng katoen. De laatste groep die voorbij marcheert zijn de drukkers. Zij bieden terug een karmozijnrode vlag met een drukmachine met bladeren in reliëf. De katoenindustrie bedankt de vorst met de volgende woorden:

La grande industrie de notre cité, si vivement éprouvée par les commotions politiques de 1830, vient en ce jour, dans cette mémorable et glorieuse solennité, déposer au pied du trône, l'expression la plus vive et la plus sincère de ses hommages et de ses félicitations.²⁶⁷ L'acceptation de la couronne de Belgique par V.M. laissa entrevoir alors aux représentans naturels de l'industrie cotonnière, momentanément découragée, l'espoir d'un heureux retour à l'ordre, à la paix au travail. Cet espoir, sire, était fondé. [...]

²⁶⁷ "Présentation," 1-2.

De aanvaarding van de Belgische troon door Leopold gaf de katoenindustrie hoop op een terugkeer naar orde en vrede, maar nog belangrijker, hoop op een herstel van hun industrie. Nu vijftientig jaar later kunnen ze inderdaad stellen dat hun hoop in Leopold gegrond blijkt. De katoenindustrie draait weer op volle toeren. De talrijke arbeiders uit de textielfabrieken brengen vandaag hulde aan de man die al vijftientig jaar als een vader over de natie waakt. De arbeiders uiten dan ook de vurige wens dat Zijne Majesteit en zijn familie nog lang over hen zullen mogen regeren. De toespraak wordt afgesloten met de uitroep 'Vive le roi! Vive la famille royale!'

Na de vertegenwoordigers van de katoenindustrie komt de linnennijverheid aan bod, waarvan 4200 arbeiders in de stoet mee lopen. In totaal lopen ongeveer 15.000 arbeiders in de stoet. De stoet is imposant door de grote aantallen mensen die eraan deelnemen. Het is een verzameling van alle krachten uit de stad. Van tijd tot tijd klinkt in de stoet een populair lied dat voor de gelegenheid is gecomponeerd:

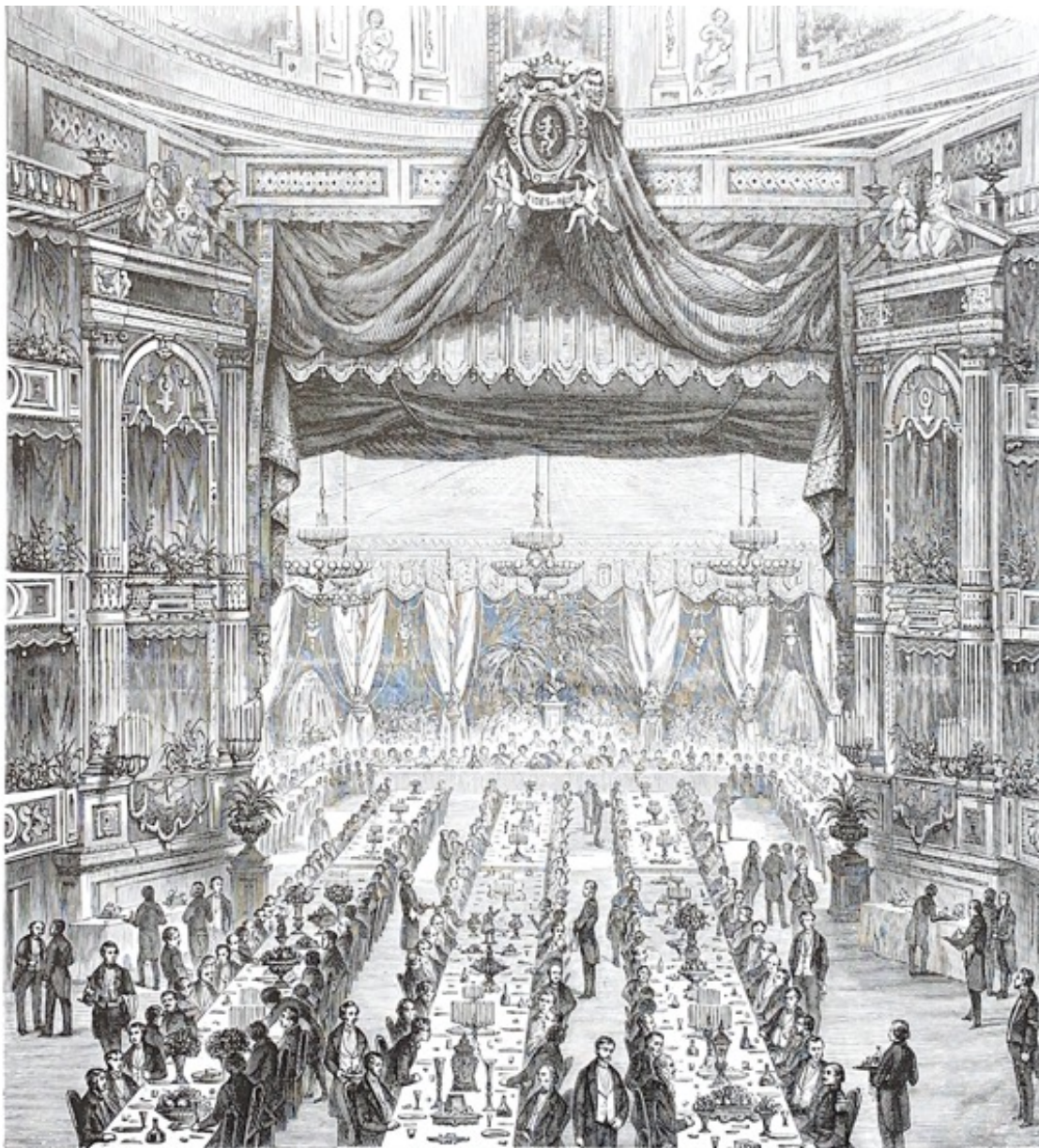
Vivat!²⁶⁸ Vivat!
Vivat leopold den Eersten!
Vivat! Vivat!
Wenscht hem al proficiat.

De spontane aanzetten van dit lied in de stoet door de arbeiders, toont hun oprechte genegenheid voor de vorst.

Uiteindelijk duurt de optocht twee uur en het sluitstuk wordt gevormd door de burgerwacht die aantreedt met hun artillerie en cavalerie. Meteen na de optocht verplaatsen de hoogheden zich naar de dierentuin. Daar genieten ze van een rondleiding aangeboden door de directeur van de dierentuin, meneer Tydgat. De koning uit meermaals zijn tevredenheid tijdens dit bezoek.

Hierna vertrekt het koninklijke bezoek naar het gouvernementsgebouw om de lokale autoriteiten te begroeten.

²⁶⁸ "Présentation," 1-2.

Afbeelding 10: Johan Decavele, Bart Doucet en Pierre Lootens, *De opera van Gent* (Tielt: Lannoo, 1992), 160.

De avond wordt om zes uur ingezet met een banket in de schitterende concertzaal van de Gentse opera (afb. 10).²⁶⁹ Er zijn 204 genodigden. De krant neemt het menu, bestaande uit negen gangen, op in het artikel (afb. 11). De gasten krijgen heel wat voorgeschoteld gaande van soep en zalm tot hert en fazant. Tijdens het dessert brengt de burgemeester van Gent een toast uit op de gezondheid van de koning, waarop de koning enkele woorden vol welwillendheid over de stad uit.

²⁶⁹ "Banquet royal," *Le Messenger de Gand*, 1 september 1856, 2.

Pendant le banquet la musique du 4e régiment a exécuté les plus beaux morceaux de son riche répertoire.

Le banquet était de 204 couverts : il avait été confié aux soins de M. Aubry-Poutrieux. En voici le menu :

Potage :

Bisques de volailles au beurre de Montpellier.
Potage printanier.
Rissoles à la Duchesse.

Relevés :

Saumon, sauces aux capres.
Jambon de Hambourg au vin de Xérès.
Chapons à la Toulouse.

Entrées :

Cailles à la chevalière.
Filets de chevreuil à la Conti.
Perdreux à la Clermont.
Chauds froids de volailles à la Reine.

SORBETS A LA ROMAINE.

Légumes :

Froids d'artichauts, à l'Espagnole.
Céleri au jus.

Rôts :

Dindonneaux à la Périgord.
Ortolans.

Froids :

Faisans à belle vue.
Buissons de homards.
Pâtés de foie gras aux truffes.

Pâtisseries :

Grande fontaine militaire avec trophées d'armes.
Grand pavillon mauresque, imitant la prospérité.
Pavillon royal.
Gâteaux de Vienne.
Nongat à la Française.
Masse-pain historié garni de fruits.
Pudding au Congrès.
Macédoine de fruits à l'ananas.

Dessert :

Glaces à la vanille et aux framboises.

Fruits :

Ananas, raisins, pêches, abricots, melons, poires et pommes.

Au dessert, la santé du roi a été proposée par M. le bourgmestre. S. M. a répondu à ce toast par quelques paroles pleines d'affabilité et de bienveillance pour la ville de Gand ; à 8 heures et quart elle s'est levée de table et avant de se rendre au Casino, elle a parcourue les rues du Gouvernement, de Charles-Quint et de la Station, pour voir l'illumination.

Afbeelding 11: "Banquet royal," *Le Messenger de Gand*, 1 september 1856, 2. Via KBR – Belgicapress.

Om de eerste dag van de feestelijkheden met luister af te sluiten wordt in het Casino (gesloopt in 1945) aan de Coupure een groot galabal georganiseerd. De feesten van de casinovereniging worden al lange tijd niet meer gezien als gewone bals maar als ware artistieke happenings. Deze feesten kennen de laatste jaren een enorm succes en telkens weer komt er een grote menigte op af. Het Casino heeft dus een reputatie hoog te houden bij het koninklijke bezoek.

De krant geeft aan dat het Casino alle voorgaande feesten in glans en grootsheid weet te overtreffen. Het park van het Casino heeft een bijna sprookjesachtige indruk. Sommige

ornamenten vormen op zich reeds adembenemende spektakels. Voor de decoratie werkt het Casino samen met de Société d'Agriculture et de Botanique wat de meest spectaculaire boeketten en bloemarrangementen oplevert. Het Casino is versierd met duizenden planten. Binnen bevinden zich aan de zaaluiteinden grote groepen exotische planten waarin lampen verborgen zitten die een diepe glans aan alles geven. Het feest lijkt wel recht uit de verhalen van Duizend-en-een-Nacht te komen. "[...] tout semble mystère et rêverie [...]"²⁷⁰

Achteraan in de tuin is een koninklijke loge opgericht in de vorm van een peristilium, een door zuilen omgeven atrium. Rechtover dit peristilium is een immense kiosk opgetrokken in Moorse stijl. De colonetten en de arabesken van de kiosk zijn versierd in levendige kleuren. Een dubbele trap leidt naar de kiosk waar centraal een reusachtig portret van de koning te paard is opgesteld. Dit portret is van de hand van Jean Gillis Van der Plaetsen, schilder en leraar aan de Gentse Academie.²⁷¹ De kiosk wordt weerkaatst in de vijver, wat voor een magische luchtspiegeling voor de toeschouwers zorgt. Aan de linkerkant van het park staat een marmeren boog waaraan de schilden van de Belgische provincies zijn opgehangen. De boog is versierd met een enorme bloemen- en plantenkrans die ook langs de zuilen naar beneden hangt. Onder de boog staat een standbeeld van de Belgische leeuw met in zijn klauwen de grondwet van 1830. De tuin lijkt een magische plek met minaretten en pagodes en overal waar men kijkt ziet men bloemenslingers.

De koninklijke familie komt bij het casino aan om tien uur. Bij het zien van de koning verzamelt de menigte zich rondom hem.

La famille royale est arrivée au Casino à 10 heures.²⁷² Ne voulant pas traverser le jardin par ses équipages, le Roi est descendu de voiture à la grille de la Coupure au milieu de la foule qui se pressait autour de lui. Reçue à la Société par la commission des fêtes, la Famille royale est venue prendre place au péristyle, arrangé en loge royale avec beaucoup de luxe et de goût.

De koning en zijn familie worden door de organisatoren van het feest naar hun luxueuze loge gebracht. Nu de geëerde gasten aanwezig zijn, wordt vuurwerk aangestoken. Na het bewonderen van de tuin betreedt de koning de zaal onder luid applaus en gejuich met vivats. De koninklijke familie bewondert de vele bloemen in de zaal en in het park. Na amper een uur vertrekken de koning en zijn familie weer, maar dit houdt de andere gasten niet tegen om door te feesten tot in de vroege uurtjes.

²⁷⁰ "Fête du Casino," *Le Messager de Gand*, 1 september 1856, 2.

²⁷¹ "Voetnoten," Ghendtse Tydinghen vol. 27, nr. 1. 15 januari 1998, 306.

²⁷² "Fête du Casino," 2.

Le Messenger doet ook uitgebreid verslag van de tweede dag van het koninklijk bezoek.²⁷³ Deze dag start met een meer ingetogen luik waarbij Zijne Majesteit en de koninklijke familie lokale fabrieken bezoeken. De textielfabriek *La Lys* en de suikerraffinaderij van meneer Neyt staan ook op het programma. Alle bezochte fabrieken hebben een receptie voorzien voor de koninklijke gasten. In de krant wordt over elke bezochte instelling iets geschreven. Zo lijkt de koninklijke familie bijzonder geïnteresseerd in het fabricageproces van linnen.

De Vlaamse vereniging organiseert in de Minard schouwburg een avond vol theater en muziek voor de koninklijke familie. Speciaal voor de gelegenheid heeft de Gentse componist Karel Miry een nieuwe ouverture genaamd *Hulde aen den Koning* geschreven. De koning arriveert echter te laat om dit stuk te aanhoren. Bij de aankomst van het koninklijke gezelschap roept het publiek unaniem 'Leve de koning!'. De koning lijkt zeer gecharmeerd met de steunbetuigingen van de Vlamingen. Na een uur in de Minard begeeft de koninklijke familie zich al naar een volgende festiviteit, namelijk het Fête Vénitienne. Dit feest bestaat uit een optocht van versierde boten. We zien boten versierd met Chinese pagodes en draken. Dit alles wordt muzikaal opgeluisterd vanuit vier boten gevuld met muzikanten.

Meteen na de optocht van de boten trekken de koning en zijn familie naar de opera waar een feest wordt ingericht door de Société des Redoutes. De baljurken die we te zien krijgen op het feest zijn van een bijna ongekende schoonheid. De koning zelf danst niet maar de prinsen en prinsessen openen het bal met een quadrille. Na deze eerste dans verlaten ook de prinsen de dansvloer maar de hertogin van Brabant en prinses Charlotte dansen wel nog twee quadrilles. Tegen middernacht verlaten de hoogheden het bal.

Het koninklijke gezelschap verlaat op de derde dag omstreeks tien uur de stad, maar hier wordt geen beschrijving meer van gegeven.

Uit de artikels van *Le Messenger de Gand* kunnen we afleiden dat Gent alle krachten heeft verenigd om van de Gentse jubelfeesten de mooiste feesten van het land te maken. Doorheen de gehele stad vinden we versieringen zoals vlaggen, bloemen en triomfbogen. Er wordt zelfs beweerd dat de decoratie op gelijke voet staat met die van de hoofdstad. Overal waar de koning komt, wordt hij ontvangen door luidkeelse uitroepen "Vive le Roi! Vive la famille royale!" Op de Vrijdagsmarkt worden door de stad en de provincie gevoelens geuit van dankbaarheid voor alles wat de vorst voor hen heeft verwezenlijkt in de afgelopen vijftwintig jaar. In de toespraken wordt door de koning zelf vaak verwezen naar de moeilijkheden die de stad heeft moeten overwinnen, denk maar aan de situatie die leidde tot de Katoenoproer in 1839. Nu in 1856 zijn deze obstakels van de baan en wordt de koning uitvoerig bedankt voor het leiden van zijn volk naar een periode van rust en vrede. Dat we in de krant nergens iets negatief over de Leopold lezen toont een verandering in de

²⁷³ "Fêtes de gand, deuxième journée," *Le Messenger de Gand*, 2 september 1856, 1-2.

houding ten opzichte van de vorst. Het orangistische blad heeft vrede genomen met de Belgische natie en beseft dat vechten tegen België tot het verleden behoort.

In *L'Indépendance Belge* leest de berichtgeving over de Gentse festiviteiten wel lichtjes anders.²⁷⁴ Om te beginnen heeft de auteur het over de straatversieringen. Er wordt vermeld dat er overal guirlandes van groen en bloemen, behangsels, vlaggen en wapenschilden zijn opgehangen maar deze zaken heeft hij in alle andere steden ook al gezien. De journalist laat in het artikel duidelijk blijken dat hij niet echt onder de indruk is van de Gentse straatversieringen. In het artikel worden de volgende Latijnse woorden gebruikt: "Sunt bona, sunt mala, sunt mediocria plura." Met deze woorden geeft de journalist aan dat er goede en slechte dingen te zeggen zijn over de decoraties, maar dat ze toch vooral zeer middelmatig van kwaliteit zijn. Hij ziet niets vernieuwend of echt buitenaards mooi, alles is 'mediocre'. Deze beschrijving staat in sterk contrast met wat er te lezen valt in *Le Messenger de Gand*. De Gentse krant beschrijft de versieringen als evenwaardig aan de versieringen in de hoofdstad, maar *L'Indépendance Belge* ziet het eerder als de zoveelste herhaling van hetzelfde type versieringen die ze al zo vaak gezien heeft in de andere feestvierende steden.

Ook de ontvangst van de koning in de stad is volgens het artikel idem aan deze in andere steden. Het lijkt de journalist dan ook beter om hier niet te lang bij stil te staan en meteen over te gaan naar de ceremonie op de Vrijdagmarkt.

Je me garderai également de vous donner d'inutiles détails sur la réception de la famille royale à la station.²⁷⁵ Elle s'est faite, comme partout, par le bourgmestre, accompagné des membres du conseil communal, et de nombreux fonctionnaires.

Le Messenger de Gand heeft in het artikel over de inrichting van de Vrijdagmarkt opgemerkt dat het podium te klein is voor het plein. Ook *L'Indépendance* vindt de proporties van het podium niet kloppen.

Un pavilion d'un style médiocre, dont les minces colonnettes semblaient supporter avec peine un lourd couronnement, et dont les tentures en velours de coton rouge, rehaussées (?), de torsades et de franges en cuivre, manquaient d'ampleur et d'éclat: un pavilion peu digne, en un mot, des augustes hôtes qu'il devait abriter, peu digne aussi de la grande et riche ville de Gand, avait été élevé à l'une des extrémités du Marché.²⁷⁶

²⁷⁴ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1856, 1.

²⁷⁵ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1856, 1.

²⁷⁶ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1856, 1.

L'Indépendance beschrijft het podium op de Vrijdagmarkt als een paviljoen van middelmatige stijl, waarvan de slanke zuilen met moeite een zware kroon lijken te kunnen dragen. De rode katoenen fluwelen behangsels, verrijkt met kronkels en franjes van koper missen dan weer breedte en glans. Het podium is in één woord de koninklijke gasten en de rijke stad onwaardig.

Tot nu toe vinden we dus in dit artikel weinig lof voor de feesten in Gent. Als je uitgaat van het artikel van *Le Messenger de Gand* zou je denken dat de Gentse feesten tot de mooiste van het land behoren, maar *L'Indépendance Belge* denkt hier duidelijk anders over.

Het artikel in *L'Indépendance* bevestigt wel dat de Vrijdagmarkt overloopt van het volk, iedereen wil deelnemen aan deze belangrijke dag in de Gentse geschiedenis. Ook de ramen van de gebouwen die het plein omringen zijn goed gevuld. Vele vrouwen die uit de ramen hangen, hebben boeketten vast die ze bij de aankomst van de koninklijke familie naar beneden gooien. Dit detail is niet opgenomen in het artikel van *Le Messenger de Gand*. Verder lezen we dat bij de rondgang van de koning, de hertog en de graaf op het plein er een niet aflatend applaus weerklinkt en vanuit de ramen wapperen duizend witte zakdoeken. *L'indépendance* bevestigt het enthousiasme van het volk zoals we dit ook terugvinden in *Le Messenger de Gand*. Daarna volgt een korte samenvatting van de toespraken en de overhandiging van de gedenkpenning aan de vorst.

In het antwoord van de vorst op de toespraak van de burgemeester van Gent komt ook hier het vertrouwen terug dat de koning krijgt en de toewijding van het volk aan de dynastie. Leopold geeft mee dat zijn entourage bij zijn aankomst in België vreesde voor vijandige betogingen bij een bezoek van de vorst aan de stad Gent. Dit schrok Leopold echter niet af en hij stond erop dat Gent juist zijn eerste officiële bezoek zou vormen. Hij vertelt hoe het Gents patriottisme altijd duidelijk aanwezig is geweest. De koning hoopt dan ook dat de Gentenaren eenzelfde trouwheid aan de dag zullen leggen voor zijn kinderen.

Monsieur le bourgmestre, j'ai toujours eu la foi la plus vive dans l'affection et le dévouement de la ville de Gand.²⁷⁷ Lorsque, il y a vingt-cinq ans, je suis arrivé dans ce pays, ou m'attendait un peuple si bon et si dévoué, ont voulait me détourner de passer par votre ville, ou, disait-on, des manifestations hostiles étaient à craindre. J'ai répondu que la ville de Gand aurait ma première visite. Je pressentais qu'un accueil sympathique devait m'y attendre. J'ai bien fait de compter sur le patriotisme gantois; il ne m'a jamais fait défaut, et j'en vois encore aujourd'hui de bien doux témoignages. J'espère qu'il ne fera pas défaut non plus à mes enfants.

De beschrijving van de optocht heeft zoals andere elementen die we al eerder in het artikel van *L'Indépendance* hebben gelezen eerder een negatieve bijklank. De krant meldt dat de stoet plechtig en indrukwekkend is. Ten gevolge van de eerder zwakke organisatie, vertoont de optocht echter een zekere nonchalance. De gebrekkige organisatie wil niet zeggen dat de arbeiders niet

²⁷⁷ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1856, 1.

door de warmste gevoelens worden begeesterd, maar de groepen zijn zo ver uit elkaar geplaatst dat alle taferelen nogal langdradig overkomen.

Cette manifestation était certainement imposante et solennelle; mais par suite des mauvaises dispositions prises le défilé s'est accompli avec un peu de froideur, ce qui ne veut pas dire que tous les ouvriers ne fussent pas animés des sentiments les plus chaleureux; mais on avait tellement espacé les groupes qu'il était impossible que la scène ne parût pas un peu longue et languissante.²⁷⁸

Een artikel de volgende dag geeft een beschrijving van het avondfeest in het Casino, waarvan we weten dat het door *Le Messenger de Gand* als bijzonder feeëriek wordt aanzien. In *L'Indépendance* vinden we een gelijkaardige teneur terug. De tuin van het Casino lijkt wel getransformeerd te zijn tot een prachtige droom. De koning, de prinsen en de prinsessen maken een rondgang door de tuin waarbij ze hartelijk worden toegejuicht door de tien- of twaalfduizend mensen die zich rond hen verdringen en op elk moment etaleren ze hun verbazing en bewondering.

Le roi, les princes et les princesses, qui y assistaient, ont fait le tour du jardin, vivement acclamés par les dix ou douze mille personnes qui se pressaient sur leurs pas en témoignant à tout instant leur surprise et leur admiration.²⁷⁹

Verder in het artikel lezen we hoe de krant teleurgesteld is door de eenvoud van de kledij van de op de Vrijdagmarkt aanwezige vrouwen. Er wordt wel opgemerkt dat de baljurken voor het feest van de Société des Redoutes er rijkelijk en prachtig uitzien. De Gentse vrouwen hebben hun misstap van de dag voordien met deze prachtige baljurken rechtgezet. Dit artikel beschrijft net als in *Le Messenger de Gand* hoeveel quadrilles de prinsen en prinsessen dansen en wie hun partners zijn. De prachtige jurken van de prinsessen krijgen ook bijzondere aandacht. In *Le Messenger de Gand* lezen we hoe de koninklijke familie rechtstreeks van het Fête Vénitienne naar het bal van de Redoutes gaat zonder eerst van kledij te wisselen maar we krijgen geen beschrijving van deze kledij. Die vinden we wel terug in *L'Indépendance Belge*.

Mme la duchesse de Brabant portait une magnifique robe mauve, à trois volants de dentelle.²⁸⁰
Mme la princesse Charlotte était, comme à Liège, en robe de mousseline blanche, avec une coiffure bleue.

L'Indépendance Belge beschrijft de feesten in Gent veel minder uitgebreid dan *Le Messenger de Gand*. Dit verschil in berichtgeving is een gevolg van het feit dat eerstgenoemde een Brusselse krant is en *Le Messenger* een Gentse gazet. *L'Indépendance Belge* beschrijft alle feesten in de

²⁷⁸ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 2 september 1856, 1.

²⁷⁹ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 3 september 1856, 1.

²⁸⁰ "Fêtes de gand," *L'Indépendance Belge*, 3 september 1856, 1.

verschillende steden en wanneer op het einde van de feestmaand augustus de stad Gent eindelijk aan de beurt is, heeft de redactie van de krant al zoveel festiviteiten bijgewoond dat nog weinig de journalisten kan verrassen. Hadden de vieringen in Gent meer in het begin van de maand plaatsgevonden, dan was de berichtgeving wellicht positiever geweest. Voor de Gentse krant ligt dat natuurlijk anders. Zij zijn blij om eindelijk de koning te mogen ontvangen in hun mooie stad en ze zijn trots op hoe de stad zich verenigd heeft om er onvergetelijke feesten van te maken. Voor hen zijn alle versieringen en optochten nieuw. Er is nog geen sprake van 'feestmoeheid'.

Ondanks de verschillen in berichtgeving blijft het centrale idee wel hetzelfde: de stad Gent is trouw aan de vorst. Beide kranten erkennen de grote feestvreugde van de stad en het enthousiasme waarmee de Gentenaren het jubileum van hun koning vieren.

7. Conclusie

Doorheen deze thesis heb ik het orangisme in Gent besproken en onderzocht in welke mate dit een weerslag vindt in de festiviteiten die de stad organiseert voor Willem I en Leopold I. Zoals ik heb aangetoond heeft de stad veel te danken aan Willem I, daarom blijven de orangisten Waterloodag dan ook lange tijd elk jaar opnieuw herdenken. Het is de feestdag van de Verenigde Nederlanden en meteen ook een hulde aan het Huis van Oranje. De Belgische Revolutie zorgt voor een periode van verwarring en instabiliteit waardoor de mensen die trouw zijn aan Willem I nog sterker teruggrijpen naar de tradities van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Vandaar ook dat de orangisten hun ramen ostentatief gesloten houden bij het eerste bezoek van Leopold I aan de stad. De orangisten blijven de verjaardagen van de leden van de Nederlandse koninklijke familie vieren, ook al moet dit door de repressieve wetten van 1834 steeds vaker in het geheim gebeuren. *Le Messenger de Gand* publiceert in het kader van deze verjaardagen ook uitgebreide artikelen die hulde brengen aan specifieke leden van de Oranje-Nassau clan en blijft ook haar spijt betuigen over de gebeurtenissen van 1830.

Aanvankelijk blijft men dus sterk vasthouden aan Waterloodag en andere feesten van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De orangisten zijn nog niet klaar om Willem I af te zweren. Zo blijft de krant beweren dat alle aandacht en lof van het volk bij het bezoek van Leopold I en koningin Victoria aan Gent uitsluitend gericht is tot de Engelse vorstin. In *L'Indépendance Belge* lezen we hoe het volk wel enthousiast is om de eigen koning in de stad te mogen verwelkomen.

Vele momenten hebben er uiteindelijk voor gezorgd dat de orangisten langzaam aan de strijd opgeven. De oprichting van het Grootoosten van België, het Verdrag van de Vierentwintig artikelen en de troonsafstand van Willem I zijn klappen die de volharding van de orangisten aantasten. Zo zien we dan ook een hele verandering van toon in de berichtgeving van de orangistische krant

wanneer Leopold de stad bezoekt in 1853 en zeker wanneer de stad het vijftienvigjarig jubileum van de vorst viert. De berichtgeving in *Le Messenger de Gand* over deze laatste bezoeken is niet meer denigrerend van toon. Men is oprecht blij met de komst van Leopold I naar Gent. De koning en zijn familie zijn in 1853 in Gent om de eerste steen te leggen van de Sint-Annakerk en de restauratie van het Belfort te bekronen. Bij beide gelegenheden wordt een gedenksteen in het gebouw verwerkt die doet herinneren aan het bezoek van de duidelijk welgekomen vorst. De stad plaatst nu een blijvend ereteken voor een koning die ze aanvankelijk verafschuwde.

Enkele jaren later (1856) viert Leopold zijn vijftienvigjarig jubileum op de troon. Deze gebeurtenis gaat gepaard met feesten doorheen het land. De koning zelf maakt in augustus van dat jaar een toer langs de grootste steden van het land om dit jubileum met de bevolking te vieren. Als hij eind augustus Gent bezoekt, staat de hele stad in rep en roer, iedereen wil deelnemen aan deze prachtige festiviteiten. *Le Messenger de Gand* is net als de rest van de stad zeer trots op het aandeel van Gent in de jubelfeesten. De berichtgeving is dan ook een ware ophemeling van de feesten. Zeker vergeleken met het verslag van *L'Indépendance Belge*, die de Gentse jubelfeesten maar minnetjes vindt. De Gentse krant overdrijft wellicht de pracht en praal van de feesten terwijl de Brusselse krant misschien wel de festiviteiten in Gent te snel afdoet als ondermaats.

Wanneer we kijken naar de vormen die deze feesten aannemen voor 1830 en na 1830 zien we toch vele gelijkenissen. Telkens worden de straten versierd met onder andere triomfbogen en verlichtingen. Bij de aankomst van de vorst wordt deze opgewacht door een grote menigte, die uit alle macht een glimp probeert op te vangen van het hooggeëerde bezoek. Vaak wordt de aankomst van het koninklijk bezoek begeleid door beierende klokken, muziek en bulderende kanonnen. Verder zijn er natuurlijk ook altijd de lokale autoriteiten die de taak op zich nemen om de vorst officieel welkom te heten. Een onderdeel dat ook regelmatig terugkomt bij de festiviteiten is een optocht, zij het een militaire optocht of een optocht van de lokale gilden en nijverheden.

De stad lijkt na 1830 dezelfde vormgeving voor feestelijkheden te hebben behouden maar dan met een ander koningshuis in het centrum. Beide vorsten worden in het begin van hun regeerperiode vol enthousiasme in Gent ontvangen. Een nieuwe vorst betekent namelijk nieuwe hoop op een beter leven. Vandaar ook dat de bevolking zeer snel de overgang maakt van het ene koningshuis naar het andere. Het volk wil een draaiende industrie en hoopt dat een nieuwe vorst hier oog voor zal hebben. Volgt er echter een recessie dan roepen ze terug om de vorige vorst.

Voor de orangisten ligt deze overgang veel moeilijker. Vele Gentse orangisten hebben een fortuin verdiend dankzij de economische steunmaatregelen van Willem I. Een groot deel van de orangisten heeft dankzij hun inlijving in de vrijmetselarij daarenboven ook nog een sterke band met prins Frederik, en zo met het hele Huis van oranje. Zij staan bovenaan de sociale ladder in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De revolutie die vooral uitgaat van Brusselaars werpt dit allemaal

omver. Zij zien hun status en financiën achteruitgaan en dragen vanzelfsprekend de hele notie België aanvankelijk geen warm hart toe.

De orangisten kunnen niet zo gemakkelijk als andere leden van de bevolking het afgezette koningshuis aan de kant schuiven en zullen dus nog lange tijd de verjaardagen van onder andere Willem I en koningin Wilhelmina alsook Waterloodag blijven vieren. Het zal nog twee decennia duren alvorens de Gentse organisten vrede nemen met het huis van Saksen-Coburg en het onafhankelijke België een warm hart toedragen. Uiteindelijk zijn het de daden van Willem I zelf, de ondertekening van het verdrag van Londen en zijn troonsafstand in Nederland die de kentering inzetten. Terugkeren lijkt onmogelijk dus kan men maar beter vooruit kijken.

En toch blijft er een orangistische kiem zweven in deze stad. Wie weet heft men achter de gesloten deuren van de Gentse loge nog steeds het glas op de koning in het Noorden. Wie zal het zeggen? Op zijn sokkel op de Bisdomkaai zwijgt Willem I intussen in alle talen.

Bibliografie

Anderson, Benedict R. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised edition London: Verso, 2016.

Aerts, Remieg en Gita Deneckere, reds. *Het (on)verenigd Koninkrijk 1815-1830-2015: een politiek experiment in de Lage Landen*. Rekkem: Ons Erfdeel vzw, 2015.

Bergholz, Max. "Thinking the Nation: Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, by Benedict Anderson." *The American Historical Review*, Volume 123, Issue 2 (2018): 518–528.

Calhoun, Bonnie. "Shaping the Public Sphere: English Coffeehouses and French Salons and the Age of the Enlightenment." *Colgate Academic Review* vol. 3, 80.

Capiteyn, André en Johan Decavele. *De Gentse feesten: biografie van een 150-jarig monument*. Gent: Stadsarchief, 1993.

Carson, Patricia, Gaby Danhieux en Godelieve De schryver. *Ghent: a town for all seasons*. Gent: Story-scientia, 1981.

Charles, Leen en Marie Christine Laleman. *Het Gent Boek*. Zwolle: Waanders, 2006.

Collumbien, Hugo. "Hippolyte Metdepenningen (vervolg)." *Ghendtsche Tydinghen* vol. 11, nr1. (1982): 3-18.

Danniau, Fien. "Bouwgeschiedenis Aula." Laatst geraadpleegd op 22 mei 2021, <https://www.ugentmemorie.be/artikel/bouwgeschiedenis-aula>.

Deneckere, Gita. "Anti-orangistische plunderingen als purificatieriten (1831-1834)," *Handelingen koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, vol. 48 (1994): 69-86.

Deneckere, Gita. "Burgerrechten, collectieve actie en staatsvorming. Gent, 1830-1839." *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* vol. 110, nr. 2 (1995): 182-204.

Deneckere, Gita. *Het Katoenoproer van Gent in 1839*. Nijmegen: SUN, 1998.

Deneckere, Gita. *Leopold I, De Eerste Koning Van Europa (1790-1865)*. Antwerpen: Bezige Bij, 2011.

Eeckhout, Paul. "De installatie van de Universiteit van Gent door Mathieu van Bree." *Bulletin van het Rijksmuseum* vol. 16, nr. 3 (1968): 107-21.

"Erepenning van het Gentse stadsbestuur aan de hoofdgilden, 1814." Laatst geraadpleegd op 4 mei 2021, https://stamgent.be/en/collection/artworks/N_01098.

Evrard, Alexander Karel. *Willem I: een Gentse visie*. Nevele: Nevelland, 2018.

Gaus, Helmut. "Achter de schermen van het unionisme." *Belgische Tijdschrift voor de Nieuwste Geschiedenis*, nr. 03-04 (1972): 367-84.

Gijbels, Jolien "Beleven en herinneren op het slagveld van Waterloo. Een adellijk perspectief (1815-1870)," *Virtus* 22, (2015): 125 – 145.

Hasquin Hervé en Régine Kurgan. "Rapport sur un ouvrage," recensie van *Goswin, baron de Stassart 1780-1854. Homme politique, Grand maître de la franc-maçonnerie, bibliophile*. Door Marie-Rose Thielemans. *Bulletins de l'Académie Royale de Belgique*, (2007): 481-483.

"Het Voorlopig Bewind en het Nationaal Congres." Laatst geraadpleegd op 22 mei 2021, https://www.belgium.be/nl/over_belgie/land/geschiedenis/belgie_vanaf_1830/ontstaan_en_groei/voorlopig_bewind_en_nationaal_congres.

"Histoire et origine." Laatst geraadpleegd op 21 mei 2021, <https://www.concordegand.be/en/>.

Hobsbawm, Eric, en Terence Ranger, reds. *The invention of tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

Janssens, Jeroen. *De Belgische Natie Viert: De Belgische Nationale Feesten 1830-1914*. Leuven: Universitaire pers, 2001.

Tyssens, Jeffrey. *Van wijsheid met vreugd gepaard; Twee eeuwen vrijmetselarij in Gent en Antwerpen*. Brussel: Marot, 2003.

Kluyskens, Pierre. "Hippolyte Metdepenningen artikelenreeks." *Ghendtsche Tydinghen* vol. 10, nr. 6 (1981): 269-85.

Koch, Jeroen, Dirk Van der Meulen en Jeroen Van Zanten. *Oranje in revolutie en oorlog- een Europese geschiedenis 1772-1890*. Amsterdam: Boom, 2018.

Kympers, Marie, Hilde Langeroot en Kathleen Moermans. *Kathedralen van de Industrie*. Gent: Borgerhoff en Lamberigts, 2021.

Lebrocq, Pierre, Charles Froment en Van Huffel. *Souvenirs d'un ex-journaliste (1820-1841)*. Nabu Press, 2012.

Lok, Matthijs. "De cultuur van vergeten onder Willem I." in *Taal, cultuurbeleid en natievorming onder Willem I*. 61-86. Brussel: Paleis der Academiën, 2012.

Schrans, Guy. *Van Wit naar Blauw Gent tussen 1780 en 1842*. Gent: Snoeck Publishers, 2011.

Prosper Claeyss. *De historische stoet: Gent door de eeuwen heen*. Gent: Vanderpoorten, 1894.

Prosper Claeys. *Histoire du théâtre à Gand*. Gent: J. Vuylsteke, 1892.

Sloos, Louis. *Onze slag bij Waterloo*. Nijmegen: Vantilt, 2015.

Stengers Jean. "Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance." *Revue belge de philologie et d'histoire*, nr. 28 (1950): 993-1029.

Stuart, Martinus. *Jaarboeken van het Koninkrijk der Nederlanden volume 7*. Amsterdam: E. Maaskamp, 1821.

Taymans, Huguette. "Penningen als leidraad voor de geschiedenis van het kanaal Gent-Terneuzen en de Gentse haven." *Jaarboek Europees Genootschap voor Munt- en penningkunde*, (2008): 41-117.

Valcke, Tony, Jasmien Van Daele en Nico Wouters. *Met gezag bekleed, Biografieën van negentiende-eeuws beleidsmakers*. Gent: Academia Press, /.

Van Aerde, Roger. "De Gentses Burgerlijke wachten. 1814-1914 (vervolg)." *Ghendtsche Tydinghen* vol. 22, nr. 6 (1993): 336-356.

Van den Gheyn, G. "De Sint-Annakerk te Gent." *Het Belfort* vol. 9, (1894): 89-106.

Van de Sande, Anton. "Eerherstel voor een politieke 'windvaan': Stassart en de Belgische vrijmetselarij." *Tijdschrift voor geschiedenis* vol. 122, nr. 1 (2009): 113-14.

Van De Sande, Anton en Joost Rosendaal. *Een stille leerschool van deugde en goede zeden: Vrijmetselarij in Nederland in de 18^e en 19^e eeuw*. Hilversum: Verloren B.V., 1995.

Van Heesch, Johan. "De koning op't ontbijt." *De Beeldenaar* vol.26, nr. 5-6 (2002): 249-256.

Van Loock, Raymond. "Historiek van het provinciaal bestuur." Laatst geraadpleegd op 29 mei 2021. <https://www.vlaamseprovincies.be/categories/geschiedenis>.

Van Oosterom, Lauri. "Gelukkig het volk, voor hetwelk het verjaarsest van den Vorst een nationaal feest is! Patronen in vieringen onder Willem I (1813-1840)." Masterproef, Universiteit Leiden, 2014.

Vermeersch, Arthur J., and Hubert Wouters. *Bijdragen Tot De Geschiedenis Van De Belgische Pers, 1830-1848*. Leuven: Nauwelaerts, 1958.

Verstraete, Alexander. "175 jaar geleden: koning Willem I doet afstand van de Nederlandse troon." Laatst geraadpleegd op 22 mei 2021. https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/10/07/175_jaar_geledenkoningwillemidoetafstandvandenederlandsetroon-1-2463375/#:~:text=Willem%20I%20die%20tot%20dan,vandaag%20precies%20175%20jaar%20geleden.

“Vrijmetselarij- Geschiedenis van de broederschap” *Historiek*, (2020). Laatst geraadpleegd op 29 mei 2021. <https://historiek.net/vrijmetselarij-maconnerie-vrijmetselaars/79720/>.

Wasseige, Manoëlle, red. *Het Koningsplein en de Warandewijk*. Brussel: Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1995.

“Wat is vrijmetselarij?” Laatst geraadpleegd op 29 mei 2021. <https://www.oostenkortrijk.be/wat-is-vrijmetselarij>

“Wat is vrijmetselarij?” Laatst geraadpleegd op 29 mei 2021. <https://www.vrijmetselarij.nl/Vrijmetselarij/Wat-is-vrijmetselarij>.

Webstebbe, Richard. “State Entrepreneurship: King Willem I, John Cockerill and the Seraing Engineering works, 1815-1840.” *Entrepreneurial History* vol 8, nr. 4 (1956): 205-232.

Wils, Lode. “De Belgische Revolutie en de natievorming.” *WT. Tijdschrift over de geschiedenis van de Vlaamse beweging* vol 60, nr 1 (2001): 3-18.

Wils, Lode. “De politieke Groot-Nederlandse Beweging.” *Colloquium Neerlandicum* vol. 16, (2006): 457-470.

Wils, Lode. “Een nieuw portret van Koning Willem I.” *Wetenschappelijke Tijdingen* vol. 74, nr. 4 (2015): 9-15.

Witte, Els. *De Constructie Van België 1828-1847*. Leuven: Lannoo Campus, 2006.

Witte, Els. “De sociale samenstelling van het Belgisch orangisme: een verkenning (1828-1850.)” *Ons Tijdschrift Brood en Rozen*, nr.3 (2015): 22-37.

Witte, Els. *Het verloren koninkrijk: het harde verzet van de Belgische orangisten tegen de revolutie 1828-1850*. Antwerpen: Bezige Bij, 2014.

Witte, Els. “1830 in België een proletarische opstand? Het antwoord van de historici.” *Ons Tijdschrift Brood en rozen*, nr.4 (2010), 61-75

Wogan, Peter. “Imagined Communities Reconsidered: Is Print-Capitalism What We Think It Is?” *Anthropological Theory* vol. 1, nr. 4 (2001): 403–18.

“1817. Opening universiteit Gent.” UGentMemorie. Laatst geraadpleegd op 22 mei 2021, <https://www.ugentmemorie.be/gebeurtenissen/1817-opening-universiteit-gent#:~:text=De%20feestelijke%20openingsplechtigheid%20van%20de,tronzaal%20van%20het%20Gentse%20stadhuis.&text=s%20Avonds%20wordt%20aan%20de,189%20flessen%20wijn%20worden%20ontkurkt.>

Literatuurlijst kranten

"18 juin." *Journal de la Belgique*. 19 juni 1819.
"Arrivée de la reine d'Angleterre à Gand." *L'Indépendance Belge*. 18 september 1843.
"Banquet royal." *Le Messenger de Gand*. 1 september 1856.
"Bruxelles, 16 juin." *Journal de la Belgique*. 17 juni 1817.
"Bruxelles, 18 juin." *Journal de la Belgique*. 19 juni 1816.
"Concert au théâtre." *Le Messenger de Gand*. 18 september 1843.
"De la reine des Pays-bas." *Le Messenger de Gand*. 18 november 1837.
"De la royauté Belge." *Le Messenger de Gand*. 24 november 1837.
"Fête du Casino." *Le Messenger de Gand*. 1 september 1856.
"Fête maçonnique offerte a M. Metdepenningen." *Le Messenger de Gand*. 23 december 1839.
"Fêtes de gand, deuxième journée." *Le Messenger de Gand*. 2 september 1856.
"Fêtes de gand." *L'Indépendance Belge*. 2 september 1856.
"Fêtes de Gand." *Le Messenger de Gand*. 1 september 1856.
"Fusillades honorifiques." *Le Messenger de Gand*. 21 juli 1831.
"Gand 12 juillet." *Journal de la Belgique*. 13 juli 1817.
"Inauguration des travaux du Beffroi." *L'Indépendance Belge*. 2 september 1853.
"Journée du 1er septembre." *Le Messenger de Gand*. 3 september 1853.
"Le 18 juin et le casino de Gand." *L'Indépendance Belge*. 21 juni 1837.
"Le 24 aout." *Le Messenger de Gand*. 24 augustus 1837.
"Le roi Leopold à Gand." *Le Messenger de Gand*. 12 mei 1833.
"Le vingt-quatre aout." *Le Messenger de Gand*. 25 augustus 1838.
"Le vingt-quatre aout." *Le Messenger de Gand*. 25 augustus 1841.
"Les Cinquante-deux ans de Léopold." *Le Messenger de Gand*. 17 december 1841.
"Les deux anniversaires." *Le Messenger de Gand*. 16 december 1842.
"Marasme." *Le Messenger de Gand*. 24 september 1831.
"Pays-bas; Gand 10 juillet." *Journal de la Belgique*. 11 juli 1817.
"Pose de la première pierre de l'église Sainte-Anne." *L'Indépendance Belge*. 2 september 1853.
"Présentation." *Le Messenger de Gand*. 1 september 1856.
"Projet de fête." *Le Messenger de Gand*. 26 december 1831.
"Royaume des Pays-bas." *Journal de la Belgique*. 18 juni 1816.
"Séjour de la reine d'Angleterre à Gand." *L'Indépendance Belge*. 18 september 1843.
"Souvenirs nationaux." *Le Messenger de Gand*. 20 juni 1837.
"Théâtre." *Le Messenger de Gand*. 17 december 1845.
"Troubles à Gand." *L'Indépendance Belge*. 3 oktober 1839.
Entrée de S.M. la reine d'Angleterre et de S.A.R. le prince Albert." *Le Messenger de Gand*. 17 september 1843.
Journal de la Belgique. 19 juni 1820.
Journal de la Belgique. 21 juni 1817.
Journal de la Belgique. 21 juni 1826.
Journal de la Belgique. 21 juni 1828.
Journal de la Belgique. 23 juni 1824.
L'Indépendance Belge. 13 mei 1833.
L'Indépendance Belge. 16 December 1834.

L'Indépendance Belge. 18 december 1839.
L'Indépendance Belge. 8 november 1837.
Le Messenger de Gand, 18 december 1851.
Le Messenger de Gand. 3 oktober 1839.
Le Messenger de Gand. 17 december 1834.
Le Messenger de Gand. 17-09-1843.
Le Messenger de Gand. 19 december 1849.
Le Messenger de Gand. 2 januari 1840.
Le Messenger de Gand. 20 augustus 1835.
Le Messenger de Gand. 20 november 1836.
Le Messenger de Gand. 21 juni 1837.

Illustratieverantwoording

Afbeelding 1: foto van de auteur
Afbeelding 2: foto van de auteur
Afbeelding 3: Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4088.
Afbeelding 4: , Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-1216.
Afbeelding 5: KBR-Belgicapress
Afbeelding 6: KBR-Belgicapress
Afbeelding 7: Gita Deneckere, *Het Katoenoproer van Gent in 1839* (Nijmegen: SUN, 1998), 78.
Afbeelding 8: KBR – Belgicapress
Afbeelding 9: KBR – Belgicapress
Afbeelding 10: Johan Decavele, Bart Doucet en Pierre Lootens, *De opera van Gent* (Tielt: Lannoo, 1992), 160.
Afbeelding 11: KBR – Belgicapress